

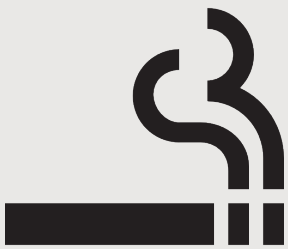

KARLSKRONA
KOMMUN

Karlskrona kommun

*Dina vanor - tobak, alkohol,
narkotika, doping och hälsa 2020*

ENKÄTFABRIKEN

Sammanställd av Enkätfabriken
December 2020

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
Bakgrund och syfte.....	6
A. Tobaksvanor.....	10
B. Alkoholvanor.....	20
C. Narkotika, sniffning och läkemedel.....	31
D. Dataspel.....	47
E. Familj, fritid och skola.....	50
F. Sambandsanalyser.....	72
Referenslista.....	77

*Rapporten är
färgkoordinerad!*

Hitta den del du vill
läsa genom att titta på
färgen i avsnittens
kant.

Sammanfattning

Karlskrona har under 2020 gjort en uppföljande drogvaneundersökning bland ungdomar i kommunen. Nytt för i år är, att utöver elever i åk 9 och år 2 på gymnasiet, har även elever i åk 7 och 8 svarat på undersökningen. Det är dock viktigt att uppmärksamma att alla resultat över tid endast gäller åk 9 och år 2 på gymnasiet.

ANDT-strategin i Sverige

I Sverige antogs under 2016 en ny strategi för alkohol-, narkotika-, dopning- och tobakspolitiken (ANDT). Strategin bygger på den tidigare strategin och det övergripande målet är fortsatt "ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk."¹ Det tredje prioriterade övergripande målet inom den nya ANDT strategin är "Antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska successivt minska".

Det är väl känt att användningen av ANDT kan leda till olika fysiska, psykiska och sociala konsekvenser. Förutom olika former av skador och sjukdomar orsakar alkohol och narkotika också olyckor, social utslagning, våld och brottslighet samt relations- och familjeproblem. Alkohol- och narkotikabruk under ungdomen riskerar att skapa störningar som minskar möjligheterna att slutföra utbildning och få ett arbete. Detta ökar i sin tur risken för utanförskap, psykisk ohälsa, kriminalitet och allvarigare missbruksproblem senare i livet. Att minska bruket av ANDT är således ett väldigt viktigt folkhälsopolitiskt mål i Sverige.

Kort sammanfattat kan man säga att vi i Sverige under 2000-talet har sett en positiv utveckling vad gäller ungdomars drogvänor. Mängden alkohol som konsumeras och andelen unga som dricker har exempelvis minskat. Därtill har även skolelevers användning av tobak minskat. När det gäller användningen av droger har det däremot inte skett några större förändringar under 2000-talet².

I Karlskronas resultat 2020 ser vi bland annat att:

Andelen som dricker alkohol minskar

Andelen som svarar att de druckit alkohol det senaste året har minskat över tid i gymnasiets år 2. Från år 2018 har en även en tydlig minskning skett, från 57 % till 52 % i årets resultat. I åk 9 är andelen som druckit alkohol det senaste året även minskat över tid, men är i år på samma nivå som år 2018, 17 %. Andelen som dricker minst en gång i månaden är på en liknande nivå som år 2018 då svarade totalt 23 % att de drack minst en gång i månaden, i årets resultat är siffran för båda årskurserna 24 %³.

Åldern för första berusning ökar över tid, vilket är positivt. Däremot har en viss minskning skett från år 2018 till årets resultatet – skillnaderna är dock små vilket gör det svårt att avgöra om det handlar om någon form av stabilisering.

¹ Folkhälsomyndigheten 2018

² CAN 2019 Skolelevers drogvänor

³ Observera att dessa siffror endast rör åk 9 och år 2 i gymnasiet

Andelen som röker minskar, men andelen som snusar ökar

Andelen unga i Karlskrona⁴ som röker minskar över tid, och andelen har även fortsatt att minska från år 2018. I årets resultat svarar 3 % i åk 7, 5 % i åk 8 och 9 samt 10 % i år 2 på gymnasiet att de röker dagligen eller då och då.

Mellan 2005-2016 har andelen som snusar tydligt minskat i åk 9 och år 2 på gymnasiet. Däremot har det de senaste två mätningarna skett en ökning av andelen som snusar (dagligen eller då och då). Speciellt stor ökning kan vi se bland tjejerna. Även när det endast handlar om de som snusar dagligen har andelen ökat något de två senaste mätningarna.

Andelen som använder narkotika minskar över tid, men är i år på en liknande nivå som år 2018

Andelen i åk 9 och år 2 på gymnasiet som någon gång använt droger eller narkotika har minskat över tid i Karlskrona, dock med vissa variationer. Årets resultat är däremot på en liknande nivå som år 2018. Andelen som använt droger 5 gånger eller fler har också minskat sedan år 2014 men är på en liknande nivå i år som år 2018.

Stora skillnader i hälsa utifrån kön

Vad gäller allmän hälsa framgår det att på högstadiet svarar totalt 58 % av tjejerna och 87% av killarna att de mår mycket bra eller ganska bra. På gymnasiet svarar 65 % av tjejerna och 78 % av killarna att de mår mycket eller ganska bra. Könsskillnaderna är även stora vad gäller hur nöjd man är med sig själv. Dessa könsskillnader ses även nationellt, exempelvis i Folkhälsomyndighetens undersökning "Skolbarns hälsovanor 2017-2018".

Som framgår i rutan ovan och på föregående sida går Karlskronas resultat vad gäller flera frågor dels i linje med trenderna nationellt (CANs resultat 2019) och dels i linje med målområde 3 i ANDT-strategin. Ett resultat som går "emot" ANDT-strategin är dock att de senaste två åren ses en ökning i andelen som snusar i Karlskrona. Detta ses även i det nationella resultatet från CAN 2019. I Karlskrona handlar ökningen mycket om att andelen tjejer som snusar ökat medan andelen killar som snusar inte minskat så mycket. I det nationella resultatet ses liknande mönster. Bland tjejer på gymnasiet syns en ökning av andelen som snusar de senaste två åren medan i årskurs 9 ökar andelen något för såväl tjejer som killar.

En skillnad mot det nationella resultatet från CAN är att vi i Karlskrona generellt ser en minskning över tid avseende användningen av droger, men denna minskning syns inte riktigt nationellt, utan resultatet nationellt har varit relativt stabilt de senaste åren⁵.

En sammanfattande slutsats är också att oavsett kön ser drogvanorna ganska lika ut i årets resultat. Undantagen är användningen av snus, som killar i klart högre grad än tjejer använder. När det handlar om hur ofta man dricker alkohol kan vi även se i årskurs 9 att fler tjejer än killar svarar att dricker alkohol och att de dricker så de känner sig berusade. Vad gäller hur man får tag i alkohol, andel som röker samt bruk av droger eller narkotika, syns däremot inga större skillnader i resultatet mellan jämnåriga tjejer och killar i Karlskrona. Däremot finns det tydliga könsskillnader i frågorna som handlar om hälsa, trygghet och dataspelande.

⁴ I åk 9 och år 2 på gymnasiet

⁵ Inga stora förändringar har skett under 2000-talet

Karlskronas resultat jämfört med nationella resultat

I tabellen nedan redovisas Karlskronas resultat samt det nationella resultatet från 2019 (CAN). Andelen som röker är lägre i Karlskrona jämfört med det nationella genomsnittet för 2019. Andelen snusare är däremot på samma nivå som i det nationella genomsnittet, både vad gäller årskurs 9 och årskurs 2. Andelen som någon gång använt narkotika är lägre i Karlskrona. I CANs undersökning svarade 16 % av eleverna i årskurs 2 att de någon gång använt narkotika. I Karlskrona är motsvarande andel 8 %. Vad gäller frågan om andelen som druckit alkohol det senaste året är den, som fotnoten nedan tar upp, inte helt jämförbar, vilket troligen förklarar den stora skillnaden mot det nationella resultatet. Andelen som sniffat/boffat eller som någon gång använt anabola steroider är på en liknande nivå i Karlskrona som i rikssnittet.

	Karlskrona åk 9	Riket åk 9 (CAN)	Karlskrona åk 2	Riket åk 2 (CAN)
Andel rökare (cigaretter)	5%	10%	10%	20%
Andel snusare	8%	9%	17%	17%
Andel som någon gång använt narkotika	2%	7%	8%	16%
Andel som någon gång sniffat/boffat	4%	4%	3%	3%
Andel som druckit alkohol det senaste året*	17%	42%	53%	69%
Andel som någon gång använt anabola steroider	0%	1%	1%	1%

* OBS! I CANs undersökning ställs frågan "Har du någon gång druckit alkohol? Svarsalternativ: Ja, de senaste 12 månaderna" medan i denna rapport är siffran räknad utifrån hur ofta man svarat att man dricker olika alkoholsorter (de som svarat att de en gång per år eller oftare druckit någon alkoholsort). Denna skillnad påverkar troligen jämförbarheten.

Resultat ifrån sambandsanalyser

I denna rapport har även riskfaktorer undersökts, se mer om detta på sidorna 71-75. Vad som framgår är att riskfaktorena för ANDT-bruk i stort sett är de som även framkom i mätningen år 2018. Detta tyder på att riskfaktorena är stabila över tid, vilket forskningen även ofta belyser. Det finns dock några skillnader, men dessa bedöms snarare handla om att vi i år har ett större underlag för analysen, då även årskurs 7 och 8 har deltagit i undersökningen.

Vad som framgår vad gäller sambandsanalyserna, så finns det alltså ett antal riskfaktorer som tydligt samvarierar med ungas drogvanor. De största enskilda riskfaktorena är att kompisarna konsumerar (tobak/alkohol/droger), att man har tillåtande föräldrar (man har lov att använda tobak/alkohol/marijuana eller hasch), att man har föräldrar som konsumerar (alkohol/tobak), samt att man skolkat (2-3 gånger per termin eller oftare). Att man inte utövar någon fysisk aktivitet är också en relativt tydlig enskild riskfaktor. Det framgår också att ju fler riskfaktorer en ungdom har, desto större är sannolikheten för att ungdomen använder tobak dagligen, konsumerar mycket alkohol regelbundet samt har använt droger mer än en gång. Vidare framgår det att de ungdomar som tidigt börjat dricka alkohol (dvs. de som haft en tidig debutålder) i högre grad idag röker eller snusar samt svarar att de någon gång provat narkotika. Tidig debutålder för alkohol visar alltså ett tydligt samband med senare drogvanor.

Bakgrund och syfte

Sedan 2003 har Karlskrona kommun ungefär vartannat år genomfört en drogvananeundersökning bland elever. Denna rapport presenterar resultatet från 2020 års undersökning. Nytt för i år är att även årskurs 7 och 8 på högstadiet har svarat. Alla tidigare år har endast årskurs 9 samt årskurs 2 på gymnasiet svarat.

För att kunna se hur drogvanorna förändras över tid innefattar rapporten också jämförelser till tidigare drogvananeundersökningar. Syftet är att i första hand belysa utvecklingen av drogvanor i Karlskrona samt att studera skillnader mellan olika grupper. Det är dock viktigt att notera att resultatet från tidigare år endast redovisas för årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet.

Effektivt förebyggande ANDT-arbete utgår från kunskap om vad som föregår problembeteenden, dvs. riskfaktorer. Genom att få kunskaper om vilka riskfaktorer som finns på lokal nivå kan det preventiva arbetet utvecklas. Därför har även statistiska sambandsanalyser genomförts på en stor mängd faktorer. Resultatet utifrån sambandsanalyserna presenteras på s.71-75.

Svarsfrekvens 2020:

67%

I Sverige genomförs det flera drogvananeundersökningar bland ungdomar, bland annat undersöker CAN årligen skolelevers drogvanor. Detta resultatet kan inte brytas ner på kommun eller län på grund av att det är för få elever vid sådan nedbrytning. Att genomföra lokala undersökningar är därför viktigt för att kunna analysera drogvanor på lokal nivå och därmed även anpassa insatser och förebyggande åtgärder.

Frågeunderlaget är i stort sett samma som år 2018. Några frågor har dock tagits bort.

SVARSFREKVENNS

Totalt svarade 2 402 av 3 595 elever på undersökningen, vilket ger en svarsfrekvens om 67 %. Svarsfrekvensen för högstadiet totalt blev 74 % och svarsfrekvensen på gymnasiet i åk 2 blev 51 %.

	Antal elever	Antal svar	Svarsfrekvens
Högstadiet åk 7	809	597	74%
Högstadiet åk 8	836	569	68 %
Högstadiet åk 9	819	664	81%
Gymnasiet år 2	1 131	572	51%
Totalt	3595	2402	67%

BORTFALLSANALYS

För vissa frågor finns det internt bortfall, det vill säga att ungdomar på grund av olika anledningar valt att inte besvara en viss fråga i enkäten. Det rör sig oftast om några få procent, men varierar något mellan frågorna. Det kan exempelvis bero på att elever bedömt en fråga som irrelevant eller att det rört sig om känsliga frågor. Detta är dock vanligt förekommande i undersökningar likt denna.

INSAMLING OCH ANALYS

Insamlingen har genomförts via en webbenkät på skolorna genom ett program som heter Esmaker. Enkätfabriken har analyserat och sammanställt resultaten för att i denna rapport ge en bild av Karlskronaungdomarnas drogvanor. Rapporten innefattar först och främst statistik uppdelat på ålder (högstadiet årskurs 7,8 och 9 och gymnasiet årskurs 2) samt kön. Jämförelser, inte bara för kön utan även avseende andra faktorer är viktiga för att kunna arbeta vidare med förändring och att anpassa insatserna.

Vad som kan vara viktigt att tänka på är att vuxna ofta underrapporterar när det handlar om denna typ av frågor (drogvanor och annat socialt icke önskvärt beteende). Sannolikt finns denna tendens även hos ungdomar.

JÄMFÖRELSE ÖVER TID

Denna rapport presenterar resultatet från 2020 års undersökning och innefattar jämförelser över tid. I denna rapport görs jämförelser till åren 2005, 2007, 2009, 2011, 2014, 2016 och 2018 där så är möjligt. Det är viktigt att notera att resultatet från tidigare år endast visas för årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet. Att jämföra årets resultat inklusive årskurs 7 och 9 hade blivit felaktigt. Vissa enkätfrågor har också förändrats över åren och går därför inte att jämföra.

Viktigt att tänka på är också att undersökningen har genomförts med olika metoder över åren. Tidigare år genomfördes undersökningen med hjälp av en pappersenkät. År 2016, 2018 och 2020 genomfördes undersökningen via webben, vilket kan påverka jämförbarheten till tidigare år. I rapporten görs även jämförelser till nationella resultat, närmare bestämt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) rapport "Skolelevers drogvanor 2019". Jämförelser görs till CANs undersökning 2019 då resultatet för 2020 inte var klart när denna rapport skrevs. Detta presenteras för att skapa större förståelse för resultatet i Karlskrona.

Vad som är viktigt att tänka på är att frågorna i vissa fall är formulerade på ett annat sätt och att metoderna för insamling kan skilja sig åt, vilket också kan påverka jämförbarheten.

STATISTISK SAMBANDSANALYS

Vissa områden i rapporten innehåller statistisk sambandsanalys. Ett statistiskt samband anger att två eller flera variabler samvarierar. Något orsaksförhållande behöver dock inte råda. Det är alltså svårt att bevisa att en variabel orsakar en annan, utan endast att variablerna samvarierar. I avsnitt F har även metoden logisk regressionsanalys tillämpats för att undersöka riskfaktorer för ANDT-bruk.

LÄSANVISNINGAR

För att göra materialet mer överskådligt tas de mest relevanta jämförelserna och nedbrytningarna fram. Vad som även kan vara viktigt att uppmärksamma är att en del svarsalternativ utesluts i redovisningen. Detta har gjorts för att göra resultatet mer överskådligt. Notera även att maskinella avrundningar kan förekomma i rapporten. Det handlar då om enstaka procent.

Observera även att inte alla frågor redovisas i diagram i rapporten. Alla frågor finns dock i en separat bilaga i tabellform. I rapporten används ordet "gymnasiet" synonymt med årskurs 2 i gymnasiet samt "högstadiet" synonymt för årskurs 7, 8 och 9 i högstadiet. Vad som också kan vara bra att vara medveten om är att skalan i diagrammen varierar mycket mellan olika frågor. Detta för synliggöra skillnader på ett tydligare sätt.

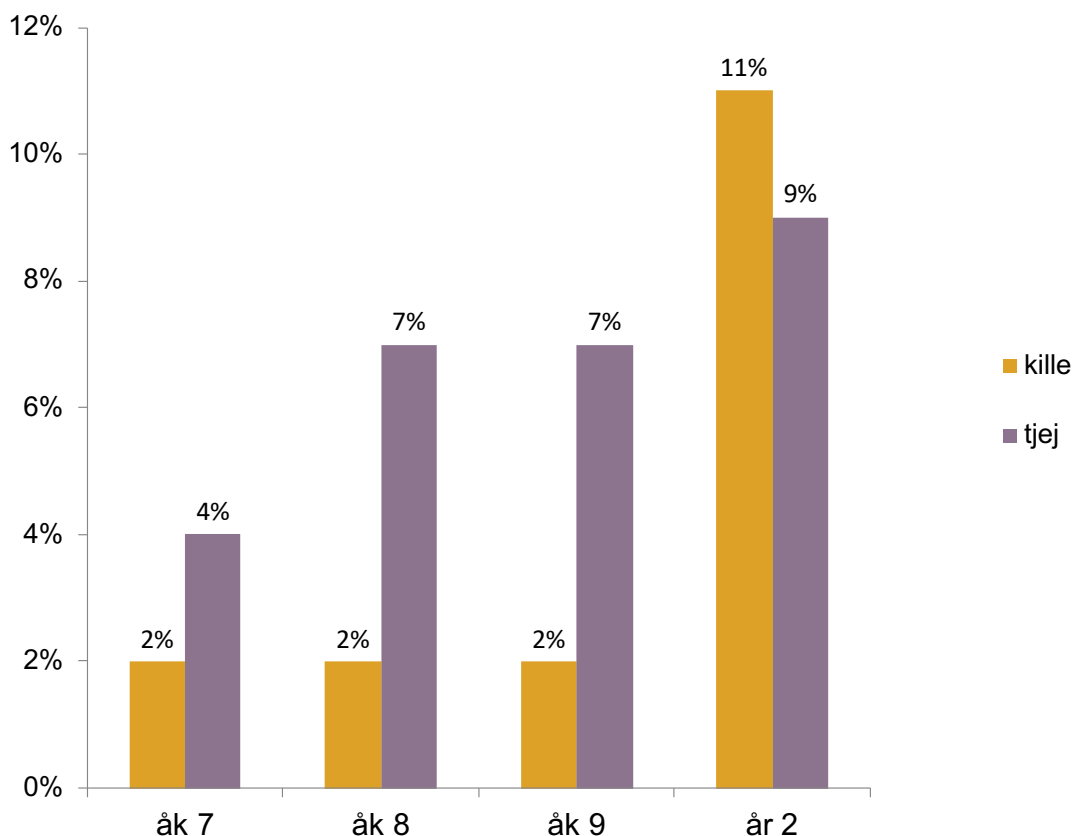

Cigaretter

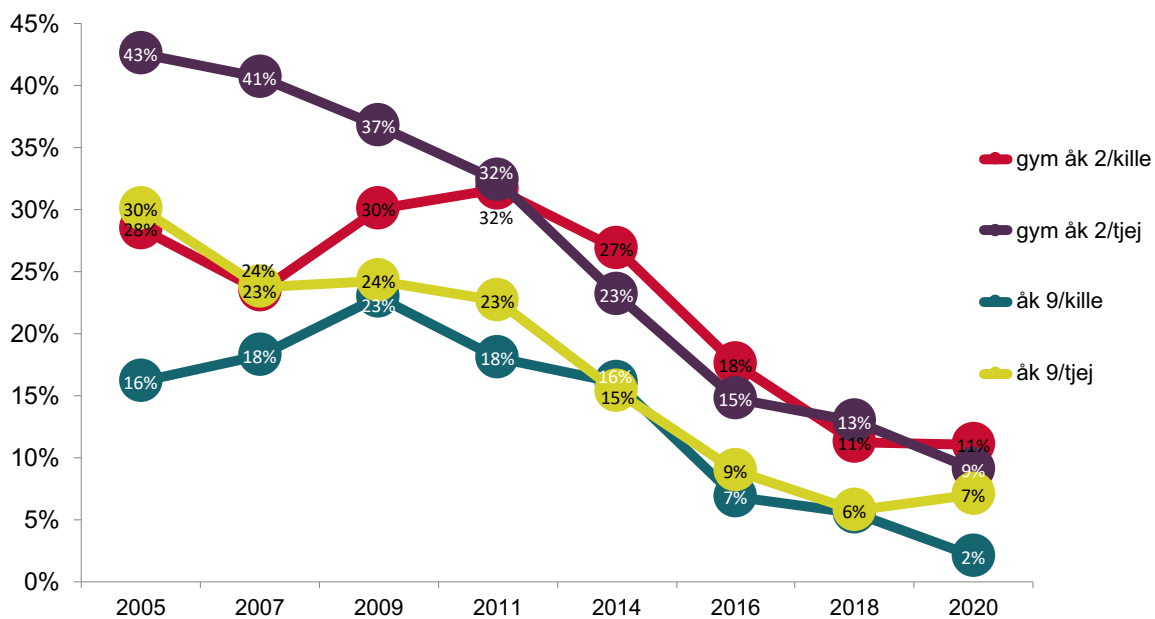
Andelen som röker cigaretter dagligen eller då och då har minskat tydligt sedan år 2005, i linje med den nationella utvecklingen. I år svarar mellan 4-5 % i årskurs 7, 8 och 9 att de röker, motsvarande siffra på gymnasiet i årskurs 2 är 10 %. Som vi kan se i diagram A1a nedan är det på högstadiet fler tjejer än killar som röker, medan det i årskurs 2 på gymnasiet är tvärtom.

Andelen som röker har även minskat sedan år 2011 i både årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet - se diagram A1b på följande sida. För tjejer i årskurs 9 har dock andelen ökat från 2018 med 1 %. Sett till andelen dagligrökare, framgår även att trenden har varit nedåtgående. Det har även skett en minskning med 1-2 % i alla fyra grupperna från 2018 till i år.

A1a. Andelen rökare: dagligen + då och då (2020)

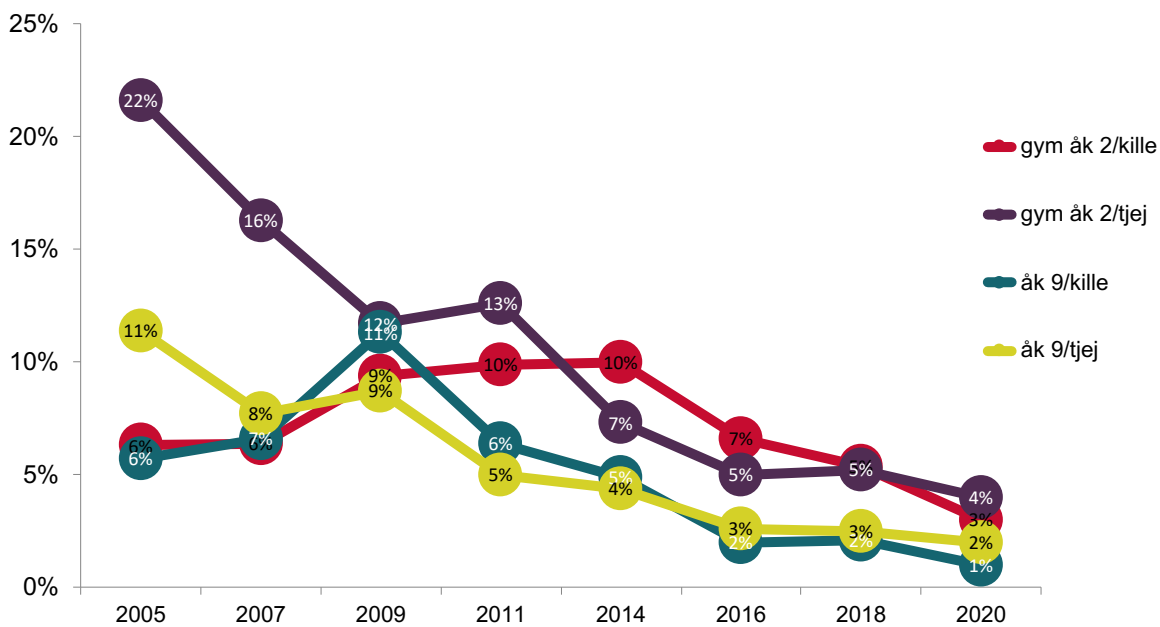

A1b. Andelen rökare (dagligen + då och då) över tid*

* Observera att alla diagram över tid endast redovisas för åk 9 samt år 2 på gymnasiet. Detta gäller löpande i rapporten.

A2. Andelen dagligrökare över tid

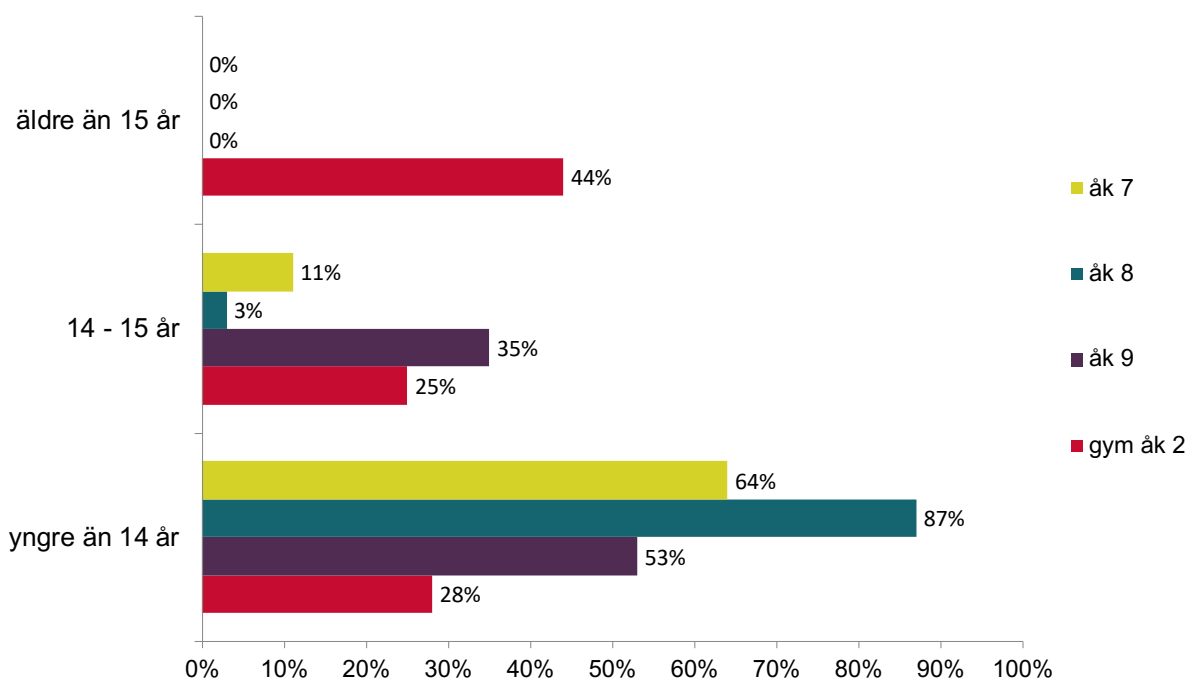

Andelen unga som börjat röka när de var yngre än 14 år är störst bland de som går i årskurs 8. 87 % av de i årskurs 8 som röker, började röka innan de fyllde 14 år. Fler tjejer än killar uppger att de började röka när de var yngre än 14.¹

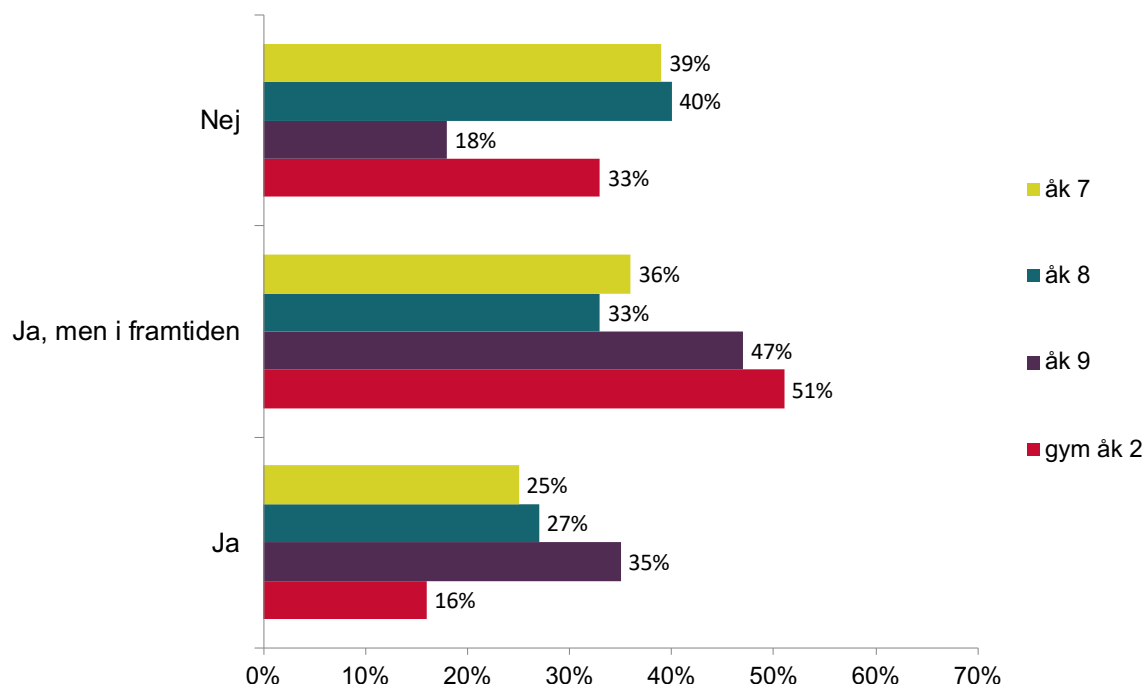
Vad gäller andelen som vill sluta röka är det en stor andel som svarar ja, se diagram A4 nedan. De som går i årskurs 9 samt i årskurs 2 på gymnasiet är mer positiva till att sluta röka. Totalt är det mellan 33-51 % av ungdomarna som röker vill sluta i framtiden. Vad gäller andelen som vill sluta (nu) är det framförallt killar i årskurs 9 som anger detta alternativ.

¹ Se mer om detta i bilagan på sida 1

A3. Hur gammal var du när du började röka? (2020)

A4. Vill du sluta röka? (2020)

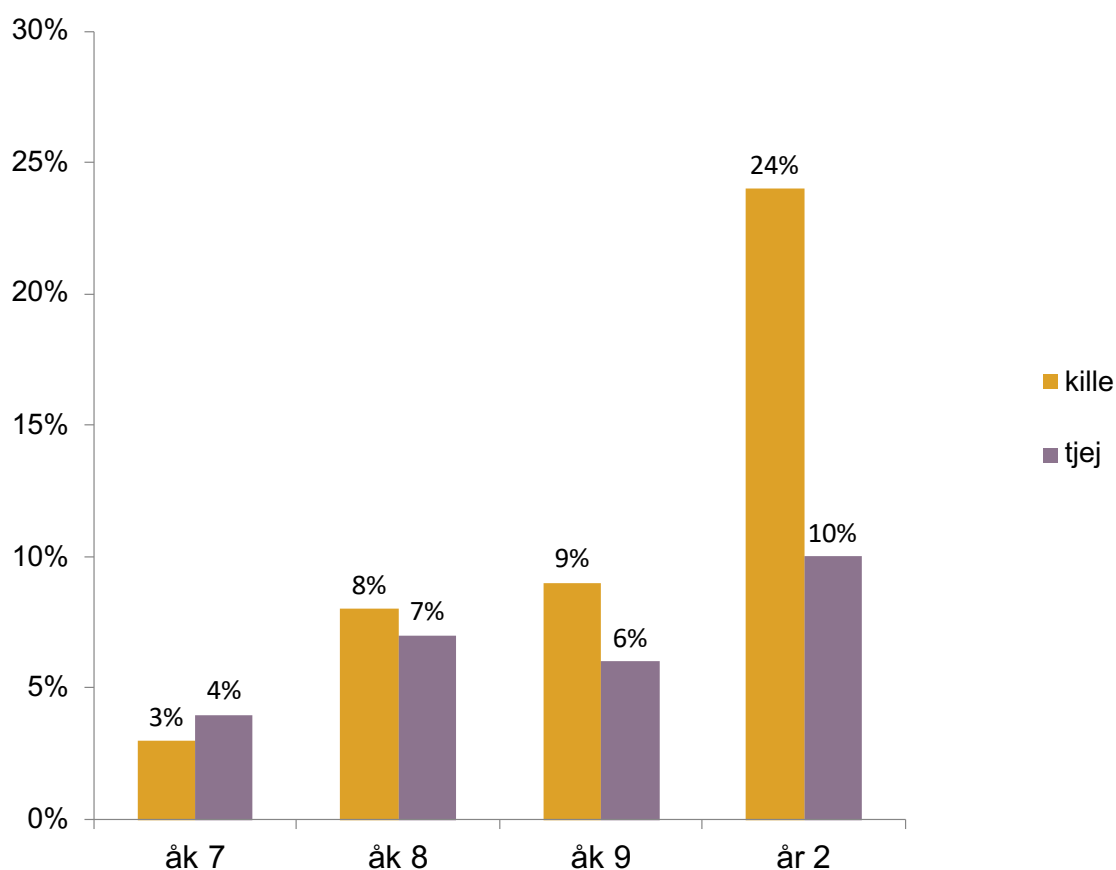
Snus

Vad gäller andelen som snusar dagligen eller då och då, ser vi i diagram A5a nedan att gymnasiekillar är gruppen som i högst grad anger att de snusar (24 %). Över tid syns en nedåtgående trend över tid bland killarna i åk 2, dock med vissa svängningar från år 2005, se diagram A5b. Det är dock möjligt att nivån stabiliserats på en nivå om 24-25 %, vilket återstår att se i kommande mätningar. Däremot ser vi en ökande andel tjejer som snusar i år jämfört med år 2016 och 2018.

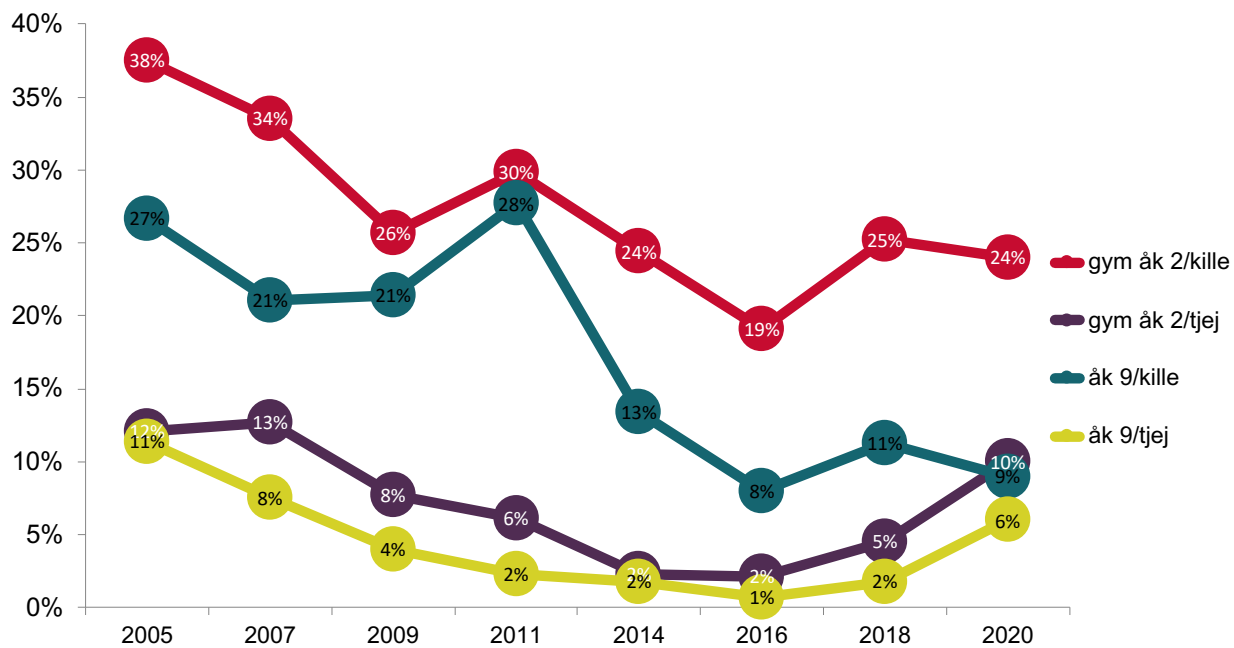
Totalt sett är andelen gymnasieungdomar som svarar att de snusar dagligen eller då och då högre i årets resultat jämfört med föregående mätning år 2018. Detta verkar framför allt bero på att andelen tjejer som snusar är högre i årets resultat medan andelen killar som snusar inte har minskat så mycket (enstaka procent). I årskurs 9 är andelen som snusar på samma nivå som år 2018.

Om man endast tittar på de som brukar snusa dagligen har andelen gymnasiekillar som snusar minskat något i årets resultat. För övriga grupper har andelen istället ökat något - speciellt i årskurs 9, se diagram A6.

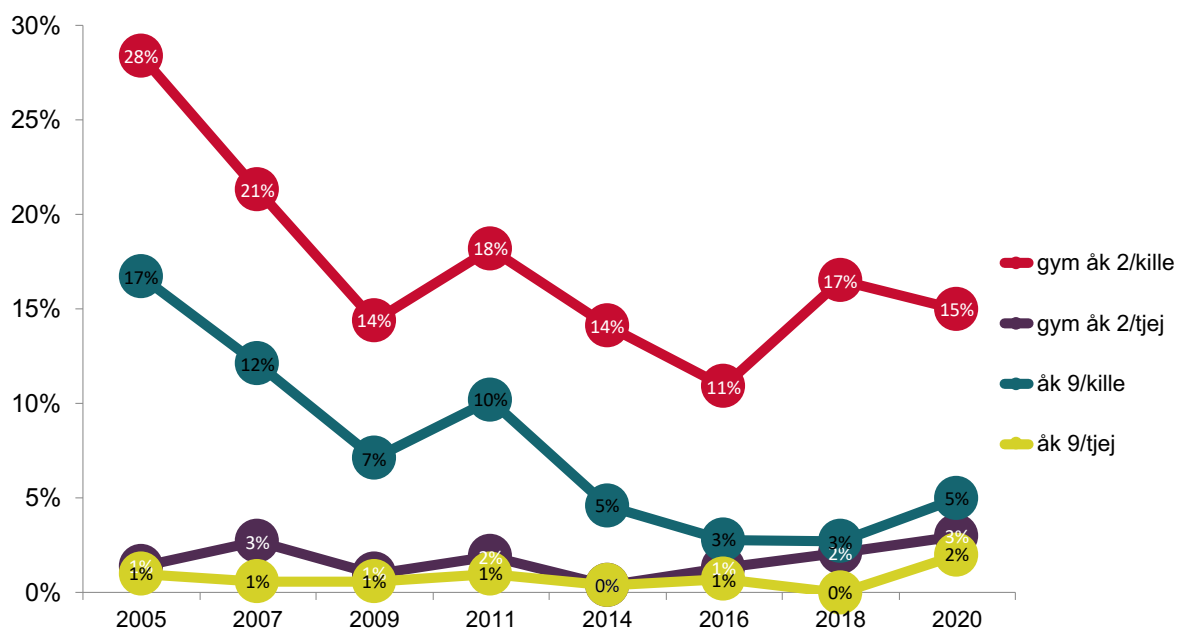
A5a. Andelen snusare: dagligen + då och då (2020)

A5b. Andelen snusare (dagligen + då och då) över tid

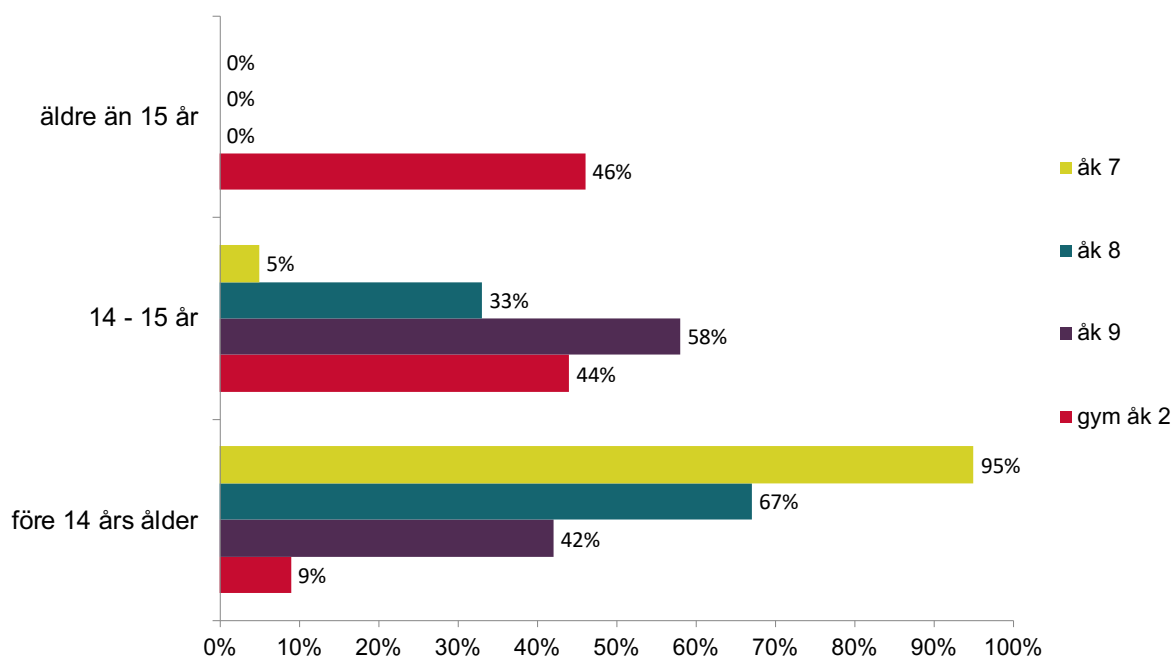

A6. Andelen som snusar dagligen över tid

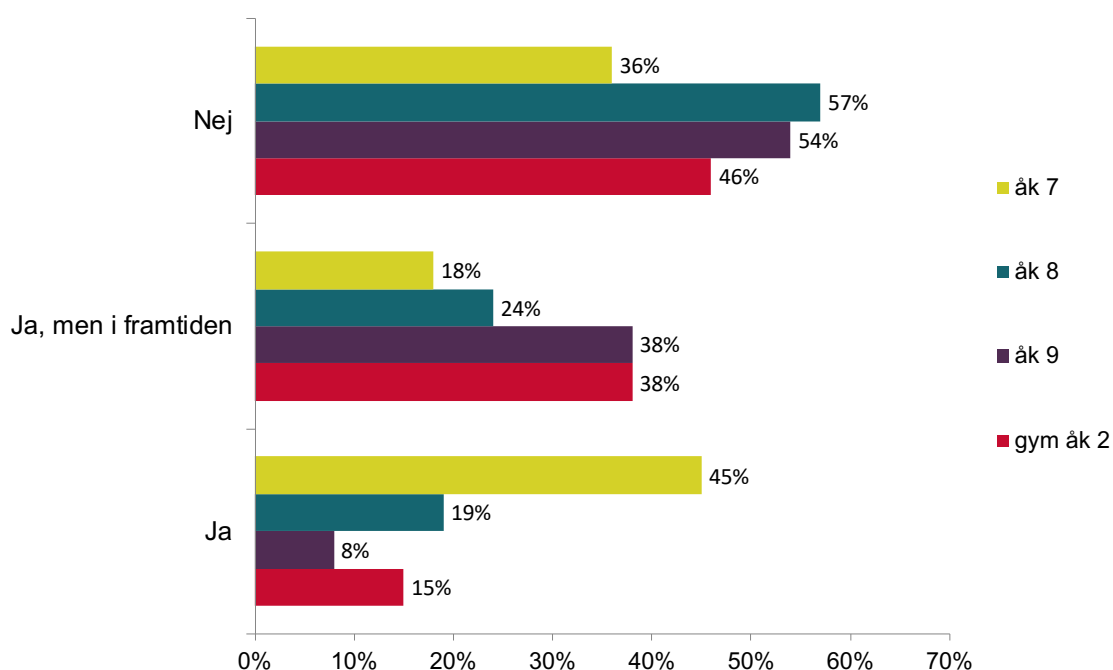
I diagram A7 framgår att en stor andel bland de som snusar, svarar att de började när de var yngre än 14 år. På gymnasiet är det däremot flest som började snusa när de var äldre än 15 år.

A7. Hur gammal var du när du började snusa? (2020)

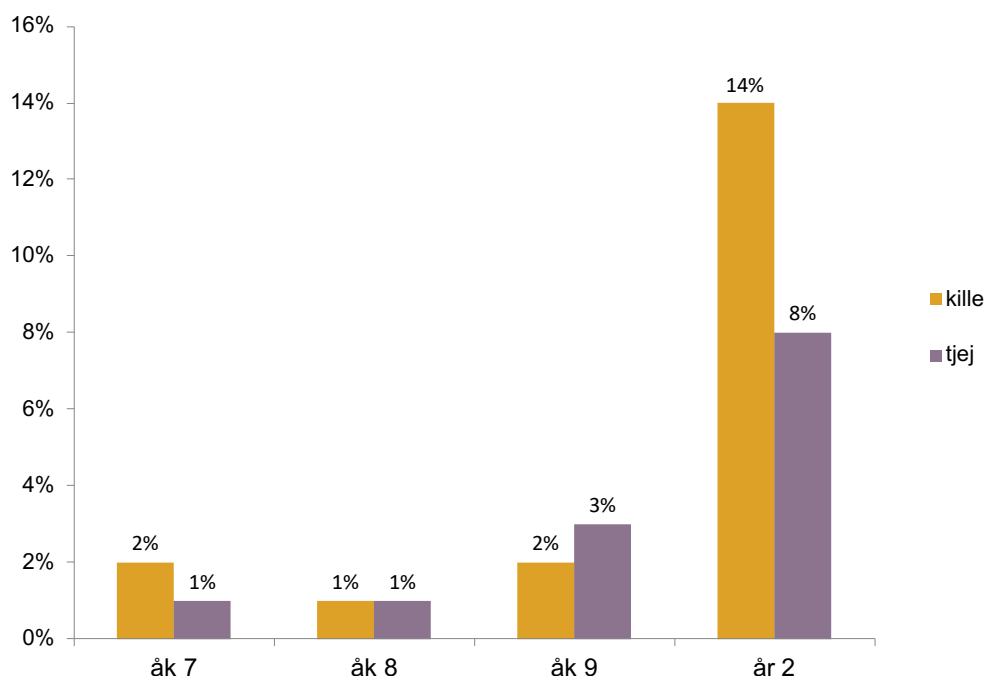
63 % av eleverna i årskurs 7 som snusar vill sluta snusa (nu eller i framtiden), se diagram A8 nedan. Andelen som vill sluta snusa bland övriga årskurserna är lägre.

A8. Vill du sluta snusa? (2020)

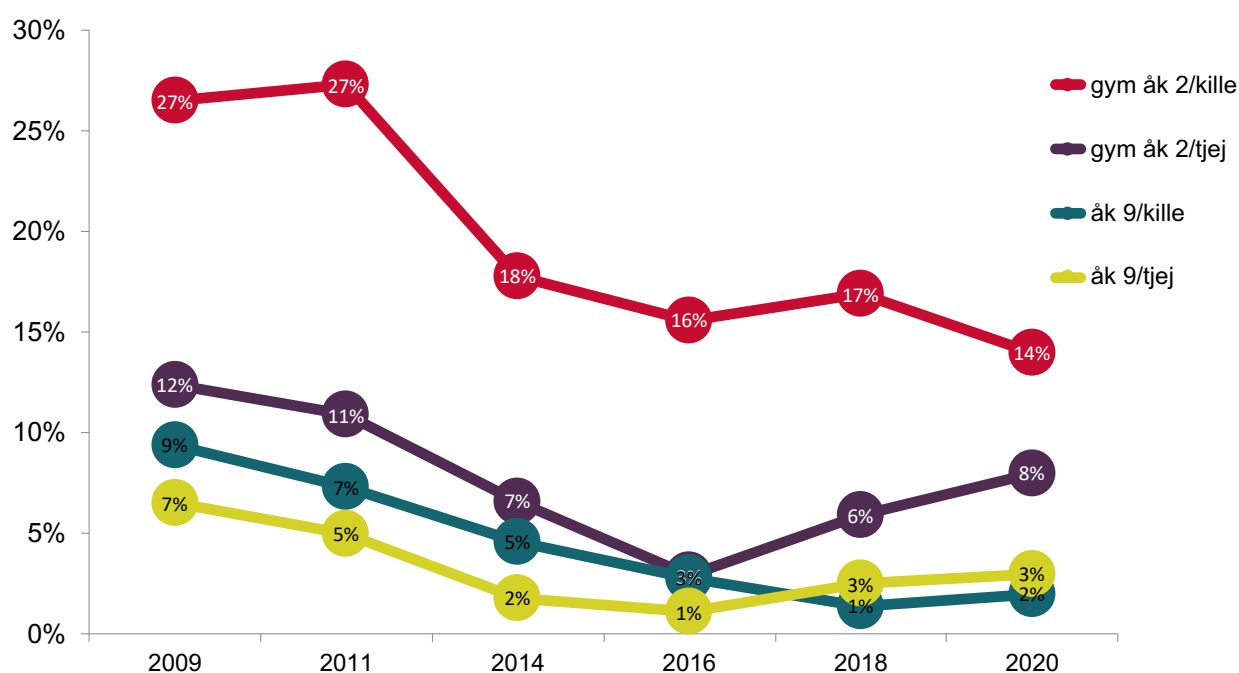

En låg andel killar och tjejer i högstadiet svarar att de får röka eller snusa för sina föräldrar, totalt mellan 1-3 %. Andelen gymnasiekillar som svarar detsamma är, liksom tidigare år, tydligt högre. I årets resultat svarar 14 % av gymnasiekillarna att de får röka eller snusa för sina föräldrar eller vårdnadshavare. Bland gymnasietjejer är andelen 8 %.

A9a. Andelen som får röka/snusa för föräldrar/vårdnadshavare (2020)

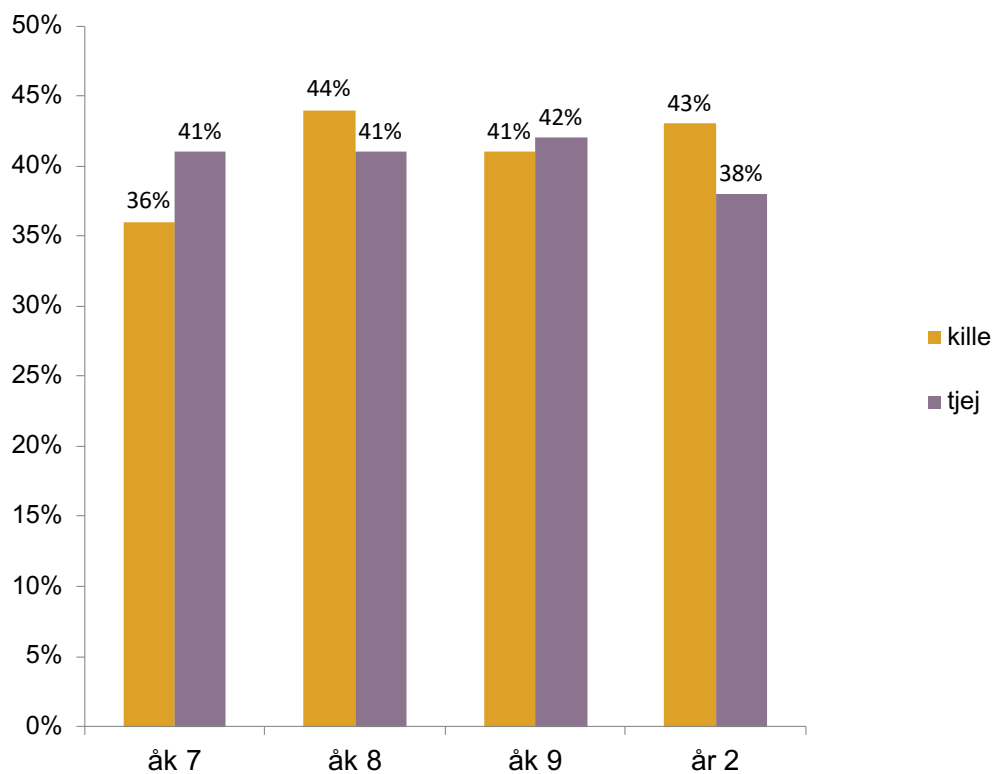

A9b. Andelen som får röka/snusa för föräldrar/vårdnadshavare över tid

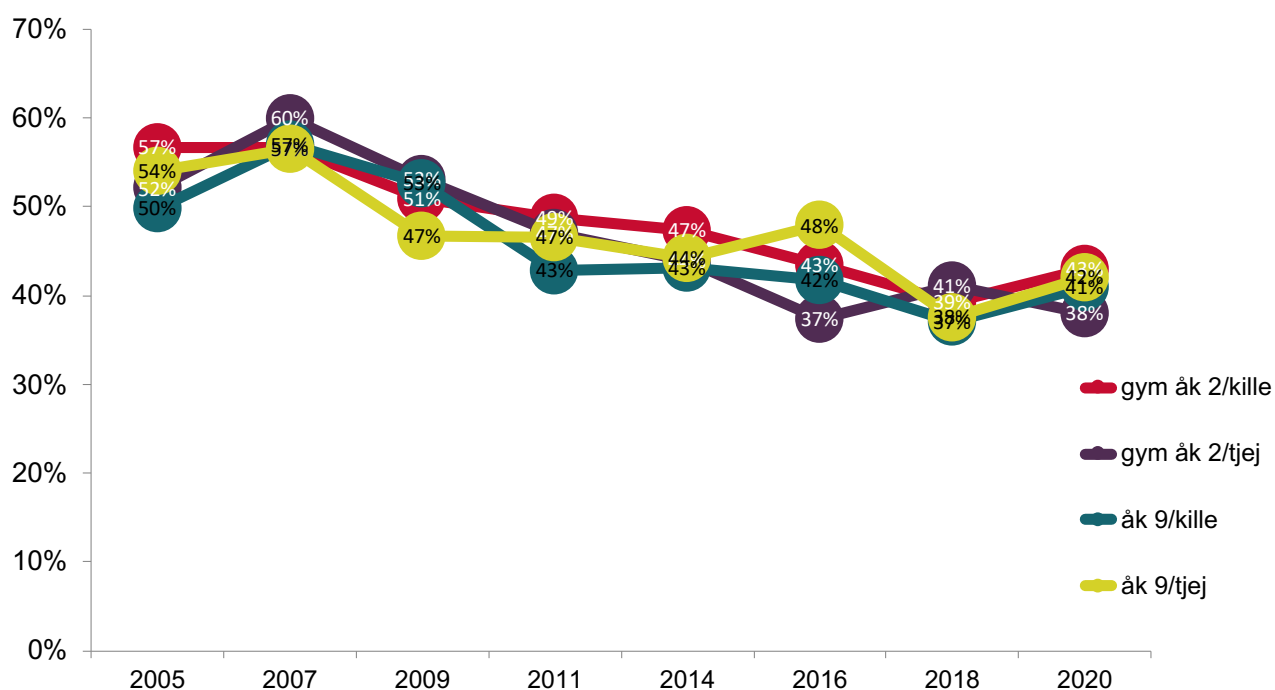

Andelen ungdomar som uppger att deras egna föräldrar röker eller snusar är runt 40 % - se diagram A10a. Över tid har andelen med föräldrar som röker eller snusar tydligt minskat, se diagram A10b, dock har det skett en viss ökning från år 2018 till i år. Det handlar dock om enstaka procent.

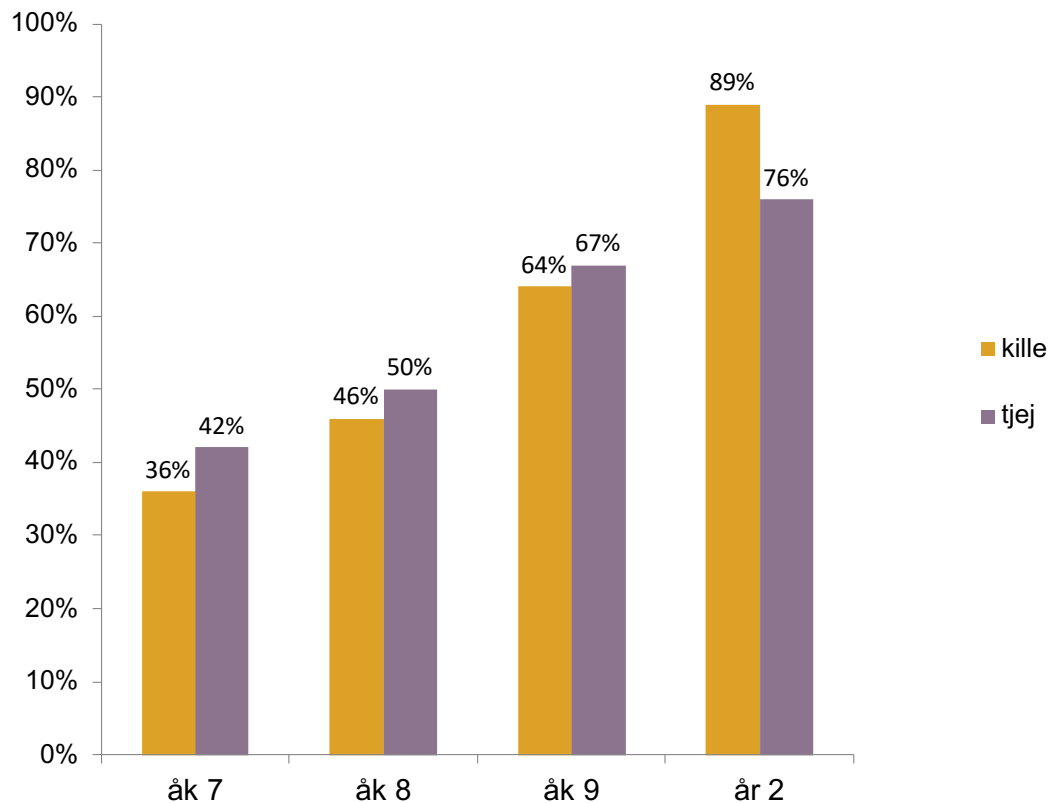
A10a. Andelen vars föräldrar röker/snusar (2020)

A10b. Andelen vars föräldrar röker/snusar över tid

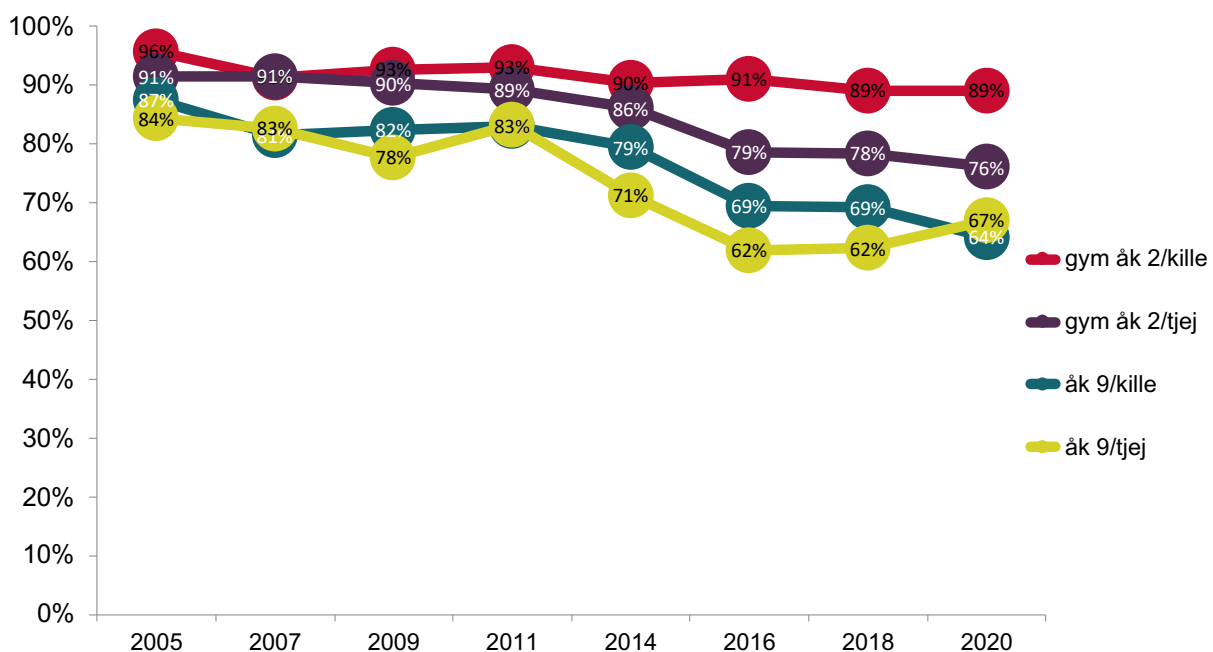

A11a. Andel som har kompisar som röker/snugar: enstaka, hälften, de flesta eller alla (2020)

I diagram A11a ovan ser vi andelen som svarat att de deras kompisar röker eller snugar, andelen ökar successivt med åldern. Andelen som svarar att de har kompisar som röker eller snugar har i tre av fyra grupper tydligt minskat sedan år 2014, se diagram A11b nedan. Bland gymnasiekillar har andelen minskat, men i klart lägre grad än bland övriga grupperna. Jämfört med resultatet från år 2018 kan vi se att andelen minskat med 5 % bland killar i årskurs 9 men däremot ökat med 5 % bland tjejer i årskurs 9.

A11b. Andel som har kompisar som röker/snugar (enstaka, hälften, de flesta eller alla)

A12. Hur får du vanligen tag på tobak? (2020)

Årskurs 7	Årskurs 8	Årskurs 9	Årskurs 2
1. Från kompisar eller kompisars syskon, från pojk-/flickvän/partner (42%)	1. Från kompisar eller kompisars syskon, från pojk-/flickvän/partner (56%)	1. Från kompisar eller kompisars syskon, från pojk-/flickvän/partner (62%)	1. Från kompisar eller kompisars syskon, från pojk-/flickvän/partner (53%)
2. På annat sätt (34%)	2. Från annan vuxen som köper åt mig (42%)	2. Från annan vuxen, 18 år eller äldre som bjuder (35%)	2. Köper själv i butik/kiosk (49%)
3. Från annan vuxen, 18 år eller äldre som bjuder (28%)	3. Från annan vuxen, 18 år eller äldre som bjuder (36%)	3. Från annan vuxen som köper åt mig (24%)	3. Från annan vuxen, 18 år eller äldre som bjuder (28%)
4. Från annan vuxen som köper åt mig (21%)	4. På annat sätt: (16%)	4. Köper själv i butik/kiosk (14%)	4. Från annan vuxen som köper åt mig (20%)
5. Köper själv i butik/kiosk (11%)	5. Köper själv i butik/kiosk (14%)	5. Från egna föräldrar/vårdnadshavare (utan lov) (10%)	5. Från egna föräldrar/vårdnadshavare (med lov) (11%)

De flesta (57 % totalt) får tag på tobak från kompisar eller kompisars syskon, eller från pojkvän/flickvän eller partner. På gymnasiet är det även en stor andel (49%) som själva köper tobaken.

Alkoholvanor

Du och alkohol

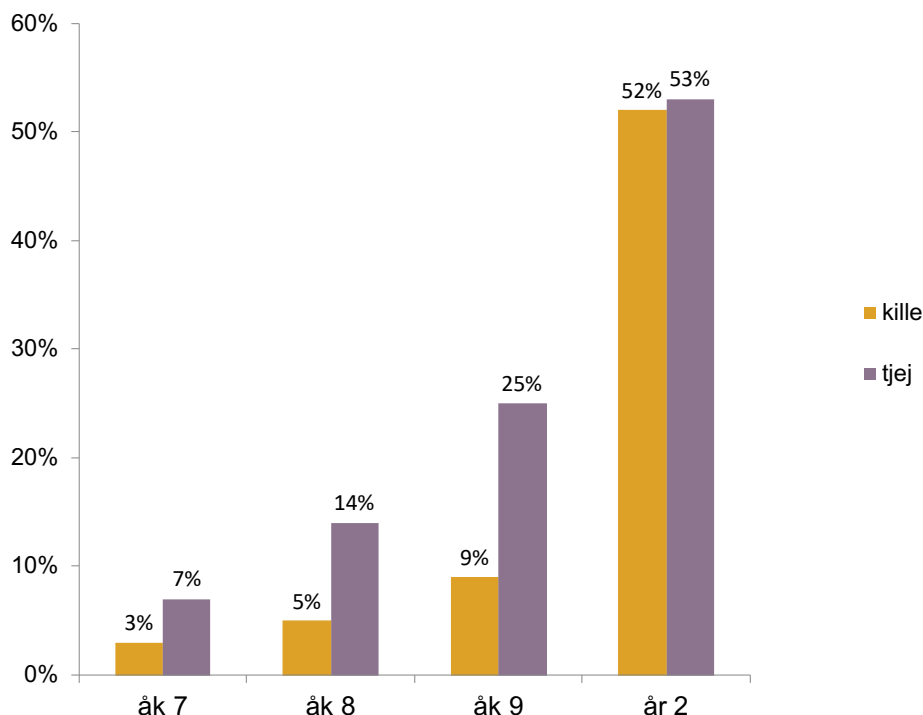
I detta avsnitt presenteras de frågor som rör Karlskronaungdomarnas alkoholvanor. Som tidigare nämnts i sammanfattningen på sida 4 har mängden alkohol som konsumeras och andelen unga som dricker minskat över tid i Sverige.

Som det framgår i diagram B1a nedan, svarar 52 % av gymnasieungdomarna i årskurs 2 och totalt 11 % av högstadieungdomarna att de druckit alkohol det senaste året. Andelen som har druckit någon form av alkohol det senaste året har tydligt minskat över tid, se diagram B1b. Vad vi dock även kan se är att bland tjejer i årskurs 9 i år svarar hela 25 % att de druckit alkohol det senaste året, ett tydligt trendbrott.

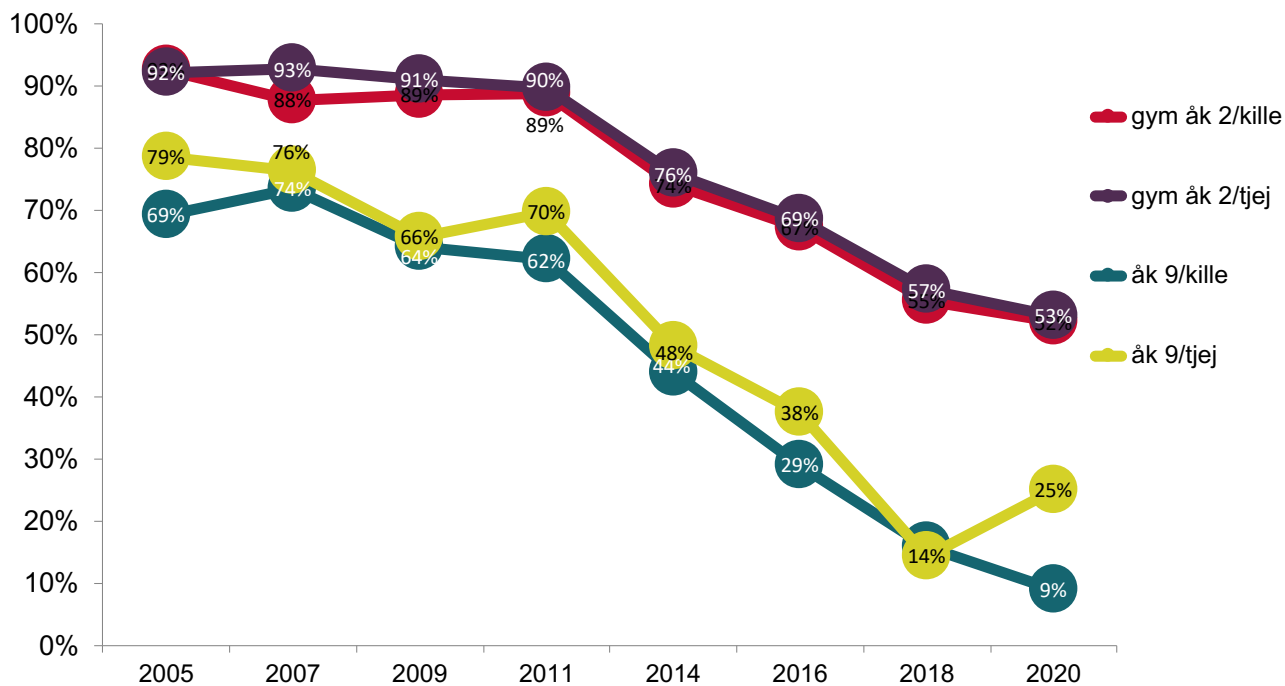
Andelen unga som dricker alkohol en gång i månaden eller oftare, är på gymnasiet runt 40 % och på högstadiet mellan 3-10 % beroende på årskurs, se diagram B2a på följande sida. Vad gäller andelen som dricker alkohol minst en gång i månaden ser vi att andelen inte minskat lika mycket som tidigare år. Bland tjejer i årskurs 9 har det till och med ökat från år 2018.

Den totala andelen som dricker alkohol en gång i månaden eller oftare är 14%

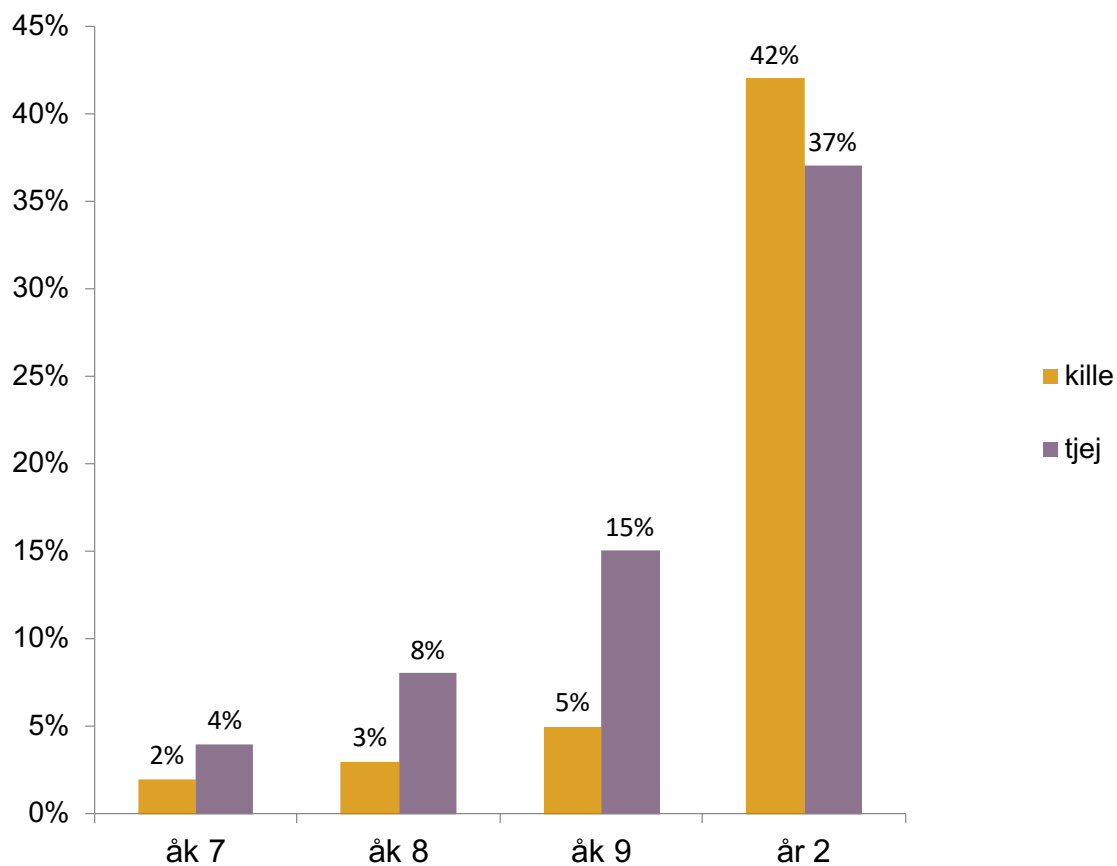
B1a. Andelen som druckit alkohol det senaste året (2020)

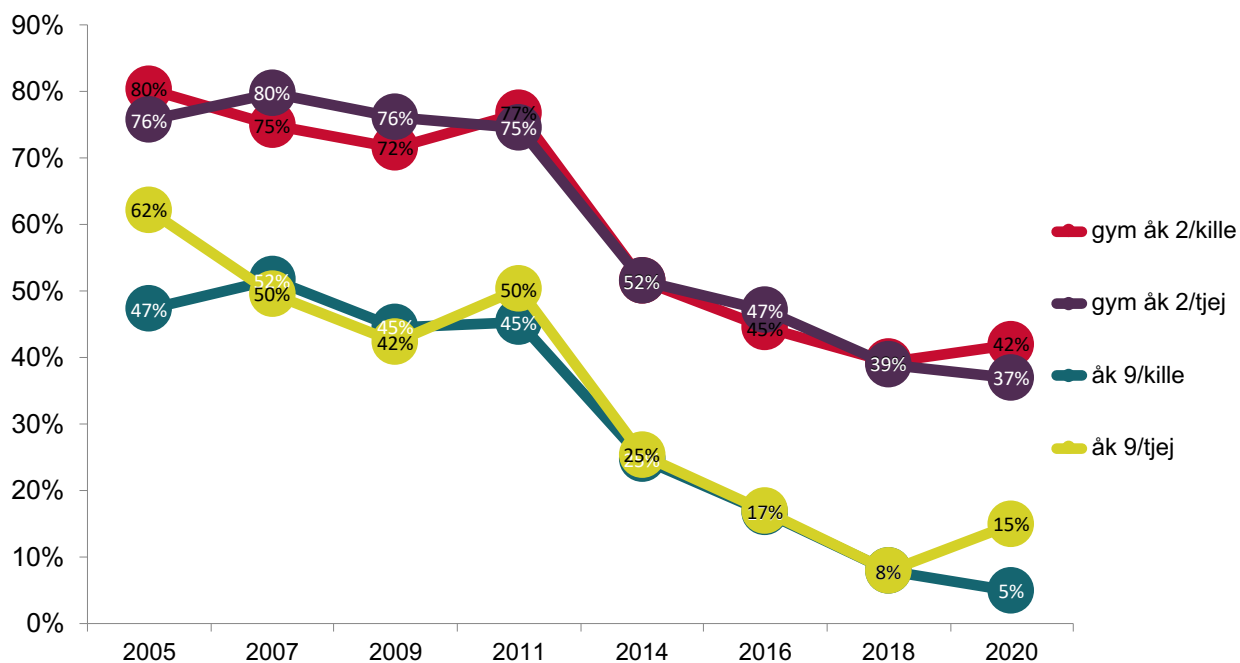
B1b. Andel som druckit alkohol det senaste året

B2a. Andelen som dricker alkohol en gång i månaden eller oftare (2020)

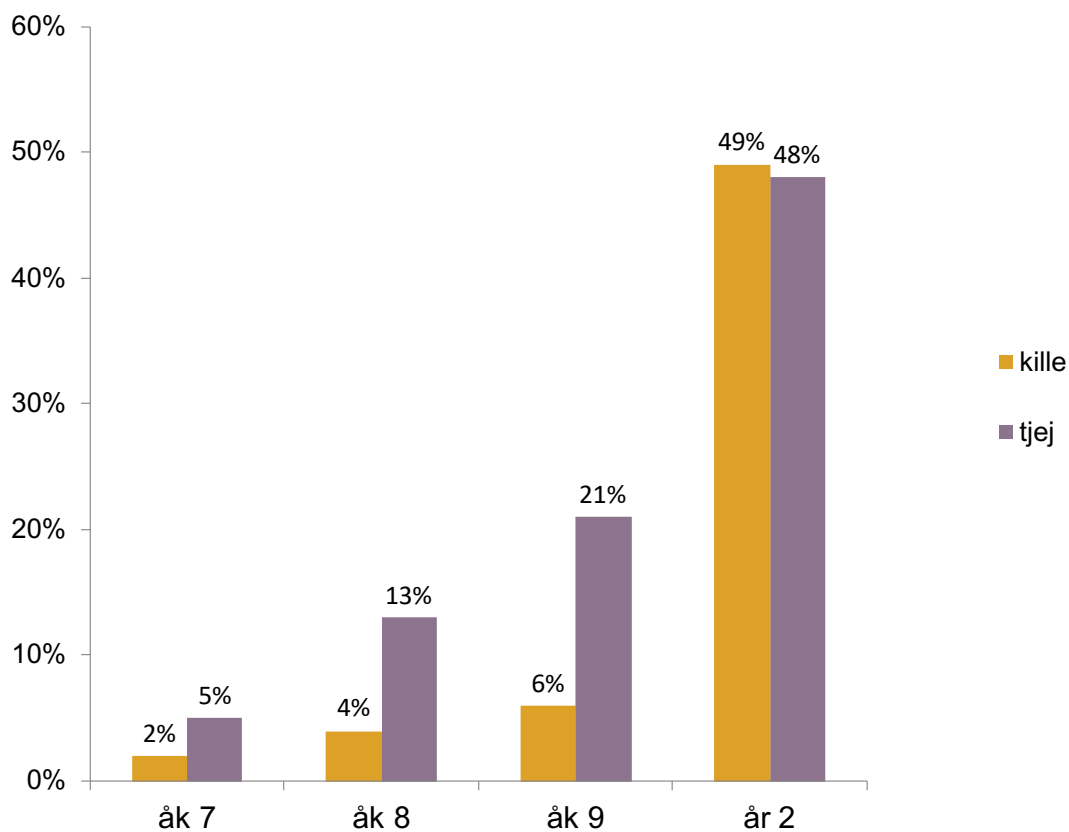

B2b. Andelen som dricker alkohol en gång i månaden eller oftare

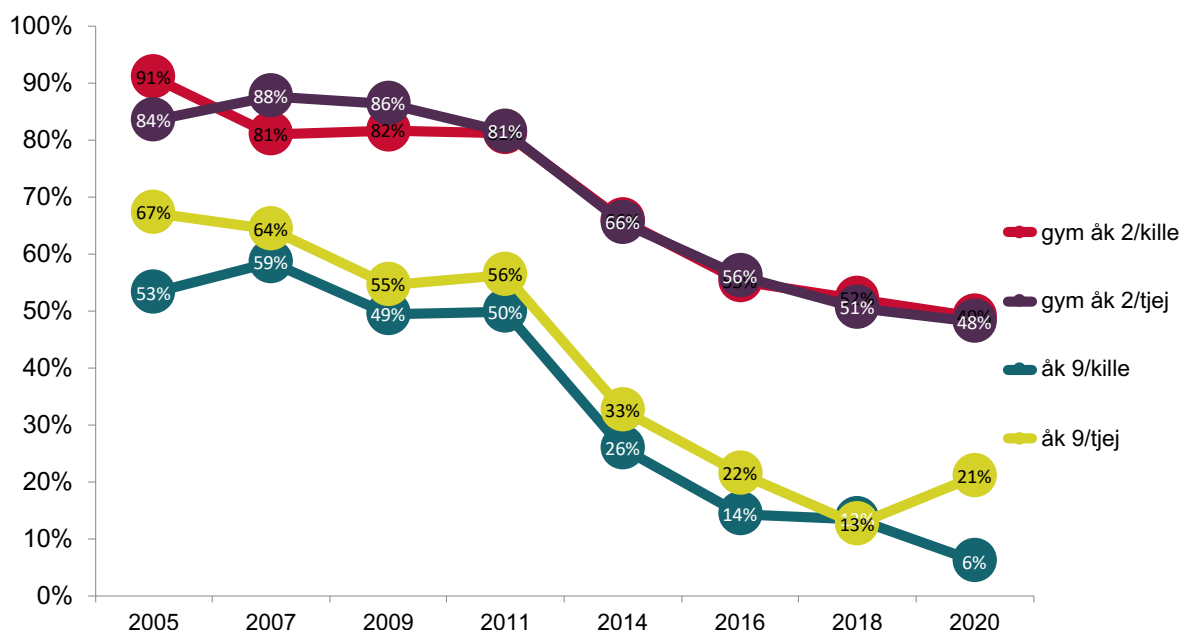
I diagram B4a nedan redovisas andelen som druckit så de känt sig berusade, en eller flera gånger. Andelen på gymnasiet är 48 %. I årskurs 7 är andelen som druckit sig berusade 4 %, i årskurs 8 är den 9 % och i årskurs 9 är den totalt 14 %. På högstadiet är det klart fler tjejer än killar som svarat att de druckit sig berusade någon gång.

B4a. Andel som druckit så de känt sig berusade (en eller flera gånger) (2020)

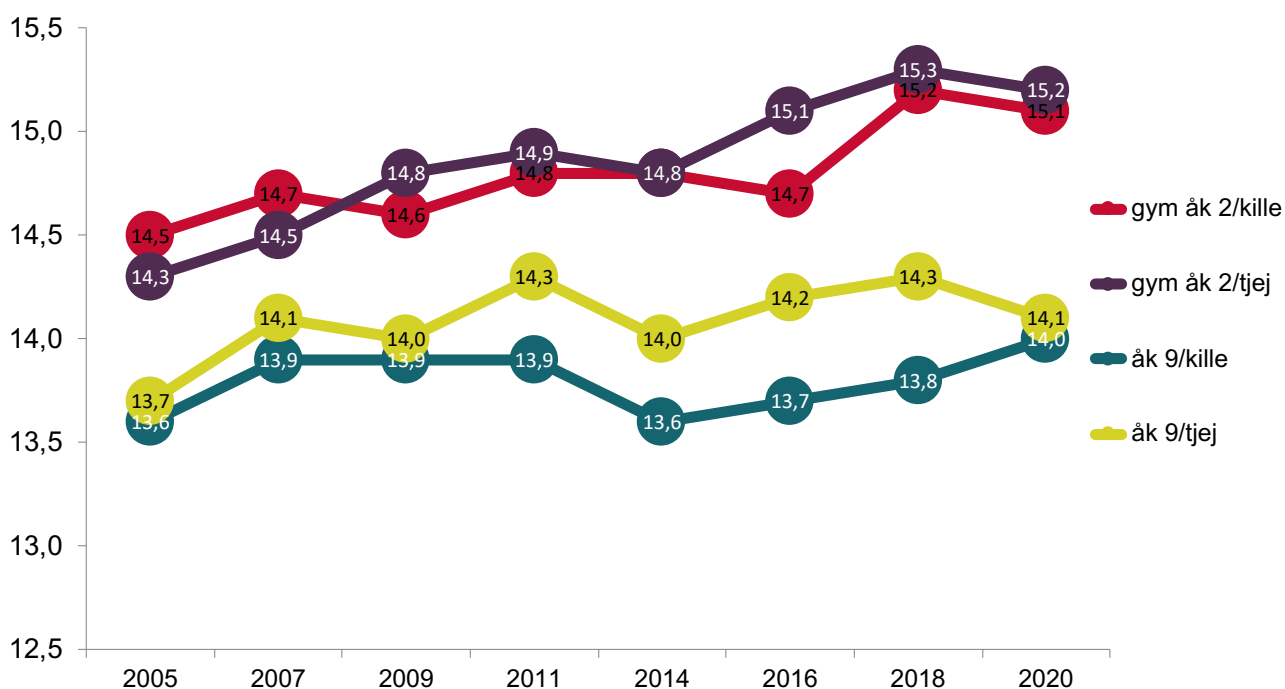
Vad gäller andelen som druckit sig berusade över tid har den tydligt minskat och fortsatt att minska för tre av fyra grupper. Tjejer i årskurs 9 är gruppen som i år har ökat vad gäller denna fråga.

B4b. Andel som druckit så de känt sig berusade (en eller flera gånger) över tid

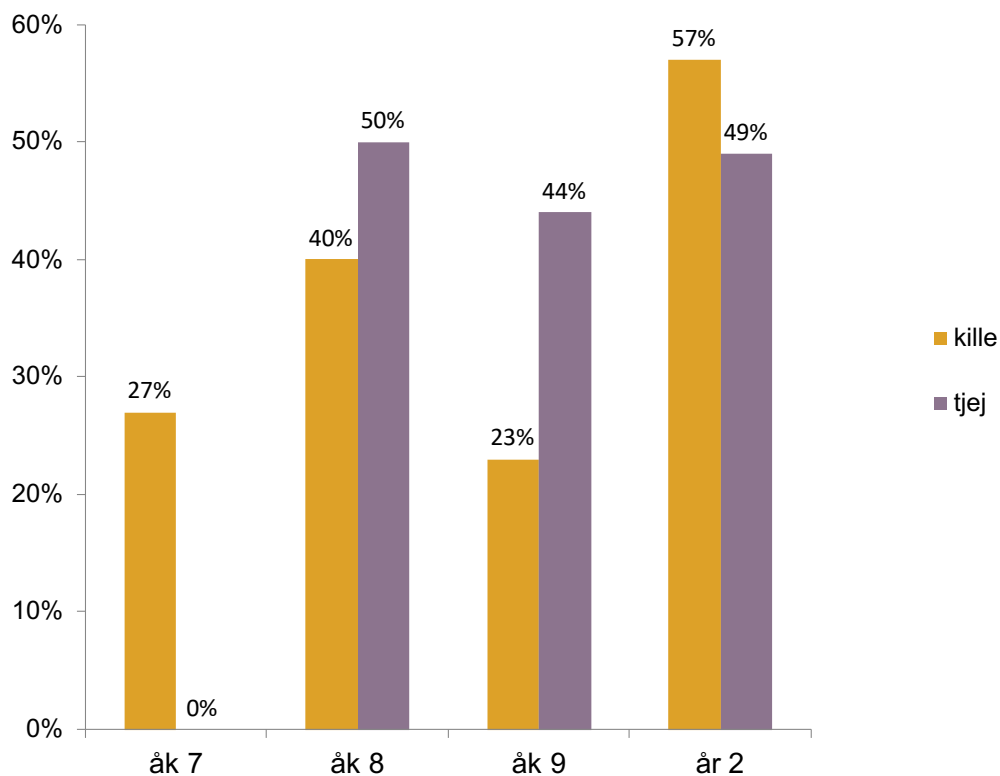
Åldern vid första berusning har över tid ökat, se diagram B5 nedan. Från år 2018 kan vi däremot se att åldern för första berusning minskat något igen för tjejer i årskurs 9 samt killar och tjejer i gymnasiet. Observera att diagram B5 endast visas för åk 9 och år 2. Även årskurs 7 och 8 svarade på frågan om hur gamla de var vid sin första berusning, men detta resultat redovisas inte då det är få som varit berusade i åk 7 och 8 samt då debutåldern automatiskt är lägre för de som är unga.

B5. Ålder vid första berusning över tid (genomsnitt)

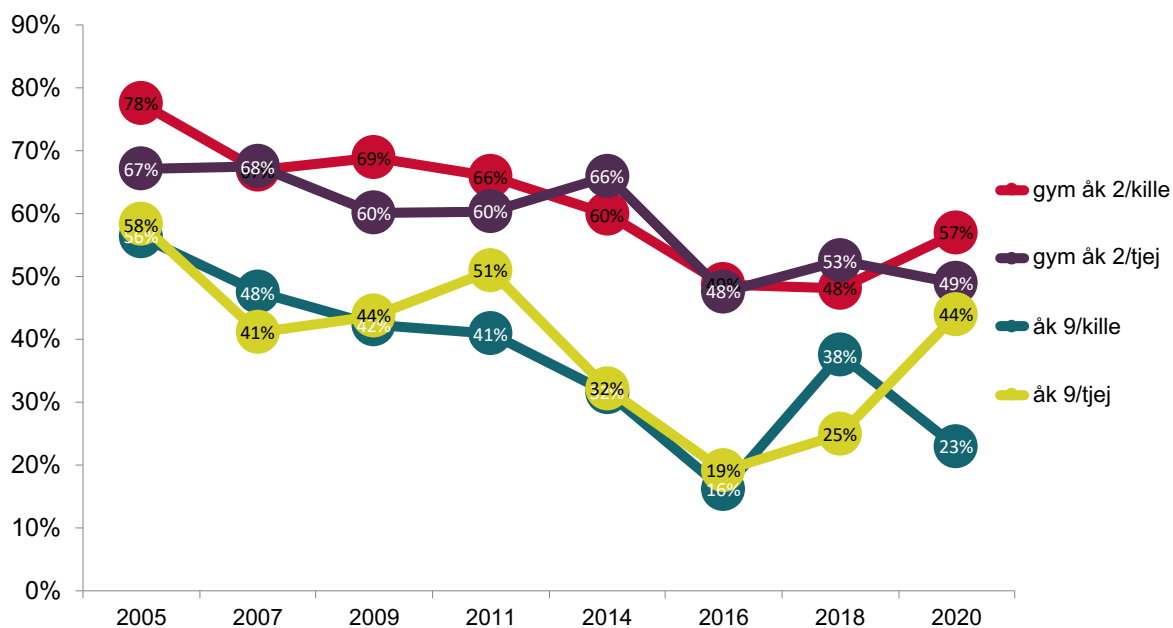

Som det framgår i diagram B6a nedan svarar en relativt hög andel av de som konsumerar alkohol att de varje gång eller nästan varje gång dricker så de känner sig berusade. Över tid kan vi se att andelen varierar mycket över tid, för två av grupperna har andelen ökat sedan år 2018 och för två av grupperna har den minskat, se diagram B6b på följande sida.

B6a. Andel (som dricker alkohol) som varje gång/nästan varje gång känner sig berusade (2020)

B6b. Andel (som dricker alkohol) som varje gång/nästan varje gång känner sig berusade

Ökningen bland tjejer i årskurs 9

På grund av den tydliga ökningen vad gäller alkoholvanor bland tjejer i årskurs 9 har vi försökt analysera djupare vilka faktorer som samvarierar med detta. Det går dock inte att förklara ökningen med att det är fler riskfaktorer som passar in på gruppen. Det är alltså inte så att tjejer i årskurs 9 generellt har fler riskfaktorer än tjejer eller killar i övriga årskurser. En liten skillnad kan ses, men det är en marginell skillnad.

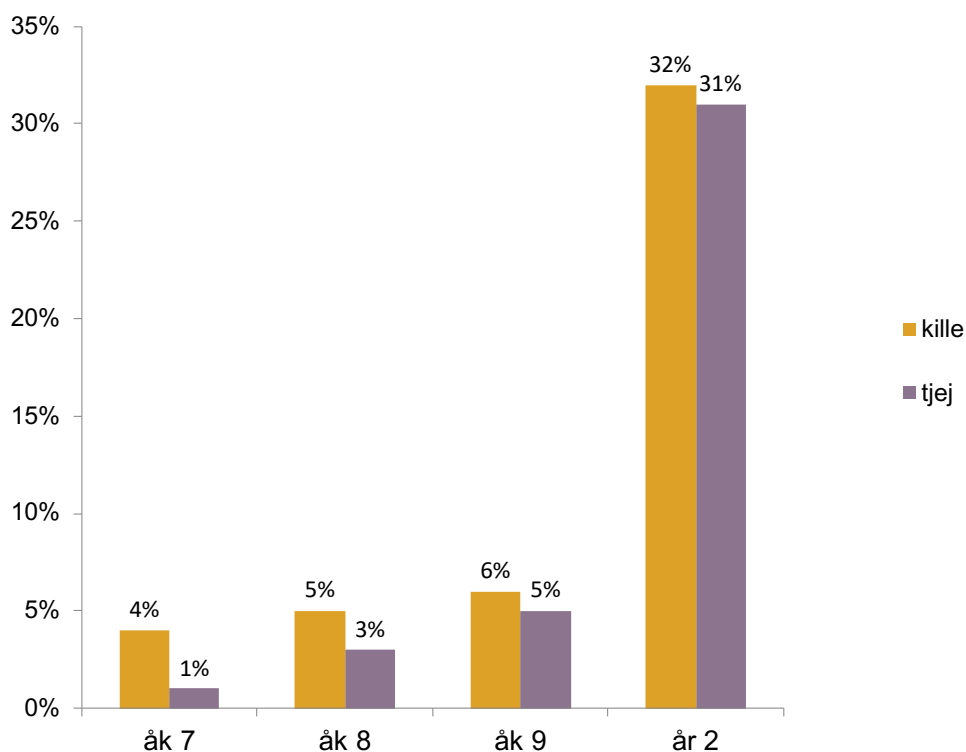
Ökningen av alkoholkonsumtion som vi ser handlar således om andra saker, som är svårare att kartlägga utifrån datan. Det kan röra sig om attityden i just denna årskull - eller att något evenemang eller någon fest som ägt rum kan ha påverkat resultatet.

B7. Hur man vanligen får tag på alkohol ”topp 5”

Åk 7	Åk 8	Åk 9	År 2
1. Från kompisar eller kompisars syskon, från pojk- eller flickvän (60%)	1. Från kompisar eller kompisars syskon, från pojk- eller flickvän (47%)	1. Från kompisar eller kompisars syskon, från pojk- eller flickvän (62%)	1. Från kompisar eller kompisars syskon, från pojk- eller flickvän (58%)
2. Från egna föräldrar/ vårdnadshavare - med lov (23%)	2. Från annan vuxen, 20 år eller äldre som bjuder (38%)	2. Från annan vuxen, 20 år eller äldre som bjuder (24%)	2. Från annan vuxen som köper åt mig (27%)
3. Från egna föräldrar/ vårdnadshavare - utan lov (23%)	3. Från annan vuxen som köper åt mig (29%)	3. Från annan vuxen som köper åt mig (22%)	3. Från egna föräldrar/ vårdnadshavare - med lov (24%)
4. Från annan vuxen, 20 år eller äldre som bjuder (17%)	4. Från egna föräldrar/ vårdnadshavare - utan lov (22%)	4. Från egna föräldrar/ vårdnadshavare - med lov (13%)	4. Från annan vuxen, 20 år eller äldre som bjuder (21%)
5. På annat sätt (13%)	5. Från syskon (13%)	5. Från egna föräldrar/ vårdnadshavare - utan lov (10%)	5. Från syskon (12%)

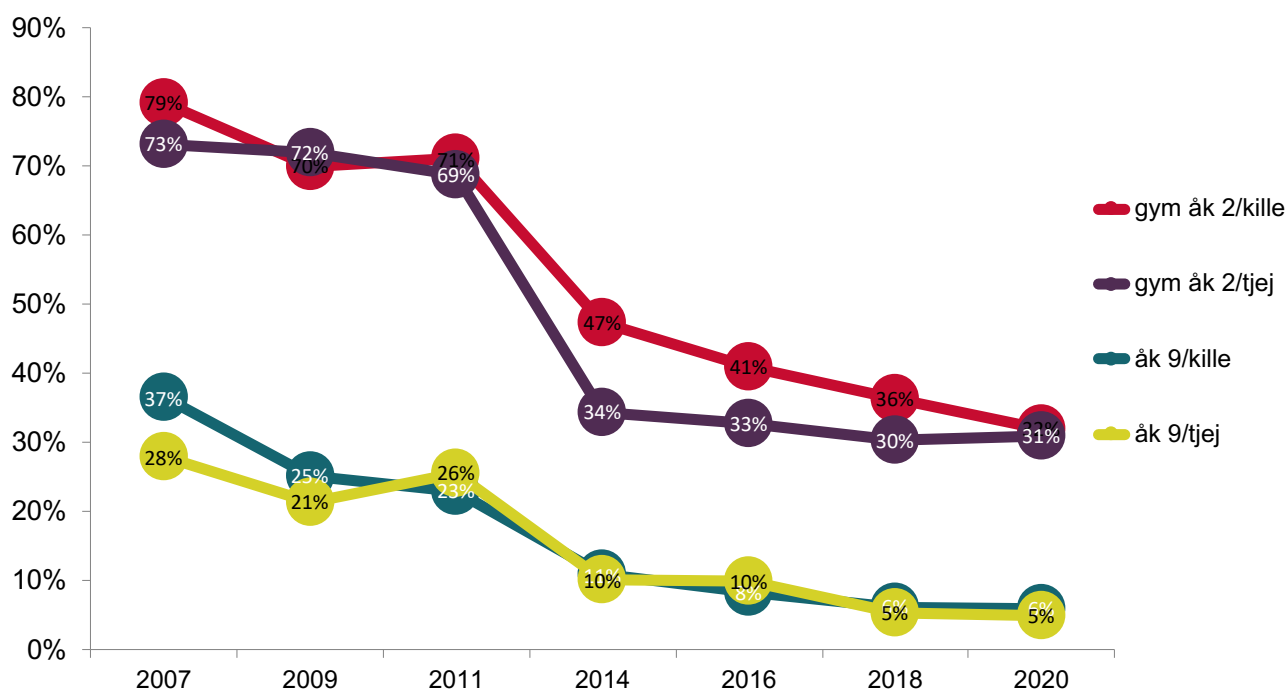
Det vanligaste sättet att få tag i alkohol är från kompisar/kompisars syskon, pojk- eller flickvänner, se tabell B7 ovan. På gymnasiet är det även ganska vanligt att föräldrarna ger dem alkohol, vilket 24% uppger. I bilagan på sida 13 redovisas frågan i sin helhet.

B8a. Andel som får dricka alkohol för sina föräldrar/vårdnadshavare (2020)

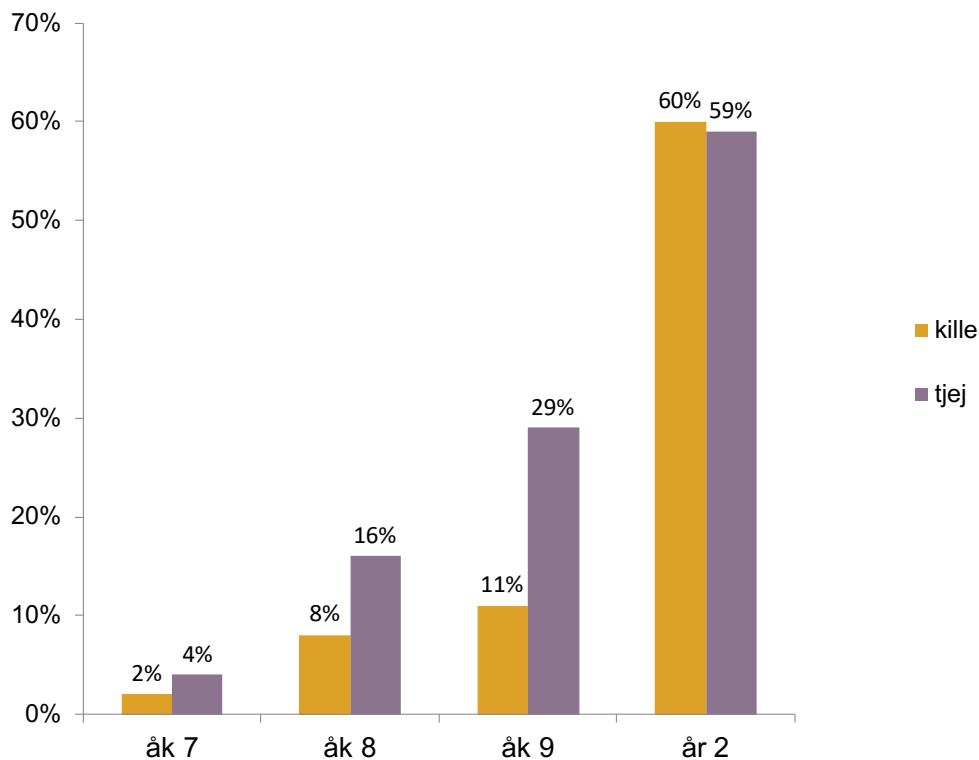

Andelen som svarar att de får dricka alkohol för sina föräldrar eller vårdnadshavare, har tydligt minskat över tid i alla grupperna, se diagram B8b nedan. I årets resultat svarar totalt 31 % av gymnasieungdomarna och 5 % av högstadiungdomarna i åk 9 att de får dricka för sina föräldrar.

B8b. Andel som får dricka alkohol för sina föräldrar/vårdnadshavare - över tid

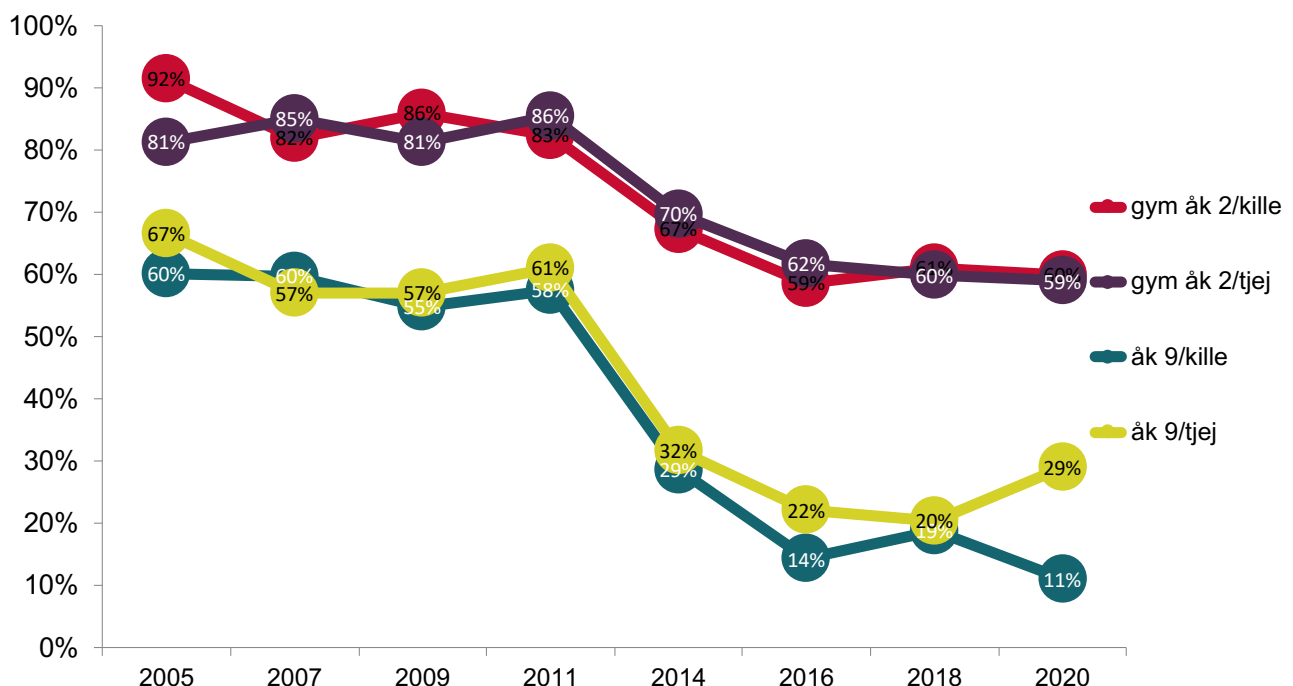

B9a. Andel som svarat att hälften, de flesta eller alla av deras kompisar dricker så de blir berusade (2020)

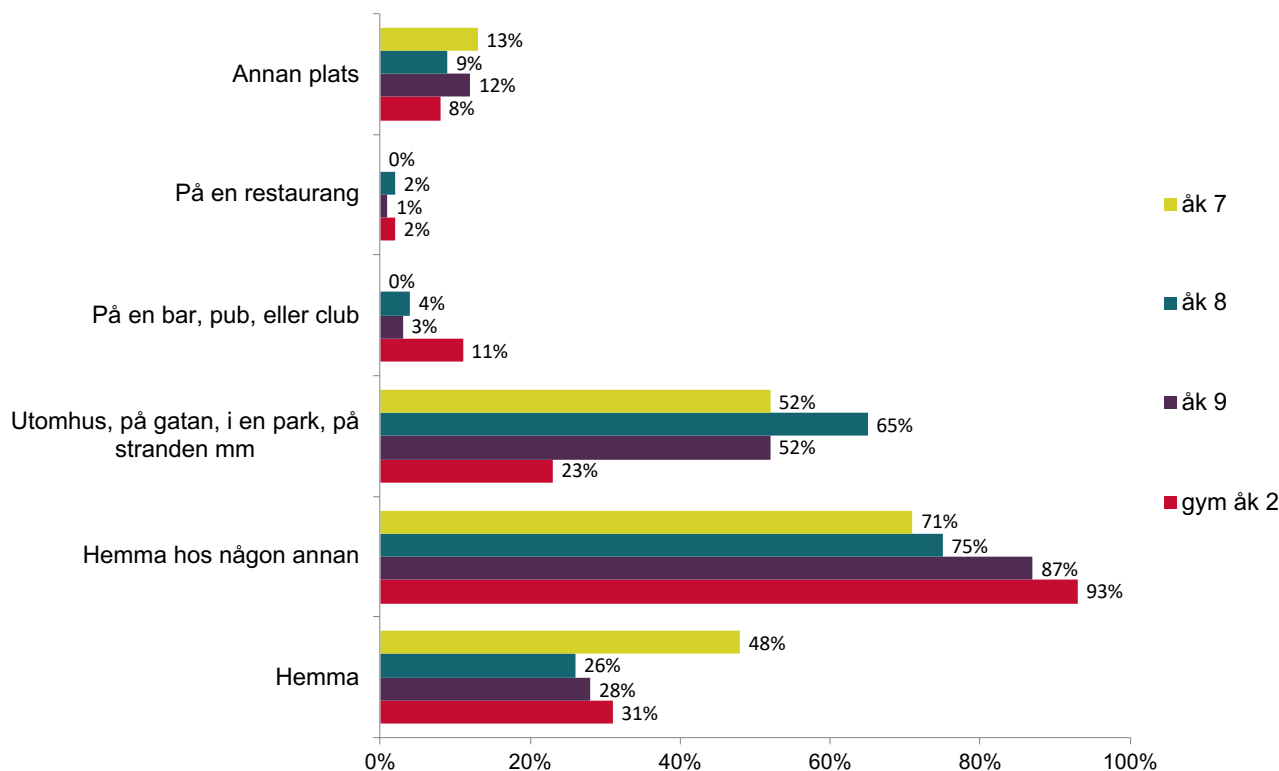
Cirka 60 % av eleverna i årskurs 2 på gymnasiet svarar att alla, de flesta eller ungefär hälften av deras kompisar dricker så att de blir berusade. Motsvarande andel på högstadiet i årskurs 9 är omkring 20 %, och andelen är lägre i årskurs 7 och 8. Över tid har andelen på gymnasiet minskat, för årskurs 9 har andelen kraftigt minskat tidigare år fram till år 2016. I årets resultat har andelen som svarar detta bland tjejer i årskurs 9 dock ökat - från 20 % år 2018 till 29 % år 2020.

B9b. Andel som svarat att hälften, de flesta eller alla av deras kompisar dricker så de blir berusade - över tid

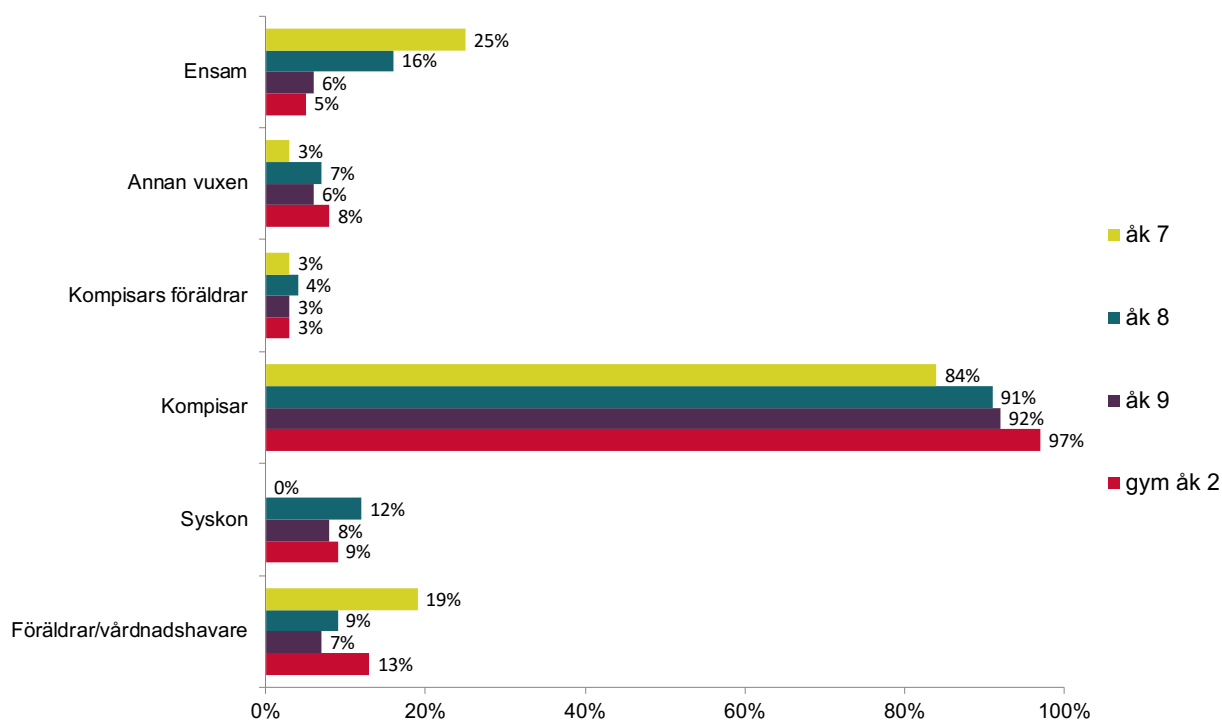
På högstadiet svarar en majoritet av de som dricker att de brukar dricka utomhus/på gatan/i en park/på stranden m.m. eller på "annan plats". Andelen som svarat "utomhus" har ökat framför allt i årskurs 9, vilket skulle kunna vara en följd av coronaspridningen i samhället. (2018 svarade 39 % i åk 9 och 25 % i år 2 att de oftast dricker alkohol utomhus). På gymnasiet svarar flest däremot att de brukar dricka på en bar/pub eller på en restaurang.

B10. Var dricker du oftast, när du dricker alkohol?* (2020)

Majoriteten av ungdomarna dricker alkohol med sina kompisar. Mellan 84-97 % av de som dricker alkohol uppger detta alternativ. 7-19 % uppger också att de dricker alkohol med sina föräldrar eller vårdnadshavare.

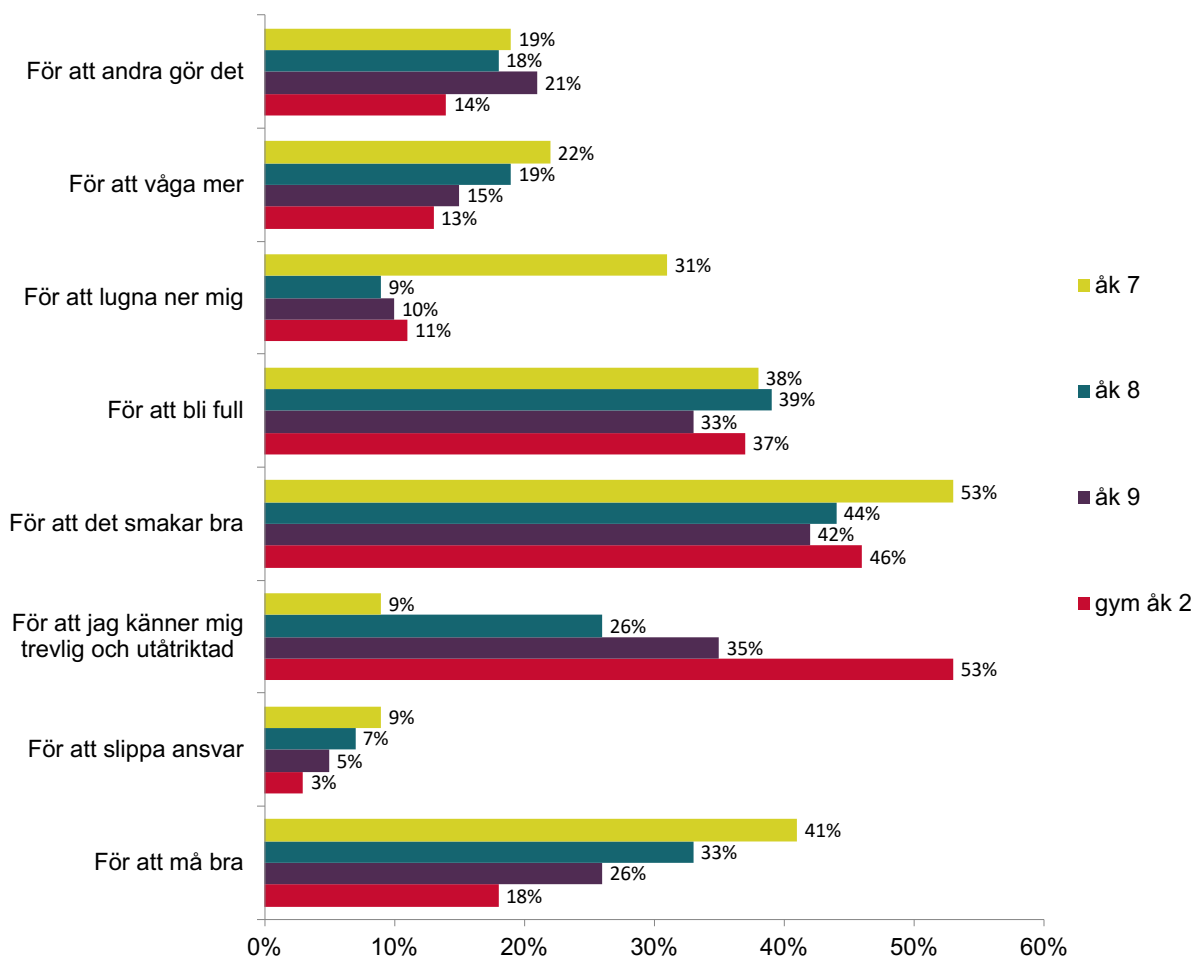
B11. Vilka dricker du oftast med när du dricker alkohol?* (2020)

Orsakerna till varför ungdomarna dricker alkohol är relativt varierande. Majoriteten svarar dock att de dricker för att de känner sig trevliga och utåtriktade, för att det smakar bra eller för att bli fulla. I årskurs 7 svarar en relativt hög andel, av de som dricker, att de gör det för att må bra. Andelen som anger detta alternativ i övriga grupper är lägre. I årskurs 7 svarar även fler att de dricker för att lugna ner sig.

I tabellen längst ner på sidan ser vi att fler tjejer än killar uppger att de dricker för att må bra och för att våga mer. På högstadiet är det även fler tjejer än killar som uppger att de dricker för att andra gör det.

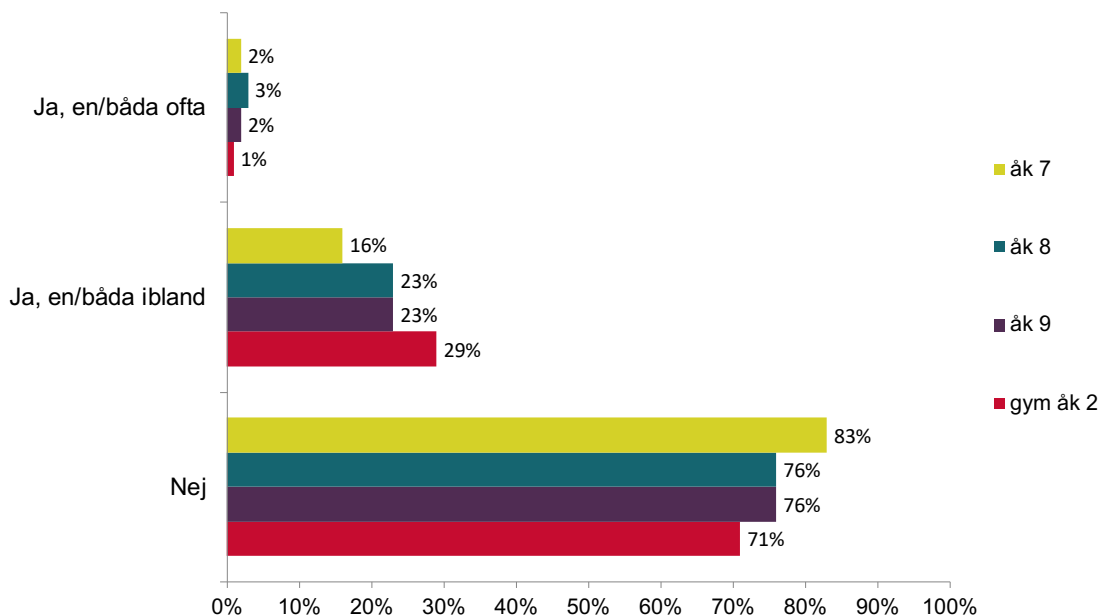
B12. Varför dricker du?* (2020)

Varför dricker du?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
För att må bra	16%	36%	20%	16%
För att slippa ansvar	7%	6%	3%	2%
För att jag känner mig trevlig och utåtriktad	26%	30%	48%	58%
För att det smakar bra	53%	41%	51%	39%
För att bli full	30%	38%	39%	34%
För att lugna ner mig	12%	13%	10%	11%
För att våga mer	9%	21%	8%	18%
För att andra gör det	12%	22%	12%	16%

En hög andel av ungdomarna svarar att deras föräldrar eller vårdnadshavare inte dricker alkohol så att de blir berusade, se diagram B13. En andel om 1-3 % uppger däremot att den ena eller båda dricker sig berusade ofta. I forskning tar man ofta upp att föräldrarnas och kompisarnas alkoholvanor har betydelse för ungdomarnas egna alkoholvanor. Föräldrar och vänner som har en hög konsumtion är så kallade riskfaktorer. På sidorna 71-75 återkommer vi till detta då vi analyserar dessa faktorer lite närmare.

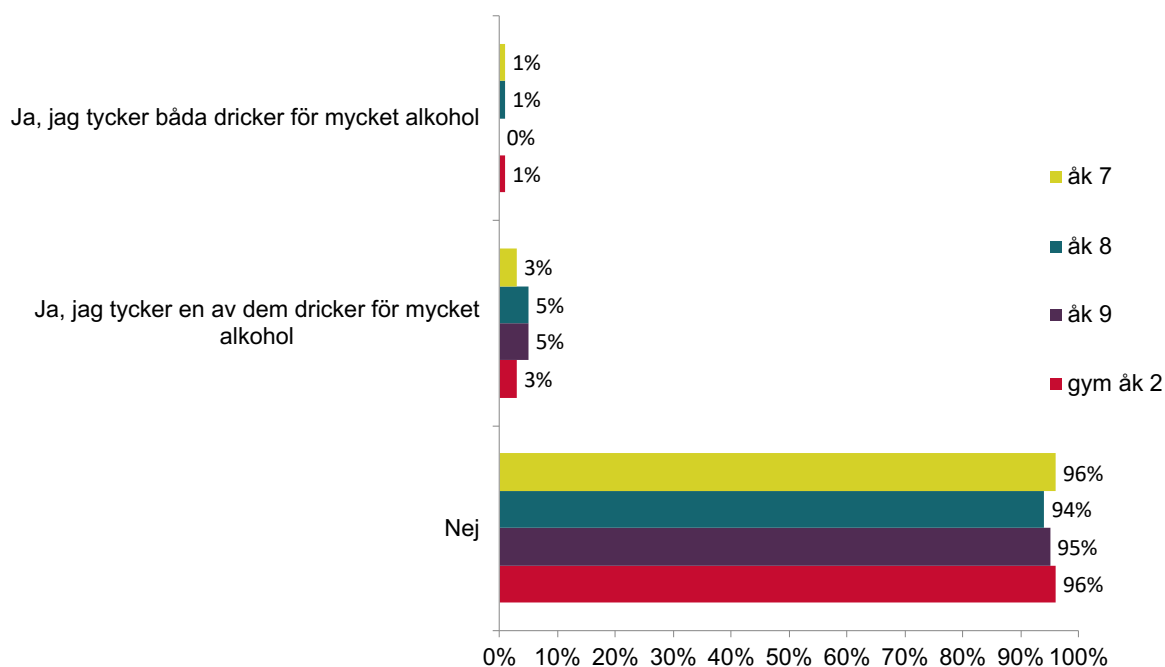
B13. Dricker dina föräldrar/vårdnadshavare alkohol så att de blir berusade?* (2020)

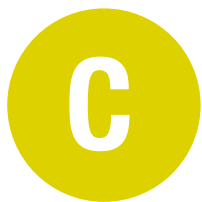

* Frågan var en flervalsfråga och summerar därför till över 100%

Totalt 5 % av alla ungdomarna uttrycker en oro för en eller båda föräldrarnas alkoholvanor.

B14. Oroar du dig över dina föräldrars/vårdnadshavares alkoholvanor? Andel som svarat ja för en eller båda föräldrar (2020)

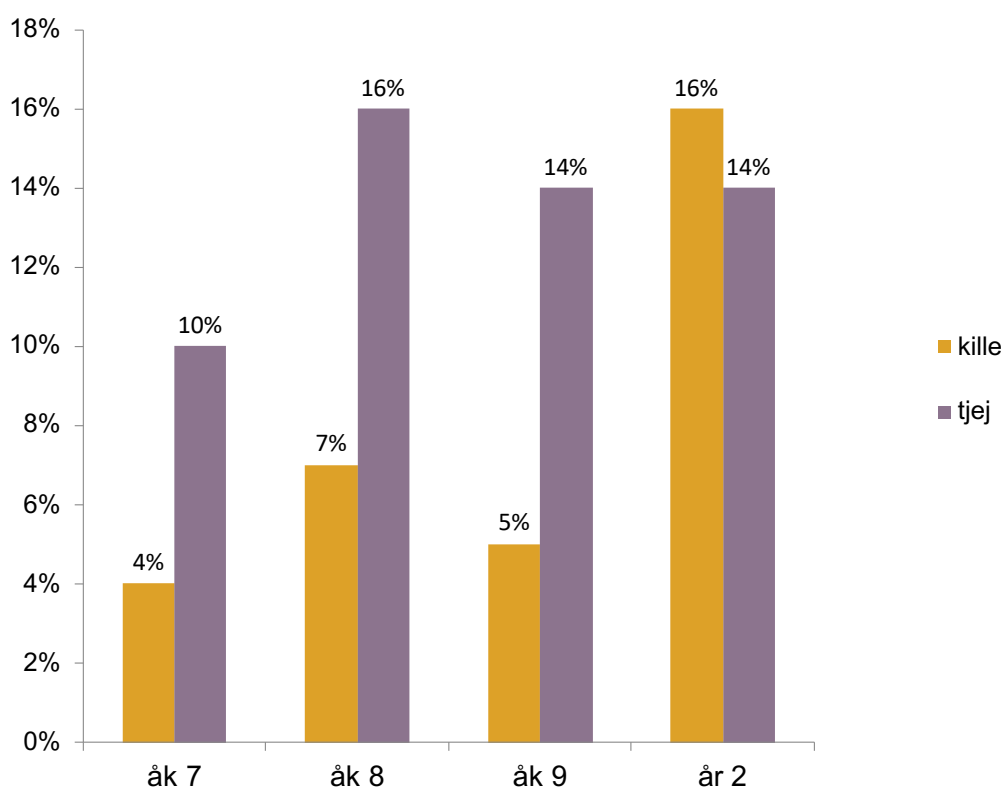
Narkotika, sniffning, doping och läkemedel

Du och droger

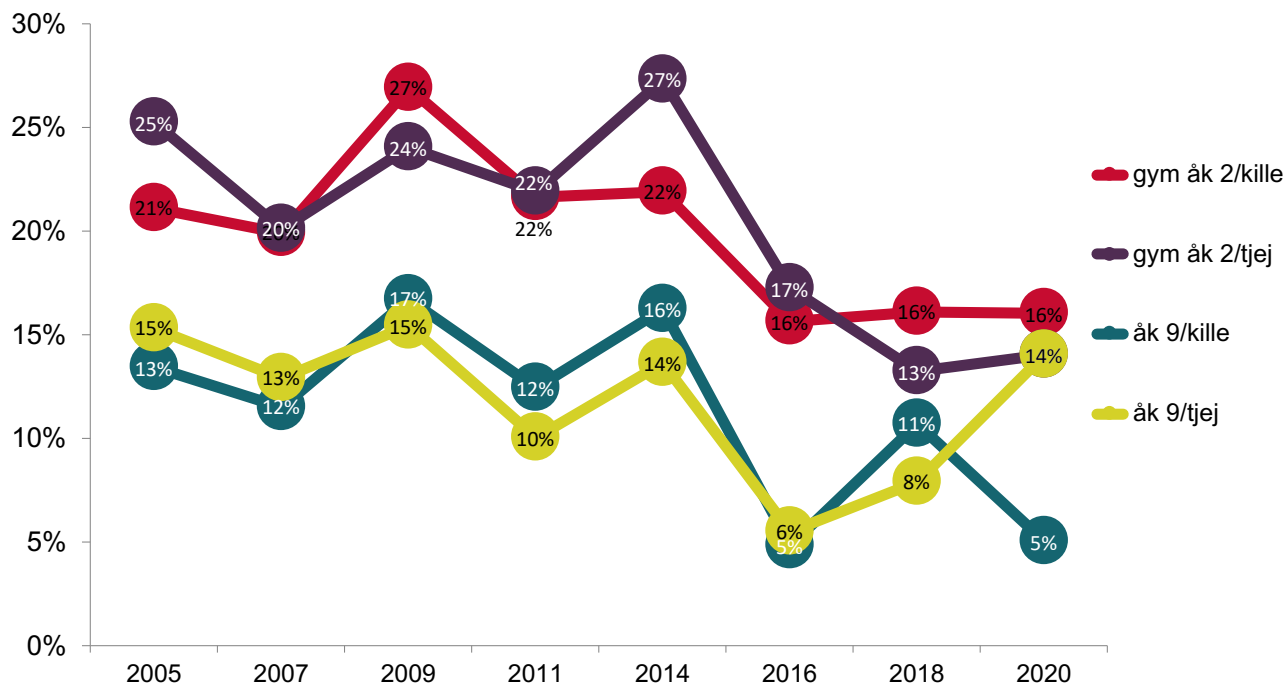
I CANs undersökning från 2019 går det att utläsa att svenska ungdomars drogvanor, eller rättare sagt andelen ungdomar som använt narkotika någon gång, har legat på en relativt stabil nivå de senaste 10 åren. I CANs undersökning 2019 svarar runt 6 % av tjejerna och 9 % av killarna i årskurs 9 att de provat narkotika någon gång. Detta är alltså en liknande nivå som de senaste åren. På gymnasiet har andelen som använt narkotika också legat på en relativt stabil nivå, andelen år 2019 som svarade att de någon gång använt narkotika var 13 % bland tjejerna och 19 % bland killarna i CANs undersökning.

I diagram C1a nedan redovisas andelen som någon gång haft lust att prova narkotika eller droger i Karlskrona. På högstadiet är andelen är klart högre bland tjejer än bland killar. Vad som framgår över tid är att andelen varierat mycket mellan åren, se diagram C1b på följande sida. I årets resultat är det fler tjejer i årskurs 9 som svarar att de har haft lust jämfört med år 2018. Bland killarna i årskurs 9 är det istället en klart lägre andel som svarar att de haft lust att prova, 11 % svarade att de haft lust att prova år 2018 och i år svarar 5 % detsamma. På gymnasiet är andelen som haft lust att prova på en liknande nivå som år 2018.

C1a. Andel som haft lust att prova narkotika/droger (2020)

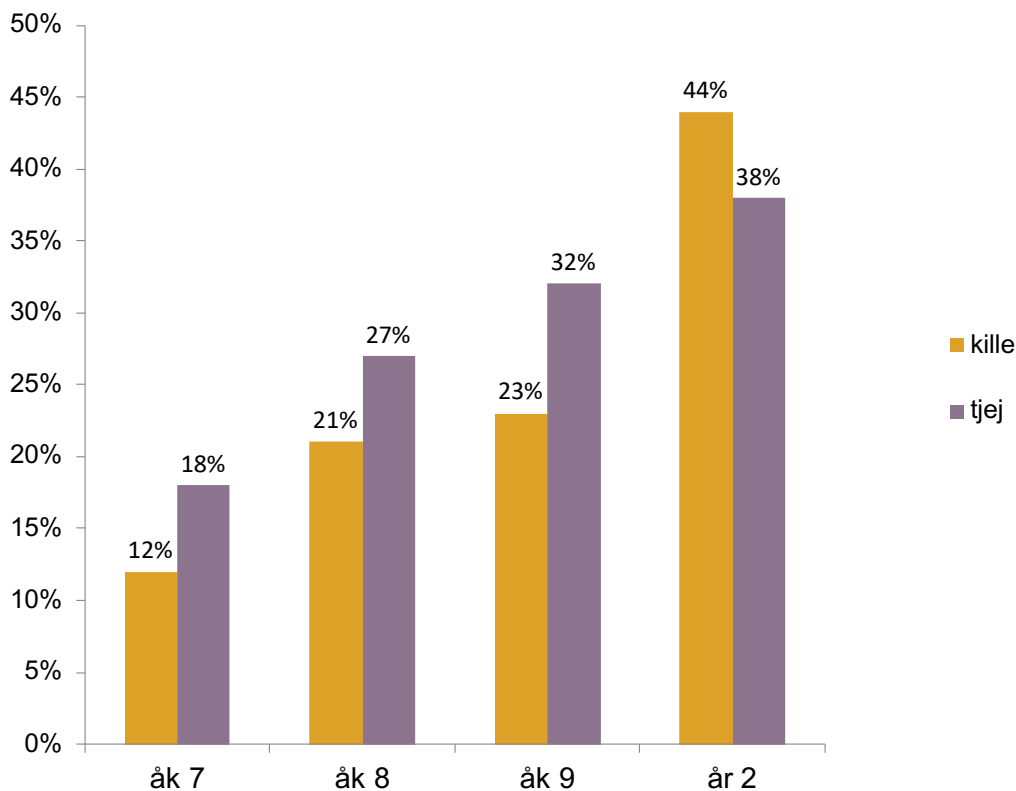

C1b. Andel som haft lust att prova narkotika/droger över tid

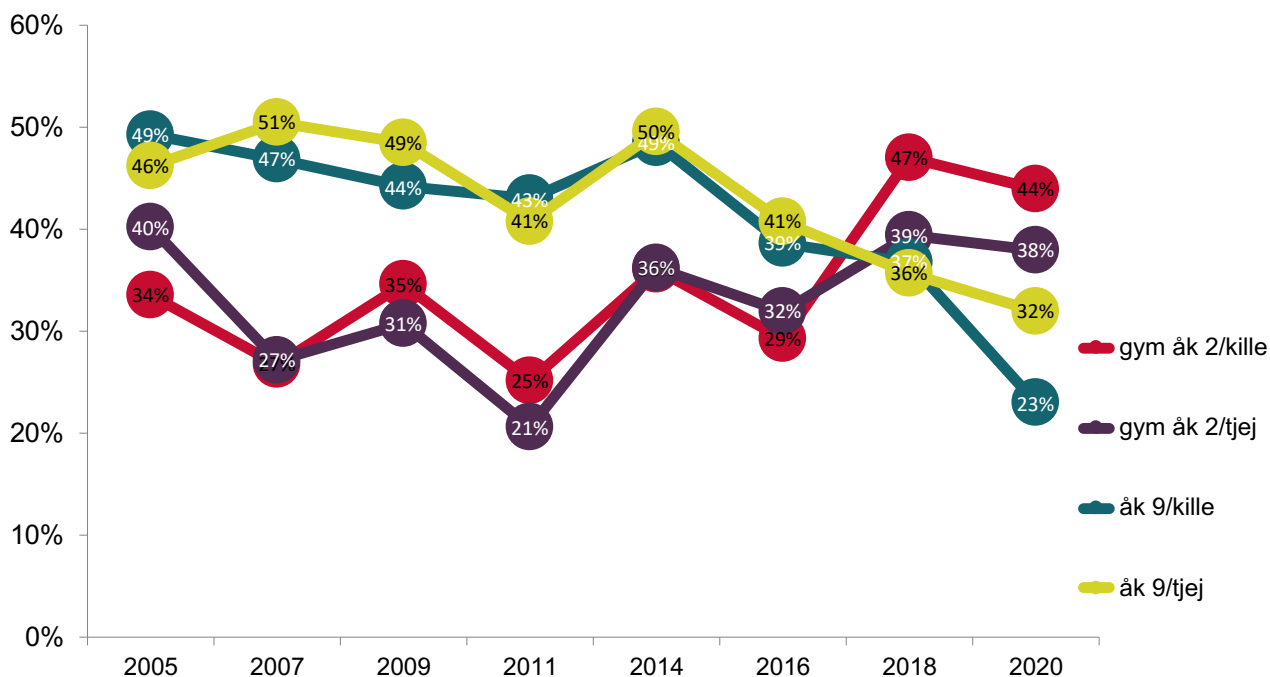

På gymnasiet svarar runt 40 % av ungdomarna att de känner någon som kan sälja eller ge dem narkotika, se diagram C2a nedan. På högstadiet är det färre som känner någon. Vad gäller denna fråga finns det inte någon entydig bild över tid, se diagram C2b. Sedan 2018 verkar andelen som känner någon dock ha minskat i alla grupper.

C2a. Andel som känner någon som kan sälja eller ge dem narkotika (2020)

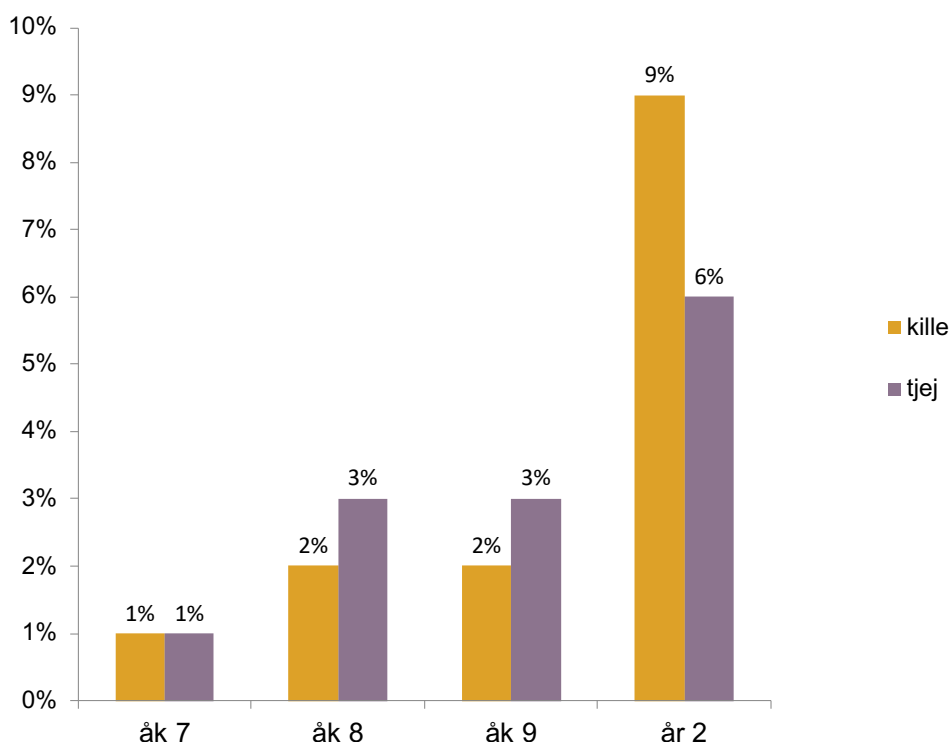
C2b. Andel som känner någon som kan sälja eller ge dem narkotika över tid

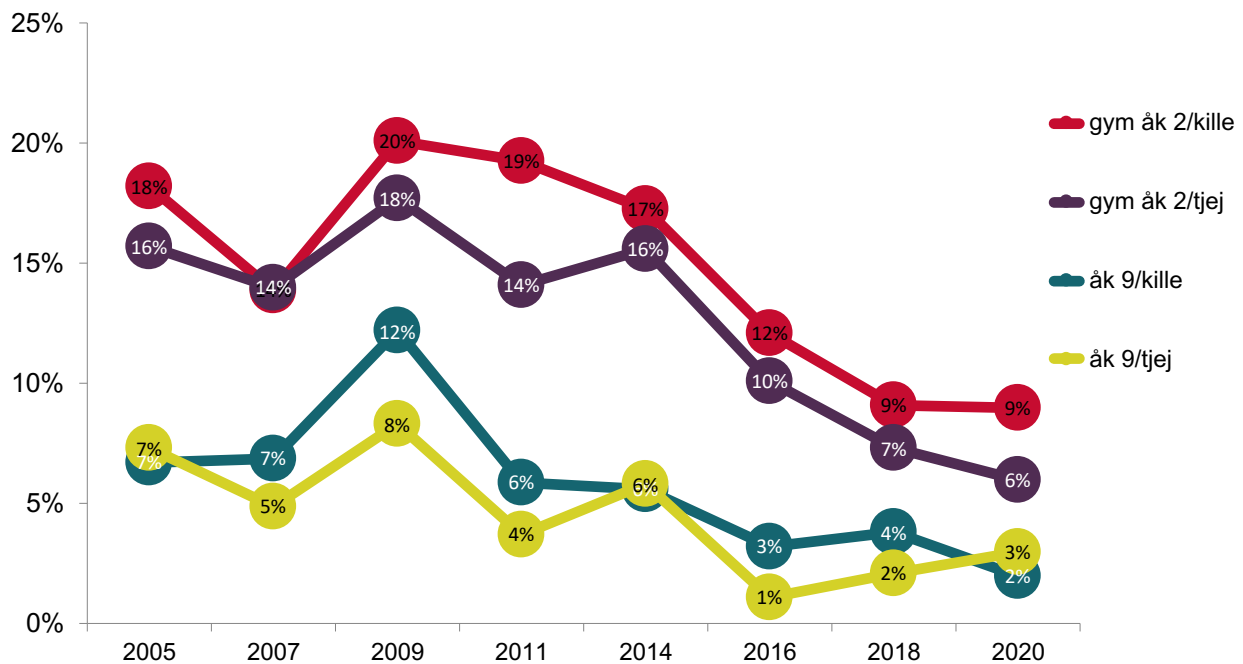
Andelen unga i Karlskrona som har provat narkotika har däremot minskat över tid, se diagram C3b på följande sida. Jämfört med år 2018 har dock inga större förändringar skett. Andelen som använt narkotika minst en gång är också lägre i Karlskrona i båda årskurser, jämfört med det nationella genomsnittet som nämndes i inledningen av detta avsnitt.

Genom en fördjupad dataanalys kan vi se att de unga som har använt narkotika i hög grad även använt tobak eller alkohol, medan det alltså inte är lika vanligt att ha använt narkotika om man inte använt tobak eller druckit alkohol. Den totala andelen unga som har använt narkotika består till 93 % av unga som även använt tobak eller alkohol och till 7 % av unga som använt narkotika, men som inte har använt alkohol eller tobak.

C3a. Andel som någon gång använt narkotika (2020)

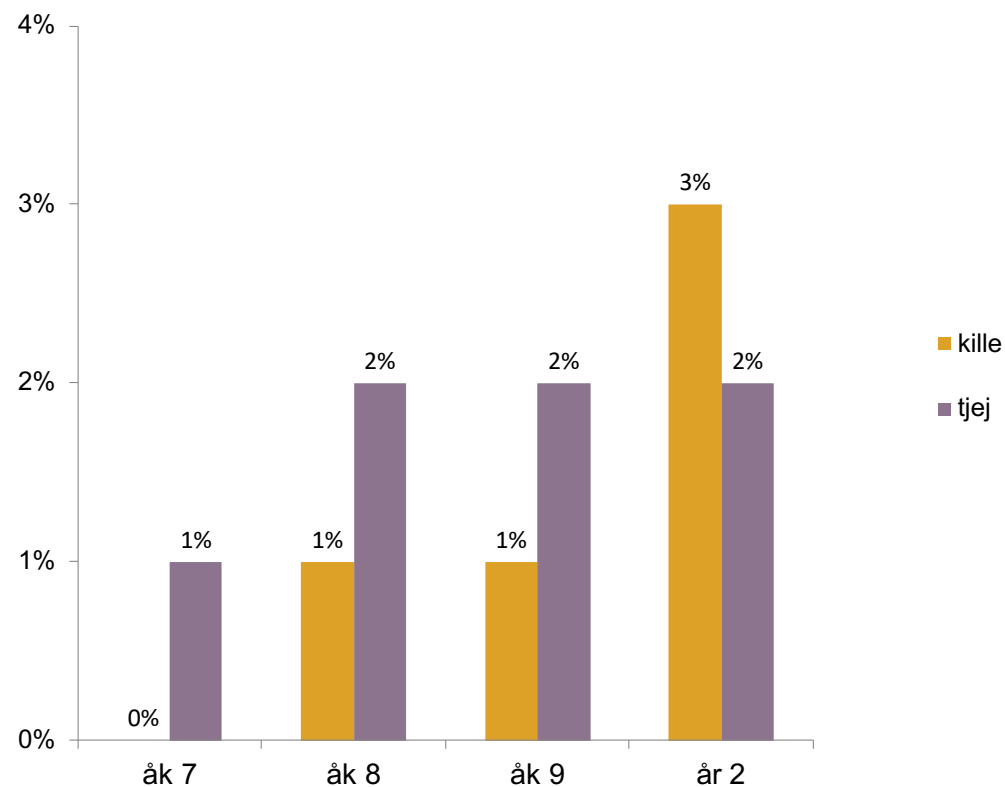

C3b. Andel som någon gång använt narkotika över tid

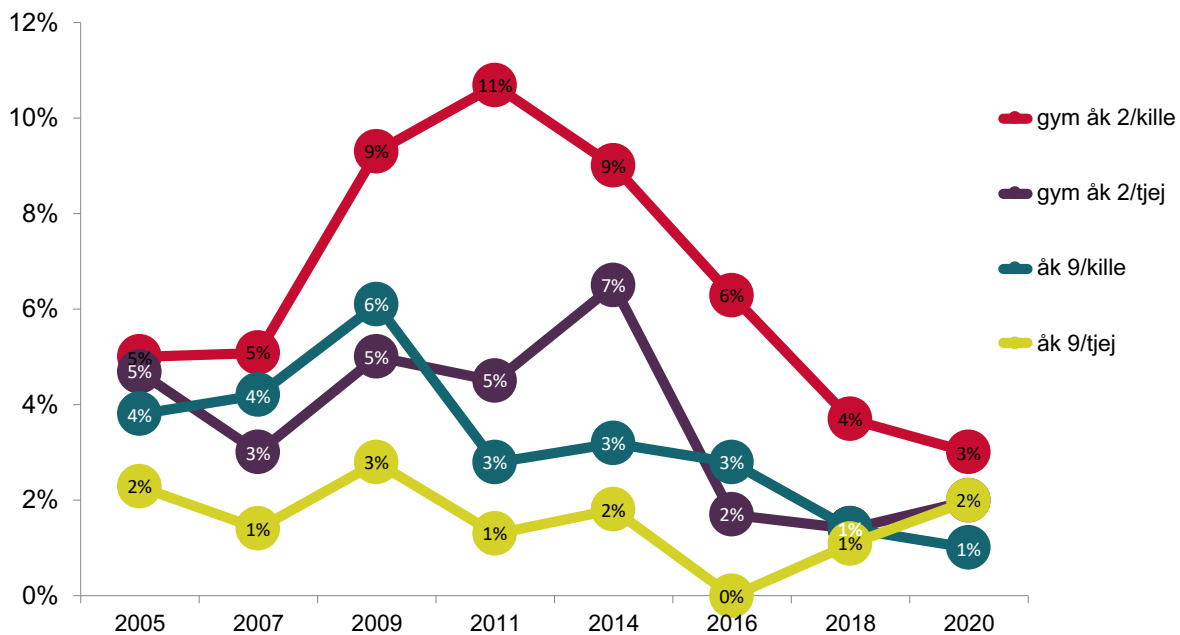

Andelen unga som använt någon form av narkotika eller droger 5 gånger eller mer är fortsatt låg och har i Karlskrona minskat över tid. I en av fyra grupper har andelen minskat från år 2018 och i två grupper har andelen ökat något, se diagram C4b. Det handlar dock om enstaka procent.

C4a. Andel som använt narkotika 5 gånger eller fler (2020)

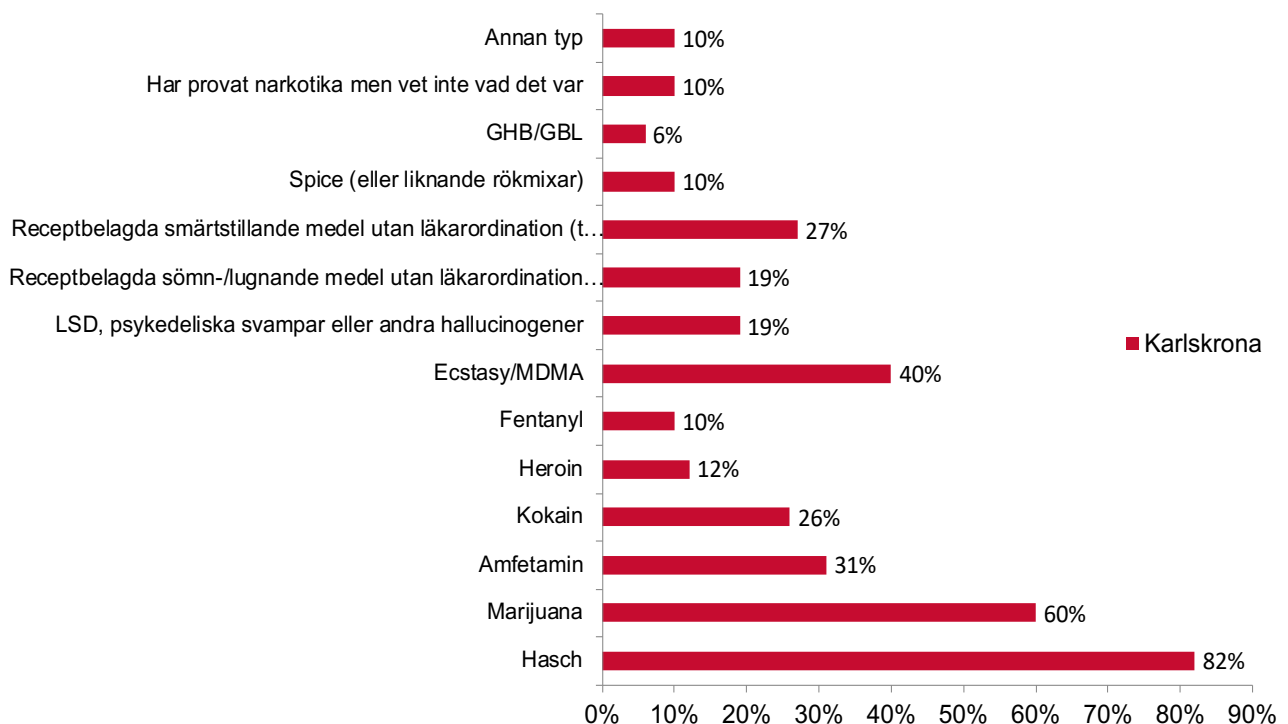

C4b. Andel som använt narkotika 5 gånger eller fler över tid

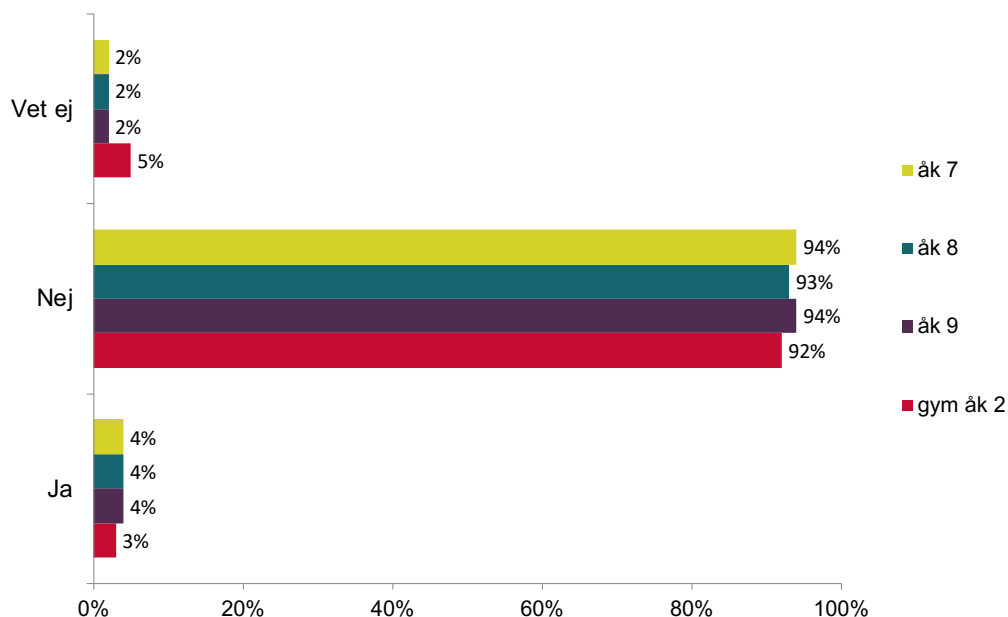
De allra flesta ungdomar, som någon gång provat narkotika, har använt hasch eller marijuana. Diagrammet C5 redovisas på totalnivå på grund av få svar.

C5. Vilka slags narkotika har du provat? (2020)

En relativt låg andel, mellan 3-4 %, svarar att de får röka hasch eller marijuana för sina föräldrar eller vårdnadshavare. En hög andel mellan 92-94 % svarar nej.

C6. Får du röka hasch/marijuana för dina föräldrar/vårdnadshavare? (2020)

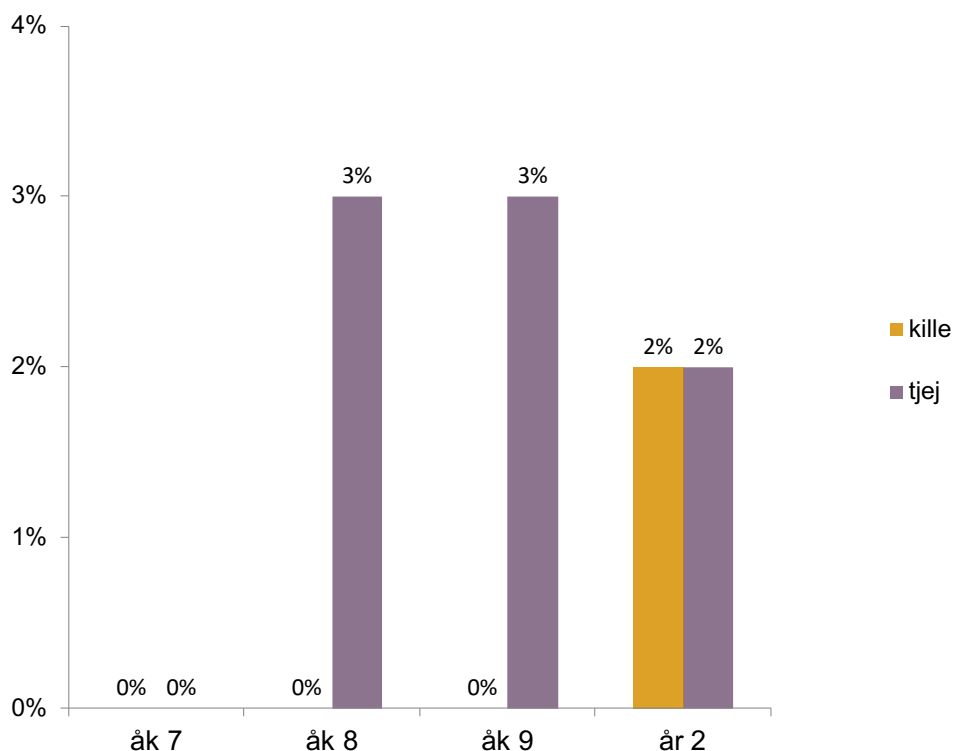

Det är en låg andel som svarar att alla, de flesta eller ungefär hälften av deras kompisar använder narkotika.

Andelen har legat på mellan 0-5 % över tid i alla målgrupper och visar tecken på att ha minskat bland gymnasieeleverna sedan år 2009. Från år 2018 har andelen ökat något bland tjejer i årskurs 9 och bland gymnasieungdomarna. Det rör sig dock om enstaka procent.

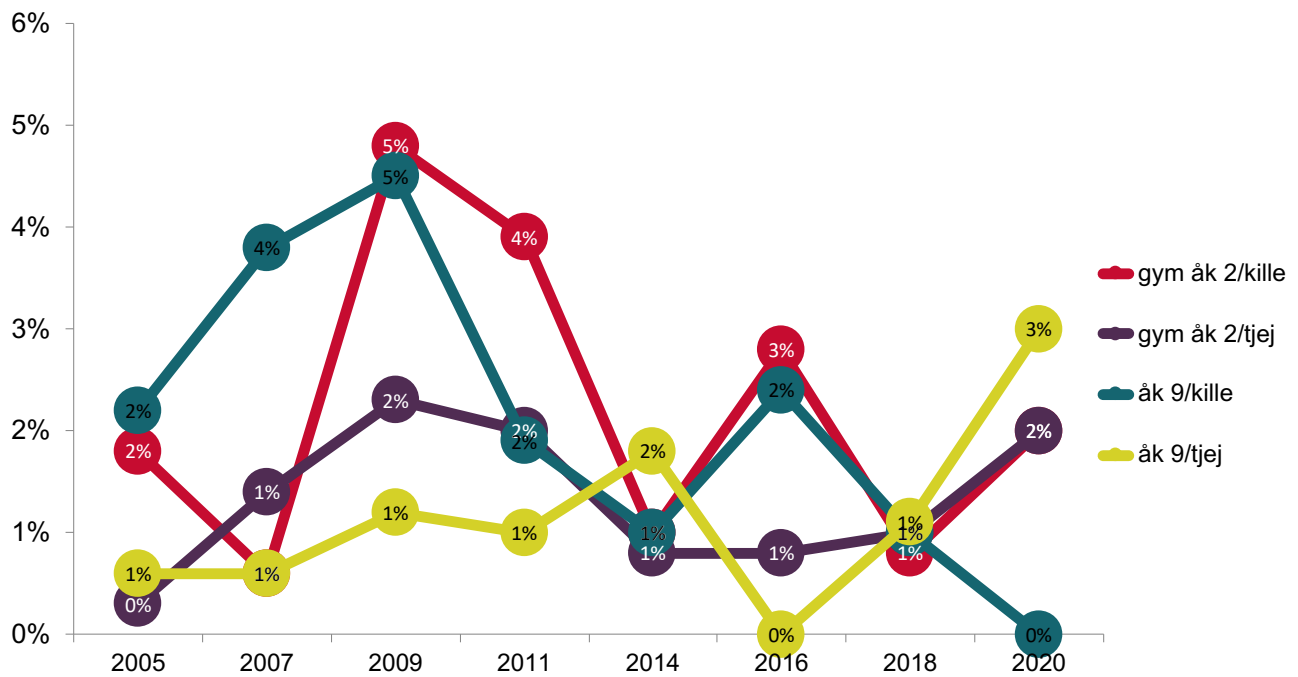
C7a. Använder dina kompisar narkotika? (2020)

Andel "Ja, alla" + "Ja, de flesta" + "Ja, ungefär hälften av dem"

C7b. Använder dina kompisar narkotika?

Andel "Ja, alla" + "Ja, de flesta" + "Ja, ungefär hälften av dem"

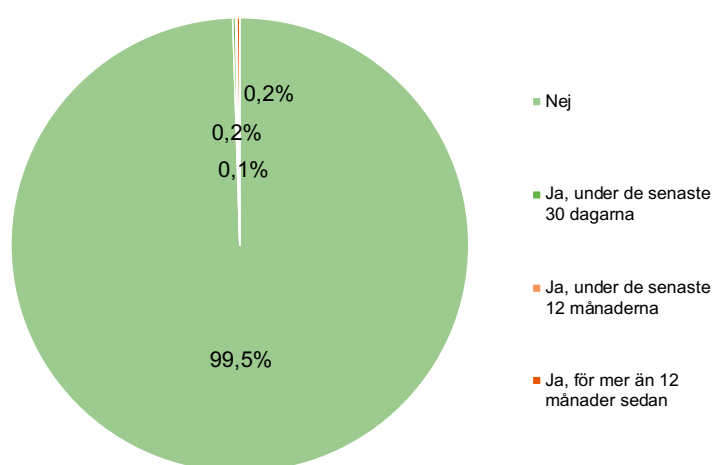

Anabola steroider

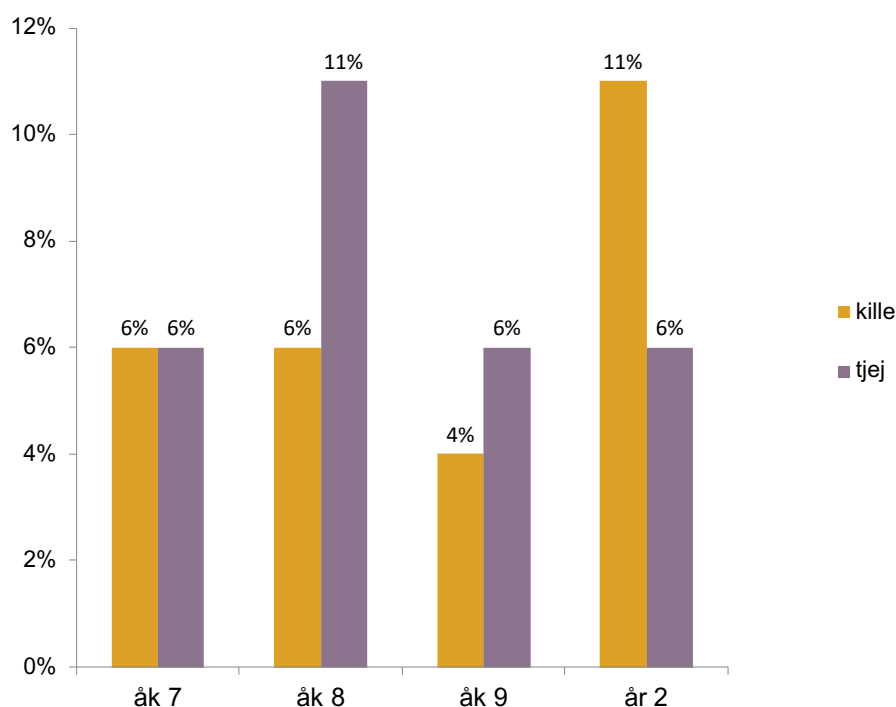
I enkäten ställs även frågor om användningen av anabola steroider eller andra dopningsmedel. Totalt är det endast 0,5 % (avrundat 1 %) som svarar att de någon gång använt detta, vilket även är orsaken till att frågan endast redovisas på totalnivå. Andelen unga i Karlskrona som någon gång använt anabola steroider eller övriga dopningsmedel är på en liknande nivå som det nationella genomsnittet.¹

Andelen som svarar att de känner någon som kan sälja eller ge dem dopningsmedel är enligt diagram C9b högre bland killar i gymnasiet (11 %) än i övriga grupper (4-6 %).

C8. Har du någon gång använt testosteron, anabola steroider eller annat dopningsmedel (utan recept av läkare)? (2020)

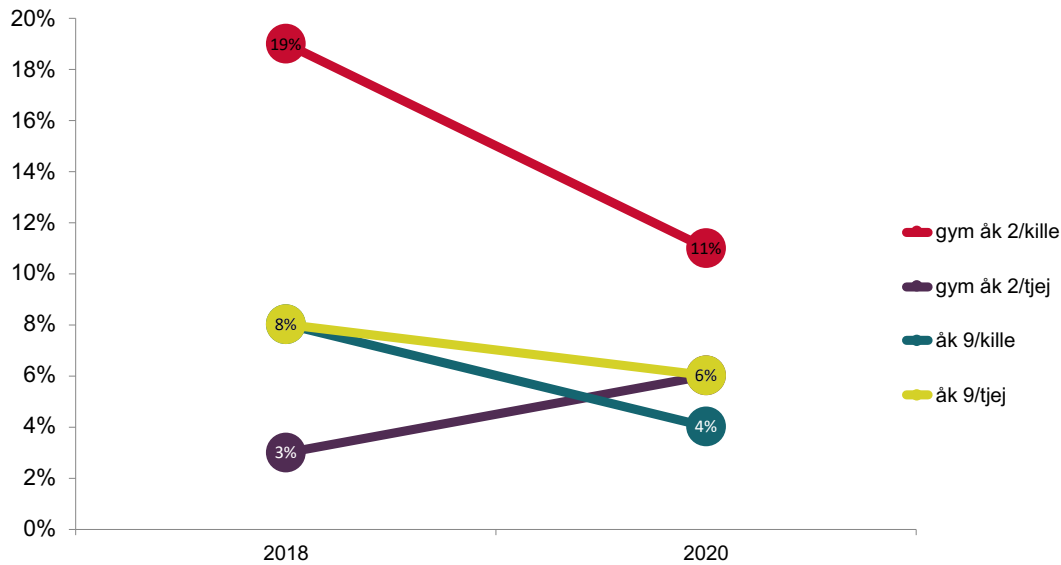

C9a. Andel som känner någon som kan sälja eller ge dem anabola steroider eller annat dopningsmedlen (2020)

¹ Årsaktuell användning uppgavs i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet vara 1 %

C9b. Andel som känner någon som kan sälja eller ge dem anabola steroider eller annat dopningsmedel*

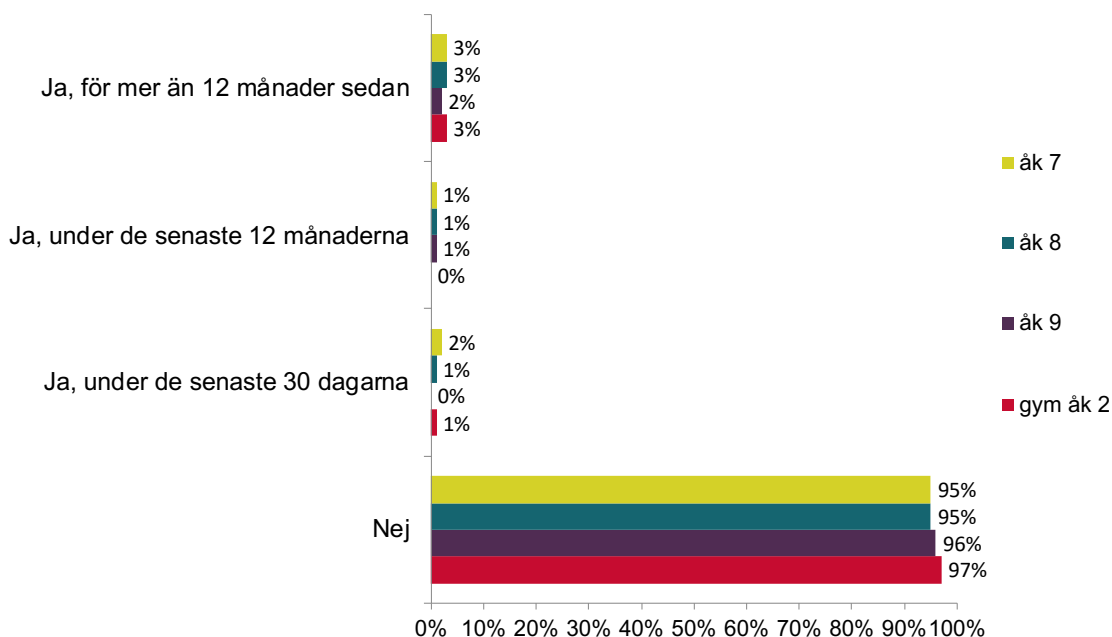

* Frågan redovisas endast för 2018 och 2020 på grund av ett eventuellt fel som upptäckts i frågan över tid. Vi redovisar endast de år vi kan garantera korrekt data.

sniffning och boffning

Andelen som någon gång sniffat eller boffat lim eller spray eller likande är totalt sett låg i Karlskrona, mellan 3-6 % i alla aktuella årskurser. Detta är en liknande andel som i det nationella genomsnittet, där omkring 3-4 % av eleverna i årskurs 9 respektive gymnasiet år 2 svarar att de någon gång provat att sniffa/boffa (år 2019).¹

C10. Har du sniffat/boffat (t.ex. lim, spray) någon gång? (2020)

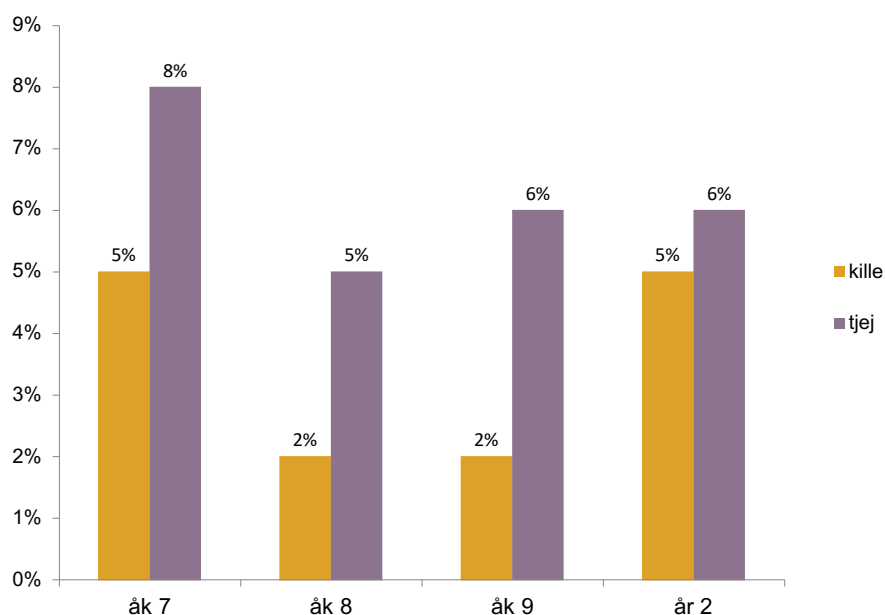

Läkemedel

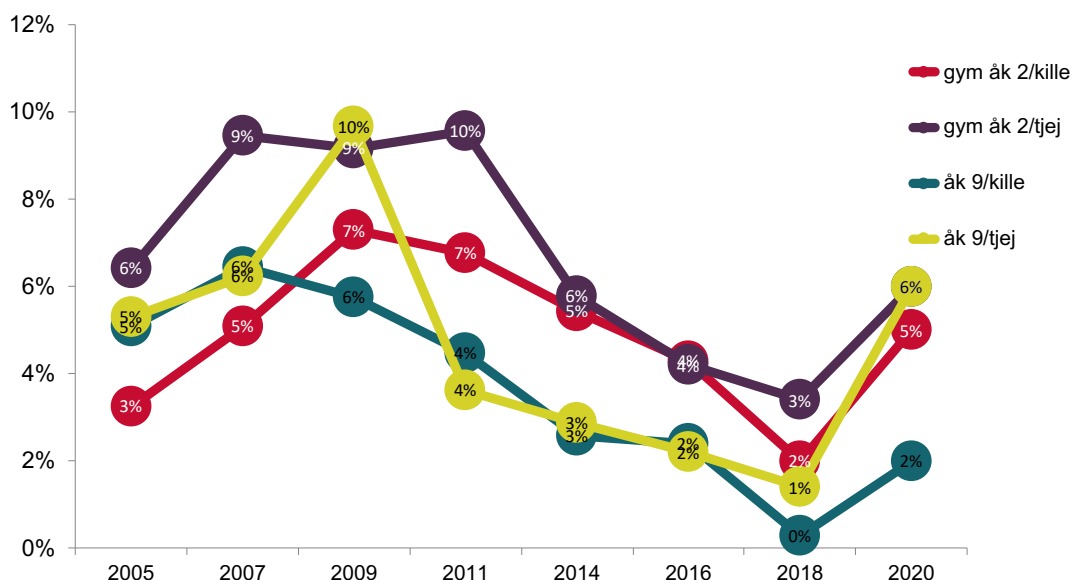
I enkäten finns frågor om användning av olika läkemedel. I diagram C11a redovisas andelen ungdomar som använt sömn- eller lugnande medel utan att läkare har skrivit ut recept. I diagram C11b redovisas frågan över tid. Från 2005-2009 ökade andelen som använde sömn- eller lugnande medel, mellan 2009-2018 minskade andelen men har i år igen ökat. I årets resultat svarar mellan 2-6 % att de använt dessa preparat utan recept.

I diagram C12a och C13a redovisas andelen ungdomar som använt sömn- eller lugnande medel samt smärtstillande medel i berusningssyfte, se kommande sidor. Totalt sett är det ca 2 % som använt sömn- eller lugnande medel i berusningssyfte. Andelen som har använt smärtstillande i samma syfte är också ca 2 % i både årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet.

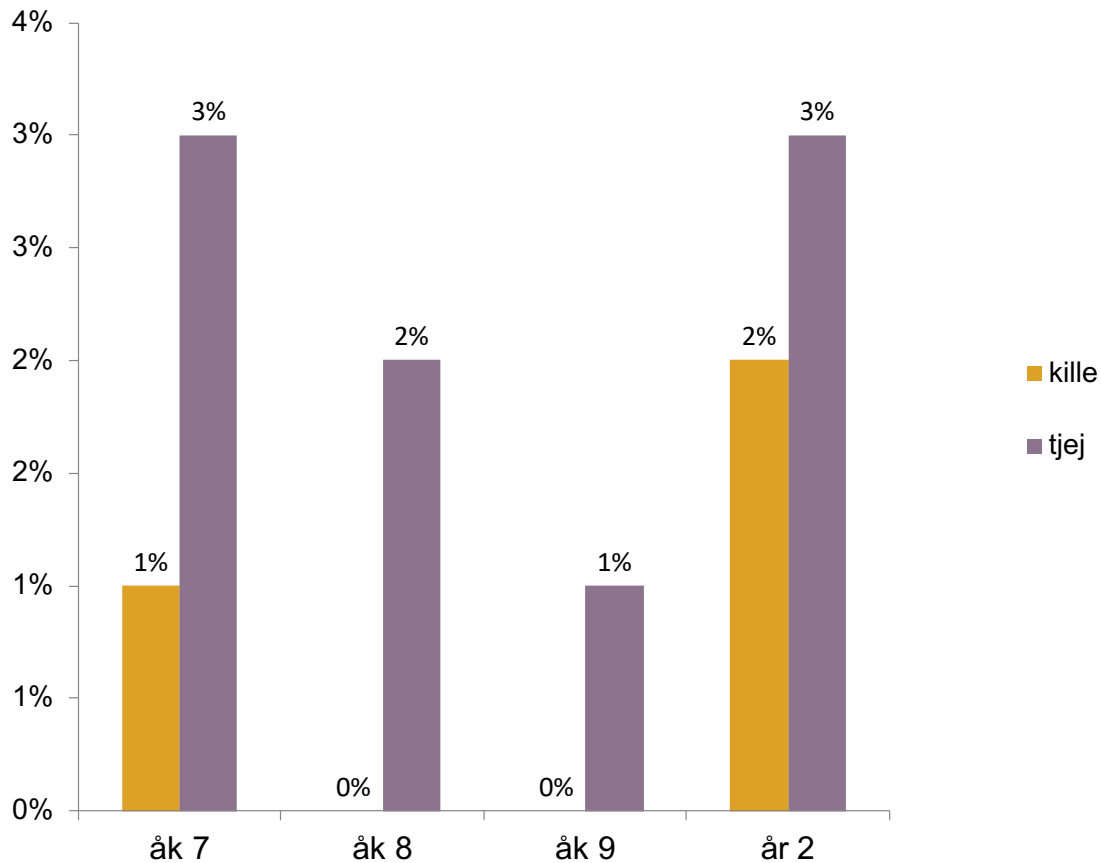
C11a. Andel som använt sömnmedel eller lugnande medel utan att läkare skrivit ut dem (2020)

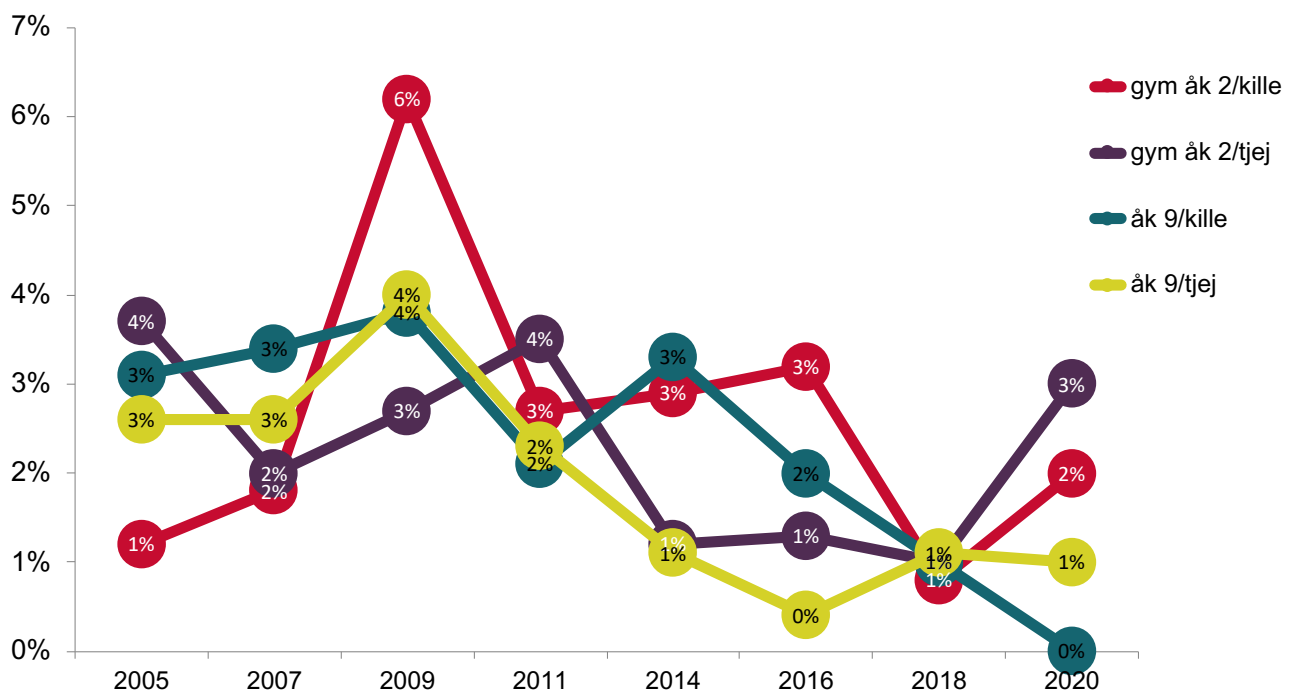
C11b. Andel som använt sömnmedel eller lugnande medel utan att läkare skrivit ut dem (2020)

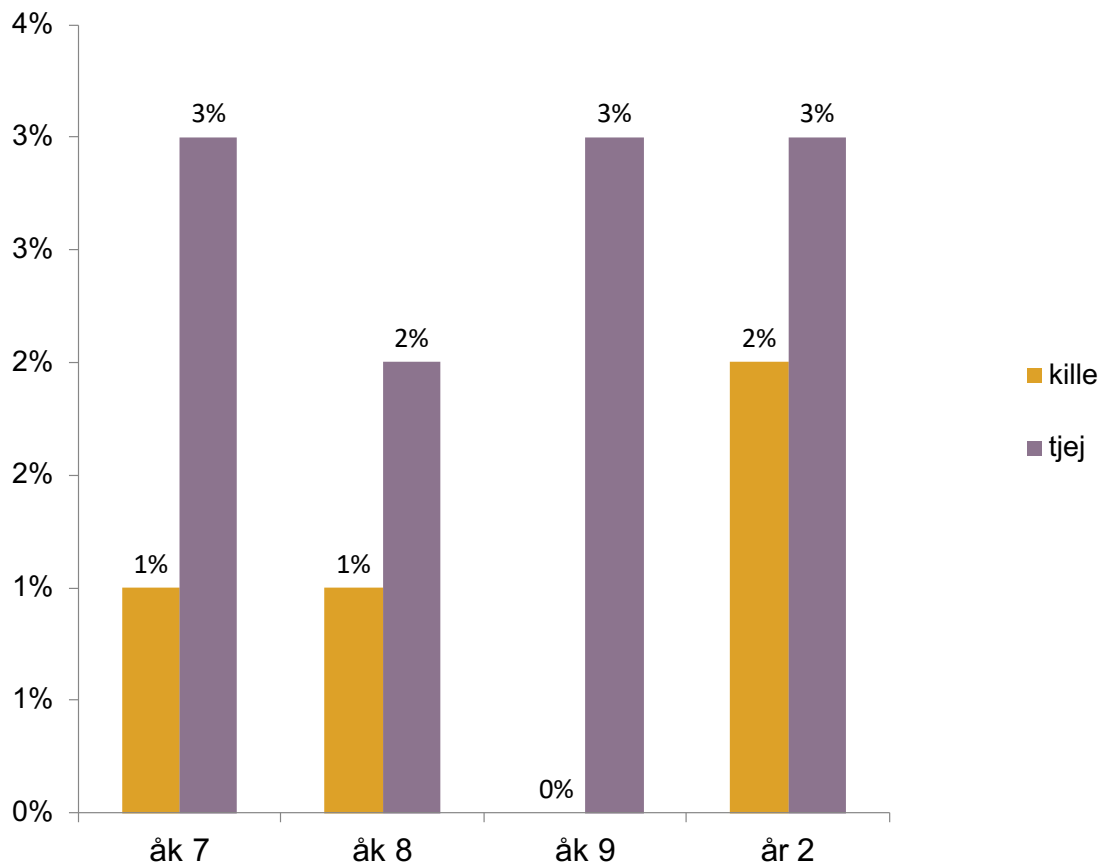
C12a. Andel som använt sömnmedel eller lugnande medel tillsammans med alkohol i berusningssyfte (2020)

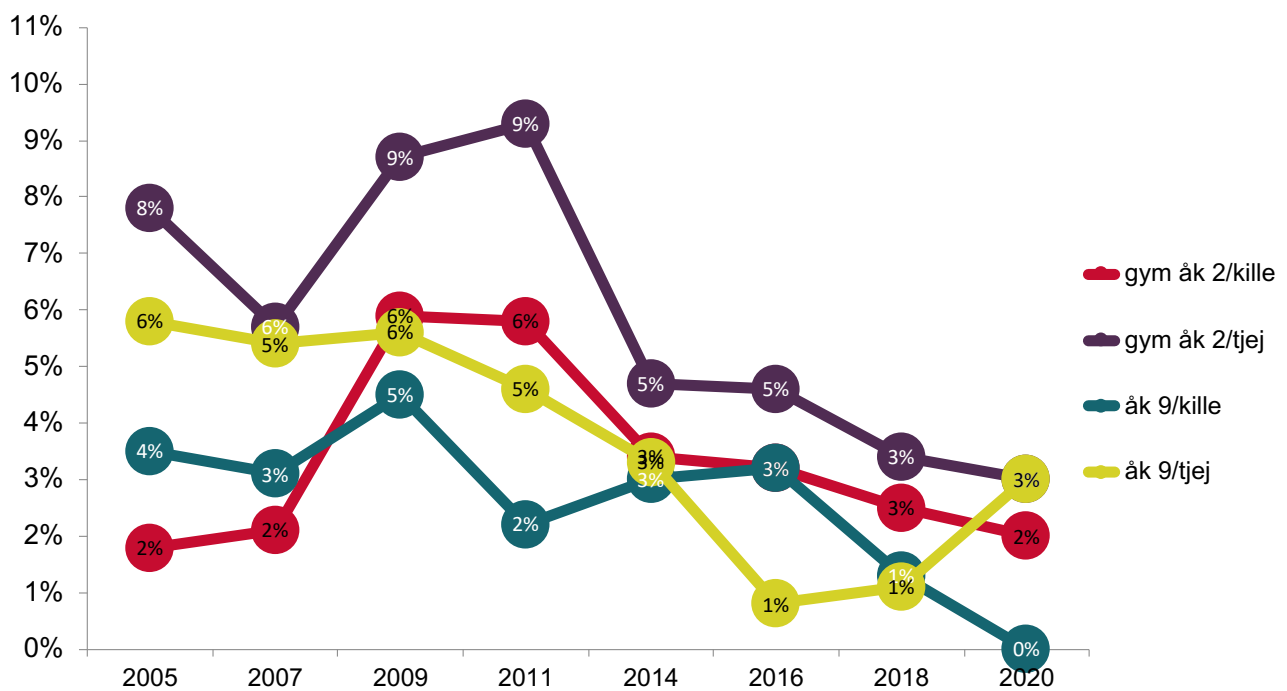
C12b. Andel som använt sömnmedel eller lugnande medel tillsammans med alkohol i berusningssyfte

C13a. Andel som använt smärtstillande mediciner med alkohol i berusningssyfte (2020)

C13b. Andel som använt smärtstillande mediciner med alkohol i berusningssyfte

Problem i samband med påverkan av alkohol eller droger

Ungdomarna svarade även på en fråga om de upplevt något problem/olycka eller liknande händelse när de varit påverkade av alkohol eller droger. I tabellerna på följande sida (C14) redovisas de 5 vanligaste problemen som ungdomarna har varit med om i samband med påverkan av alkohol eller droger.

Vad som framgår är att i alla grupper listor över de 5 vanligaste finns "tappat pengar eller andra värdesaker". En relativt hög andel bland högstadie- och gymnasiekillarna svarar att de kört motorfordon berusade, bland högstadiekillarna är andelen 12 % och bland gymnasiekillarna 22 %.

Bland gymnasieungdomarna svarar 17 % av killarna och 15 % av tjejerna att de haft oskyddat sex när de varit berusade eller påverkade. Bland tjejer i både högstadiet och gymnasiet uppgår också en del (12 % i högstadiet och 14 % i årskurs 2) att de haft problem i kompisrelationer när det varit påverkade.

Vad som kan vara viktigt att nämna är att en hög alkoholkonsumtion är kopplad till en ökad risk för alkoholrelaterade problem. Detta kan också förklara den större andelen rapporterade problem i gymnasiet jämfört med i högstadiet, då alkoholkonsumenterna i gymnasiet dricker större mängder alkohol jämfört med högstadiet.¹ Genom en fördjupad analys ser vi att unga som dricker minst en gång i månaden i Karlskrona i genomsnitt rapporterar att de varit med om fyra problem, medan unga som inte dricker lika ofta i genomsnitt rapporterar ett problem. Det finns alltså en tydlig koppling mellan antal problem och alkoholvanor. Liknande koppling ses mellan antal problem och huruvida man använt droger minst två gånger.

¹ CAN 2017 Skolelevers drogvänor

C14. Andel som upplevt följande problem när de varit påverkade av alkohol eller droger (2020)

Högstadiet åk 7, 8, 9*

Kille	Tjej
1. Tappat pengar eller andra värdesaker (12%)	1. Tappat pengar eller andra värdesaker (12%)
2. Kört moped, bil eller annat motorfordon (12%)	2. Problem med förhållandet till kompisar (12%)
3. Bråkat/slagits (11%)	3. Medvetet skadat dig själv (11%)
4. Råkat ut för olycka eller skadats (11%)	4. Förstört saker eller kläder (10%)
5. Behövt uppsöka sjukhus eller akutmottagning (9%)	5. Problem med förhållandet till föräldrar/vårdnadshavare (12%)

Gymnasiet år 2*

Kille	Tjej
1. Kört moped, bil eller annat motorfordon (22%)	1. Förstört saker eller kläder (16%)
2. Förstört saker eller kläder (20%)	2. Haft oskyddat sex (15%)
3. Tappat pengar eller andra värdesaker (18%)	3. Problem med förhållandet till kompisar (14%)
4. Haft oskyddat sex (17%)	4. Kört moped, bil eller annat motorfordon (14%)
5. Bråkat/slagits (14%)	5. Tappat pengar eller andra värdesaker (9%)

*Tabellerna visar de 5 vanligaste problemen i varje grupp. Se bilaga för fullständig redovisning.

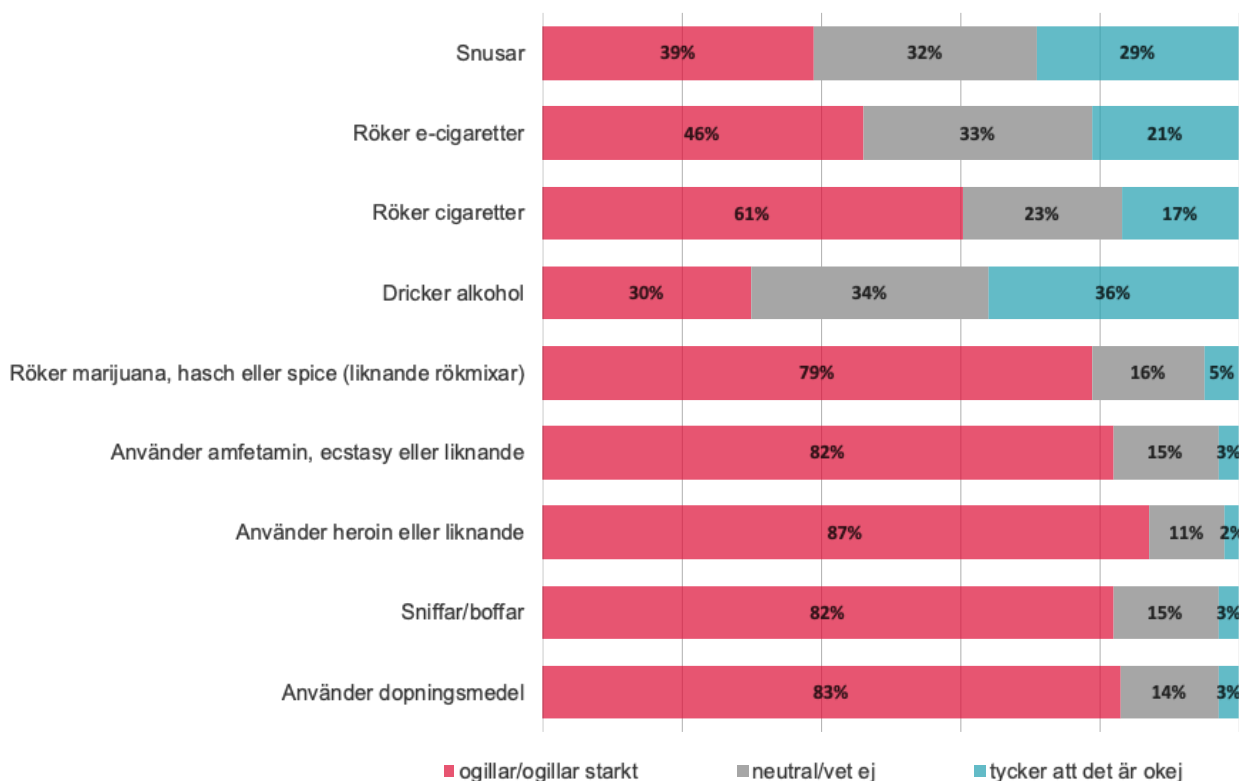
Attityder om drogvanor

I diagram C15 redovisas den totala andelen som ogillar, är neutrala eller tycker att det är okej att andra brukar ANDT. Alkohol, snus och e-cigarett är det som flest svarar att de tycker är okej eller svarar att de är neutrala eller inte vet. En analys har även gjorts avseende ungas attityder om drogvanor över tid. Frågan om attityder till snus ställdes i enkäten från år 2014. År 2014 svarade 32 % att de ogillar/starkt ogillar att andra snusar, år 2016 var andelen 27 % och 2018 var andelen 39 %. Denna siffra är i årets resultat även 39 %.

Vad gäller cigaretter har andelen som ogillar/starkt ogillar ökat ändå sedan år 2011. År 2011 svarade 34 % att de ogillar/ starkt ogillar att andra röker cigaretter, år 2018 var denna siffra 59 % och i år är den 61 %. Fler och fler unga har alltså en negativ inställning till cigaretter. Andelen som ogillar/starkt ogillar att andra dricker alkohol har varit runt 15-20% under åren 2005-2016. År 2018 steg siffran till 23 % och i år är den ännu högre - 30 %.

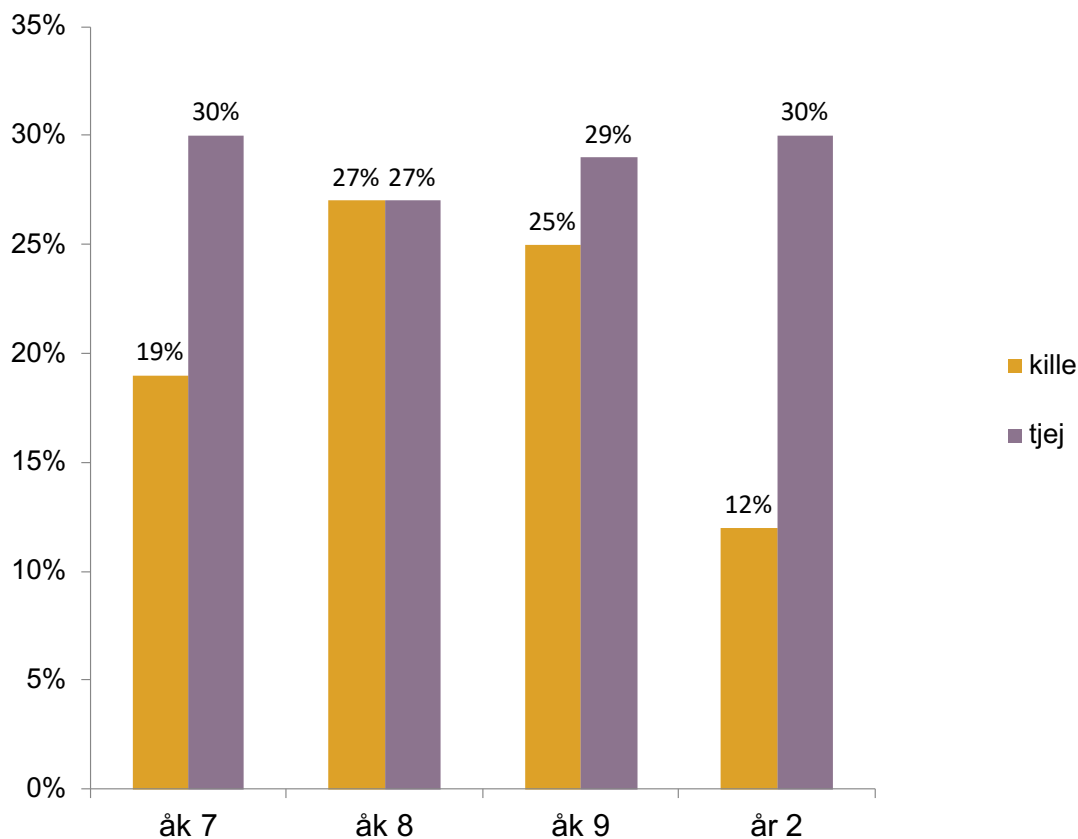
Vad gäller marijuana/hasch har andelen unga som ogillar/starkt ogillar varit ganska stabil mellan 71-79% under åren 2005-2020. Från 2007 till 2011 skedde en viss minskning i andelen som ogillar att personer använder marijuana. Däremot så har andelen sedan igen stigit från 71% (år 2014) till 79 % i årets resultat. Vad gäller droger som amfetamin och heroin är utvecklingen över tid svårare att analysera. Detta då frågan tidigare varit en fråga men nu är uppdelad i två. Andelen som ogillar/starkt ogillar att andra använder heroin, amfetamin eller liknande droger har dock varit ganska stabil omkring 80-85 % sedan 2005 med vissa svängningar.

C15. Vad anser du om att andra gör följande? (2020)

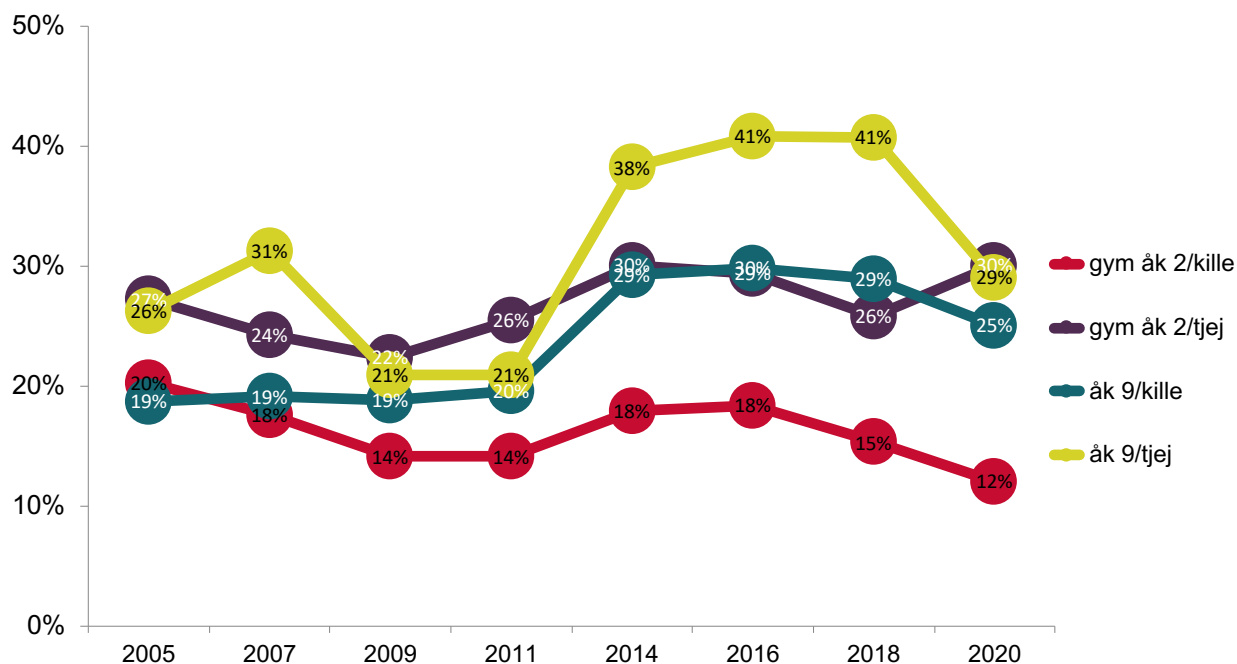

I diagram C16a redovisas andelen som svarat att skolan bör informera mer om tobak, alkohol, narkotika och doping. I diagram C16b ser vi att andelen som vill att skolan informerar mer om alkohol, tobak och narkotika har ökat över tid fram till år 2018 för att nu minska något i tre av fyra grupper. Störst minskning har skett bland tjejer i årskurs 9 - de som innan i högst grad tyckt att skolan ska informera mer.

C16a. Andel som tycker att skolan bör informera mer om tobak, alkohol, narkotika, och doping (2020)

C16b. Andel som tycker att skolan bör informera mer om tobak, alkohol, narkotika, och doping

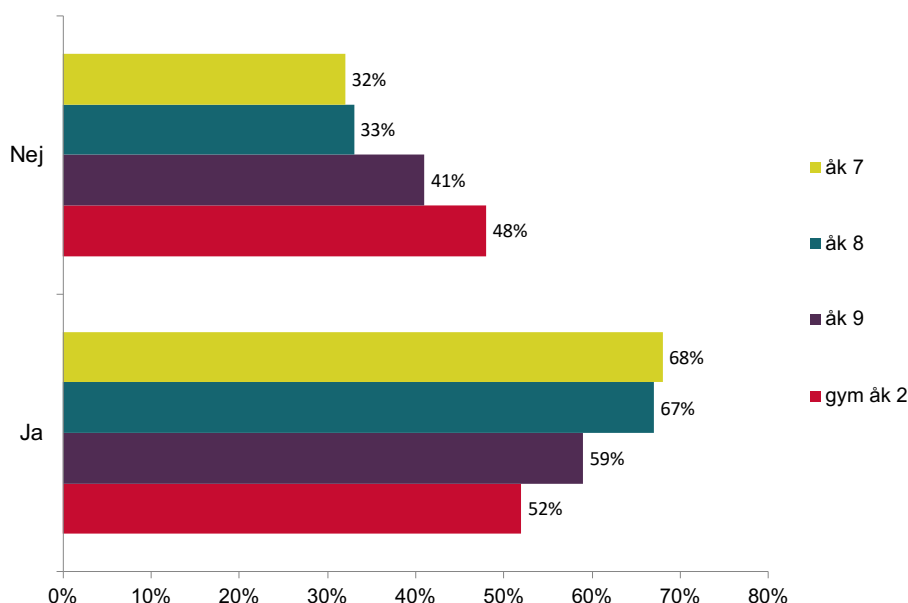
Dataspel

Några frågor ställdes om dataspel och spelvanor. I diagram D1 samt tabellen under ser vi att andelen som svarar ja på frågan om de spelar spel är högst i årskurs 7 och 8 och högst bland killar (se tabellen längst ner på sidan). Bland killar på högstadiet svarar 88 % att de spelar spel, andelen killar i gymnasiet som svarar detsamma är 76 %.

Andelen som spelar ofta, 4 dagar i veckan eller oftare, har minskat något sedan år 2018, speciellt bland killarna - se diagram D2 på följande sida. Totalt svarar runt 60 % av killarna och 20 % av tjejerna att de spelar minst 4 gånger i veckan.

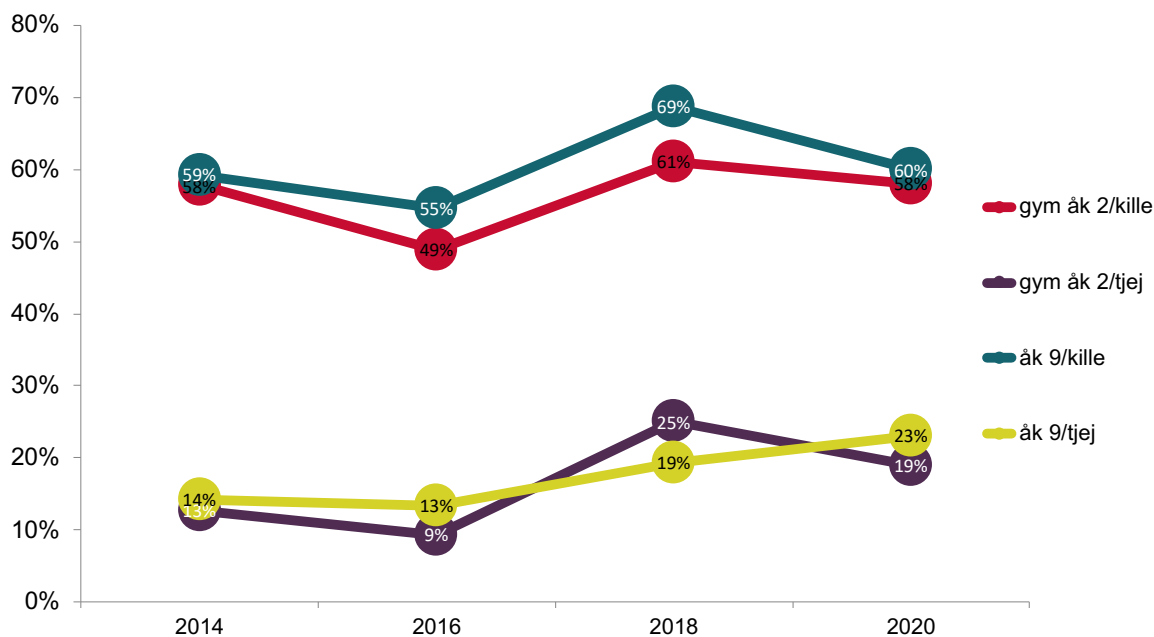
Vad som vidare framgår i bilagan på sida 68 är att totalt 38 % av killarna som spelar gör det 6-7 dagar i veckan. Motsvarande andel bland tjejer totalt är 14 %. Detta är liknande andelar som år 2018.

D1. Spelar du spel? (Exempelvis League of legends, World of warcraft, Counter-strike, Overwatch, Heroes of the storm, Minecraft, Pokemon GO) (2020)

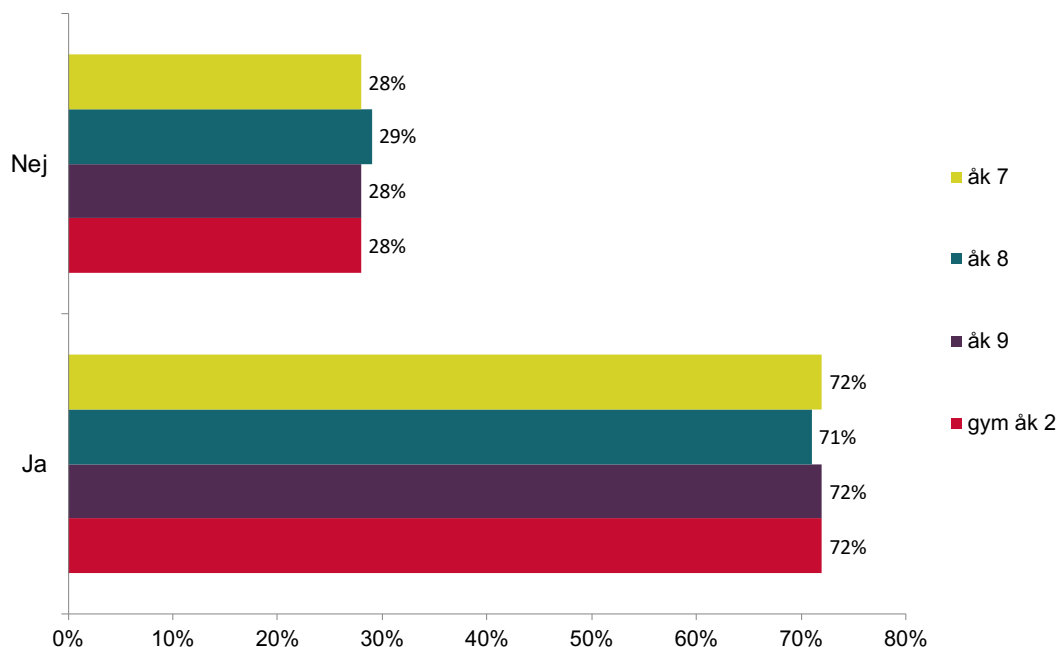
Spelar du spel?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
Ja	88%	42%	76%	26%
Nej	12%	58%	24%	74%

D2. Andel som spelar 4 dagar i veckan eller oftare

71 % totalt av de som spelar spel, har någon gång köpt föremål i något dataspel. Det är klart fler killar (drygt 80%) än tjejer (runt 40%) som svarar att de köpt något föremål.

D3. Har du köpt föremål i något dataspel, exempelvis "skins", lådor, fördelar av olika slag? (2020)

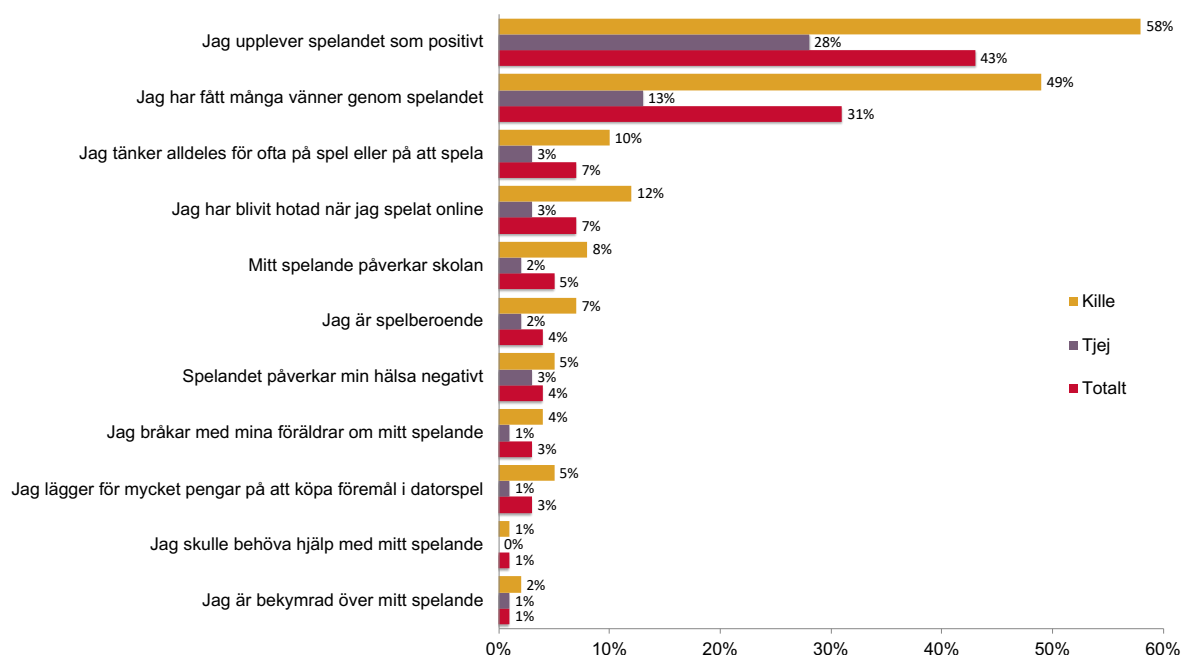

I figur D4 till höger redovisas, på totalnivå samt per kön, hur stor andel av de som spelar som upplever positiva eller negativa följder av sitt spelande. Totalt svarar 43 % att de upplever sitt spelande som positivt och 31 % totalt har fått många nya vänner genom spelandet. Det framgår att det är en större andel killar än tjejer som svarar att de upplever både positiva och negativa följder. Vad gäller de negativa följderna svarar flest att de blivit hotade när de spelat online, totalt 7 %. En andel om 10 % av killarna och 3 % av tjejerna uppger att de tänker för ofta på att spela.

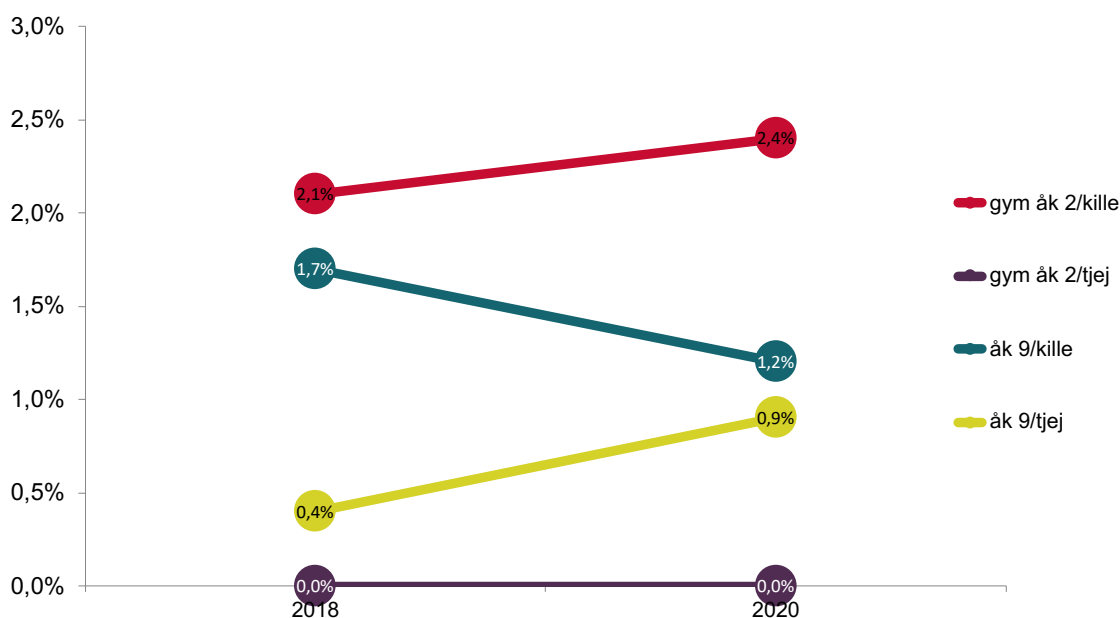
Vad som framgår genom en fördjupad analys är att fler unga som spelar 6-7 dagar i veckan uppger att de har mer problem med sitt spelande i jämförelse med de som spelar mer sällan. Bland de som spelar 6-7 dagar i veckan uppger 51 % att de har minst ett problem, bland de som spelar mindre är andelen 26 %.

I diagram D4b kan vi se att andelen ungdomar som upplever besvär eller problem relaterade till sitt spelande har i år ökat något för killar i gymnasiet och för tjejer på högstadiet jämfört med 2018, det rör sig dock om små skillnader. För killar på högstadiet har andelen dock minskat och för tjejer på gymnasiet är andelen fortfarande 0.

D4. Andel ungdomar (totalt) som upplever negativa eller positiva följder av sitt spelande (2020)

D4b. Andel ungdomar som upplever besvär eller problem relaterat till sitt spelande (andel "Ja")

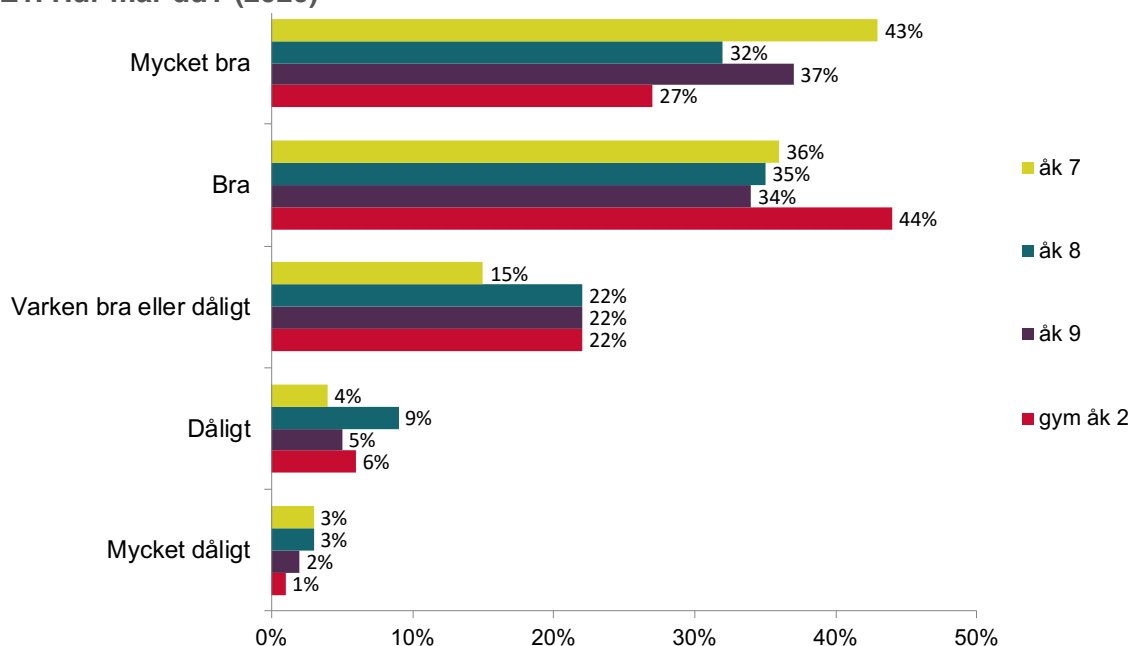
Familj, fritid och skola

Din hälsa

En god hälsa tidigt i livet leder till att unga kan skapa goda sociala relationer och tillgodogöra sig utbildning. Detta påverkar i sin tur bland annat möjligheterna till trygghet, arbete och inkomst. Ungas hälsa är därför avgörande för flertalet andra aspekter senare livet. Idag finns det dock stora skillnader i ungas hälsa, bland annat utifrån kön, vilken bakgrund man har och familjens ekonomiska situation.¹

Självskattad hälsa innebär att individer ombeds att själva skatta sitt allmänna hälsotillstånd på en skala. Den självskattade hälsan är med andra ord ett subjektivt mått. Resultat av detta slag ifrågasätts ibland på grund av det subjektiva inslaget, men har visat sig stämma väl överens med mer objektiva och medicinska mått på hälsa.² I Karlskrona ser vi, i diagram E1 och E2a med tillhörande tabeller, att tjejer mår klart sämre än vad killar gör. En klart högre grad killar än tjejer svarar att de mår "mycket bra" eller att de är "mycket nöjda" med sin hälsa. Totalt svarar 78 % av gymnasiekillarna att de mår mycket bra eller bra. Motsvarande andel bland gymnasietjejerna är 65 %. På högstadiet i årskurs 9 svarar 87 % av killarna att de mår mycket bra eller bra, motsvarande andel bland tjejerna är 58 %. Denna könsskillnad är inte unik för Karlskrona utan ses även nationellt (se exempelvis Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017-2018 eller Barnombudsmannen 2015 - Könsskillnader i skolresultat och psykisk ohälsa). Om man ser till utveckling över tid så har andelen tjejer som mår bra minskat sedan 2018, det gäller både tjejer i åk 9 och i gymnasiet år 2 (se diagram E1b). För killarna så har andelen som mår bra minskat för i gymnasiet medan killar på högstadiet mår bättre i år jämfört med 2018.

E1. Hur mår du? (2020)

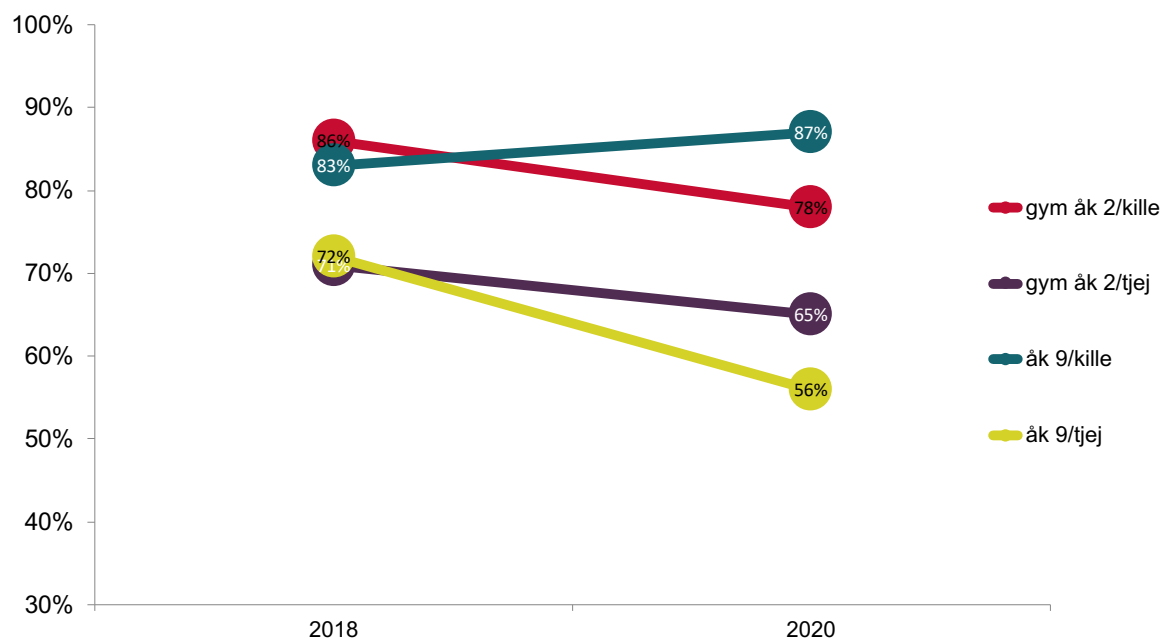

¹ SOU 2016:55

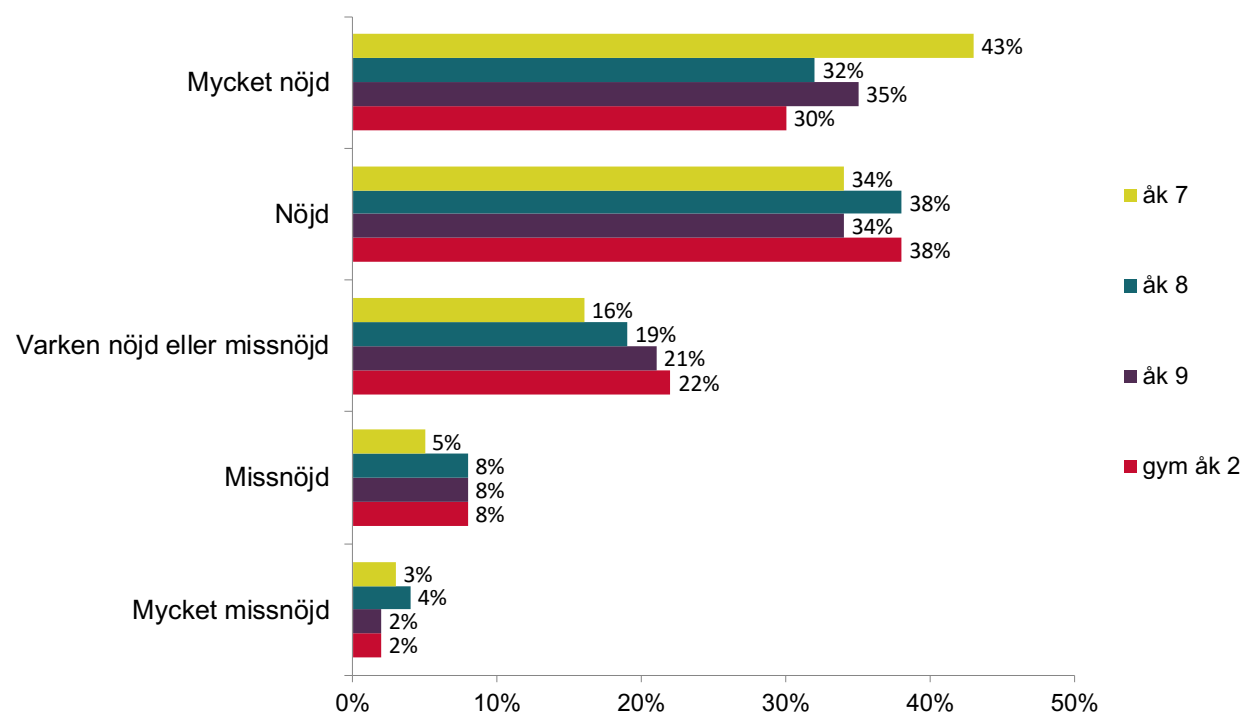
² Folkhälsomyndigheten: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017-2018

Hur mår du?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
Mycket bra	53%	23%	38%	17%
Bra	34%	35%	40%	48%
Varken bra eller dåligt	9%	29%	18%	26%
Dåligt	3%	9%	3%	9%
Mycket dåligt	1%	4%	1%	1%

E1b. Hur mår du? (Mycket bra + bra)

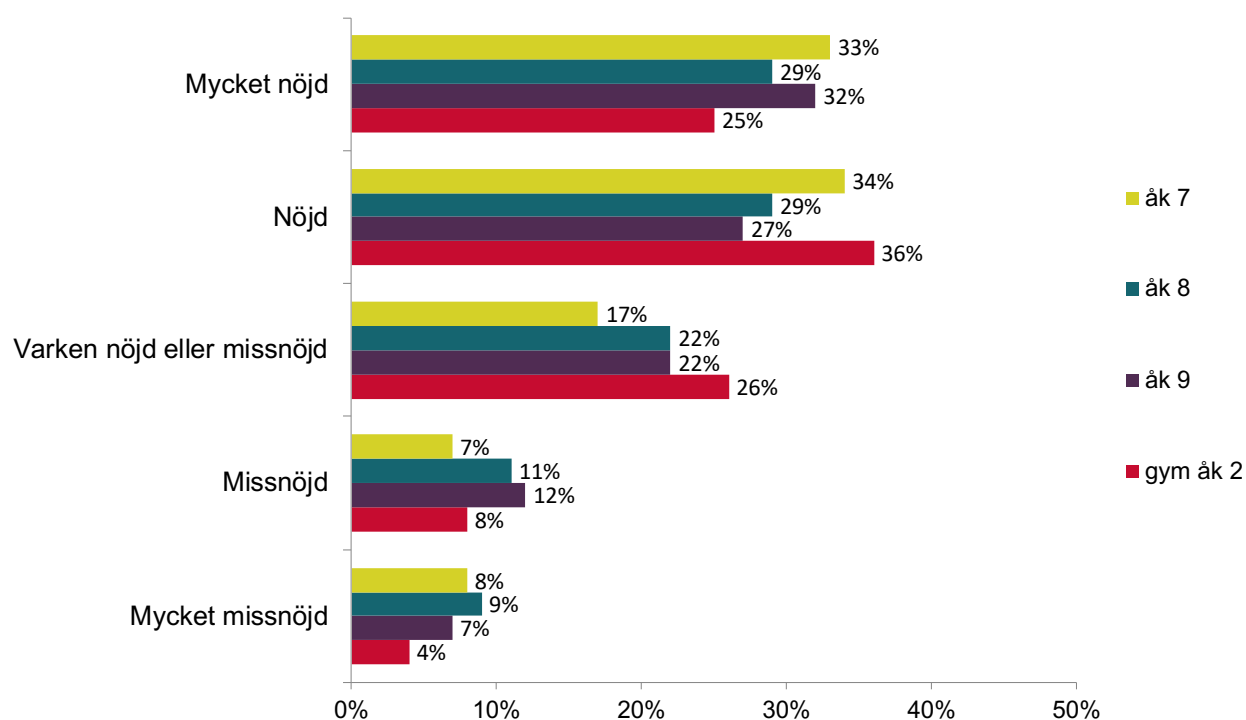
E2a. Hur nöjd är du vanligtvis med din hälsa? (2020)

Hur nöjd är du med din hälsa?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
Mycket nöjd	48%	25%	40%	20%
Nöjd	36%	34%	35%	42%
Varken nöjd eller missnöjd	12%	25%	18%	26%
Missnöjd	3%	11%	6%	9%
Mycket missnöjd	1%	5%	1%	3%

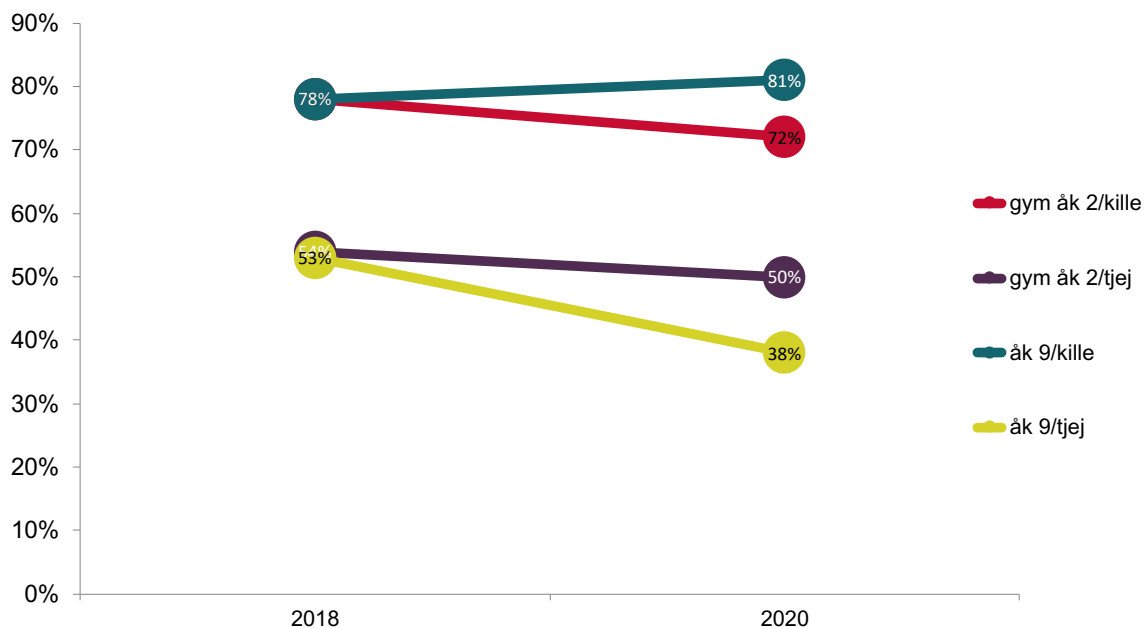
I diagram E2b nedan visas resultatet på frågan "Hur nöjd är du vanligtvis med dig själv?" Även i denna fråga finns det tydliga skillnader mellan kön. Tjejer svarar i klart lägre grad än killar att de är mycket nöjda och svarar i högre grad att de är missnöjda eller att de varken är nöjda eller missnöjda. Vad det gäller utvecklingen av denna fråga över tid så är det inte en helt tydlig bild, se diagram E2c på följande sida. Killar i åk 9 har en större andel nöjda elever i år jämfört med 2018, medan tjejerna på högstadiet har en klart lägre andel nöjda. För eleverna på gymnasiet är det något lägre andel nöjda både för killar och tjejer i år.

E2b. Hur nöjd är du vanligtvis med dig själv? (2020)

Hur nöjd är du med dig själv?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
Mycket nöjd	45%	18%	35%	15%
Nöjd	36%	24%	36%	35%
Varken nöjd eller missnöjd	14%	27%	21%	32%
Missnöjd	4%	16%	5%	12%
Mycket missnöjd	2%	14%	2%	6%

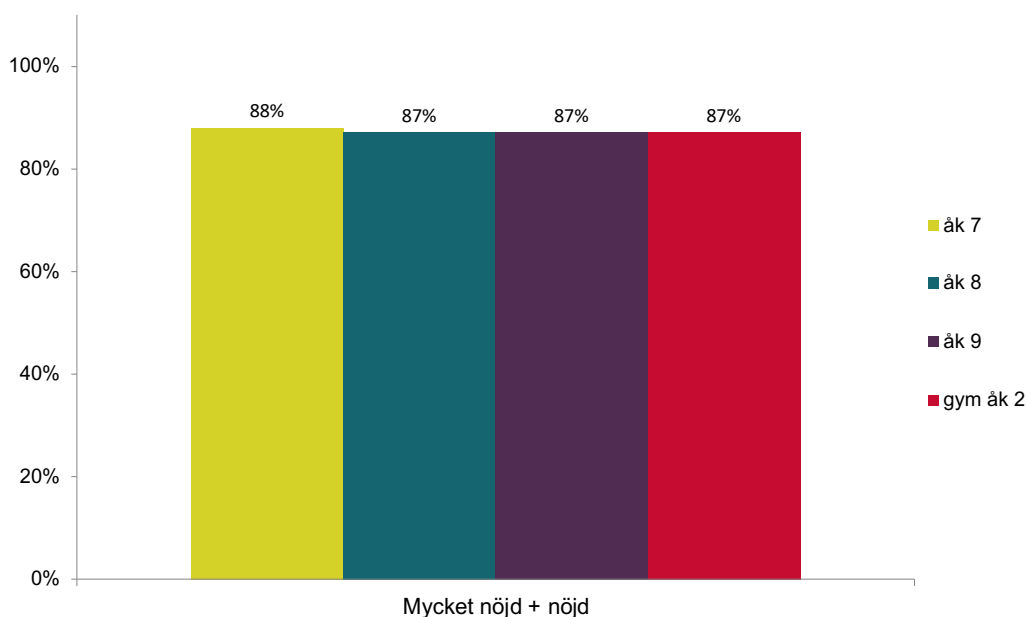
E2c. Hur nöjd är du vanligtvis med dig själv? (Mycket nöjd + nöjd)

Familj

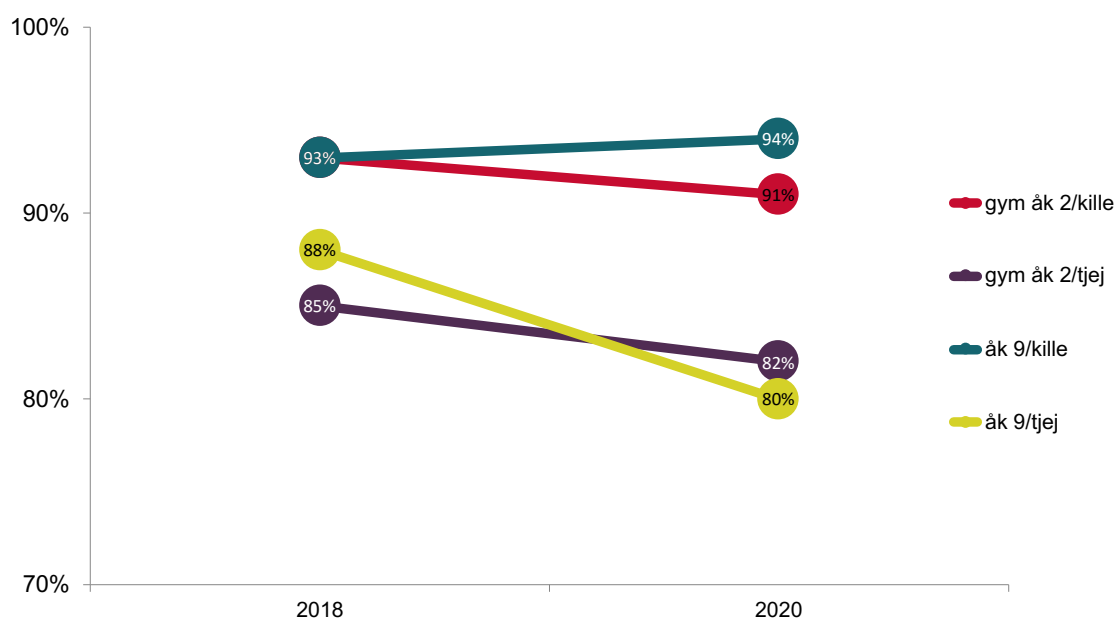
Familje- och kompisrelationer samt andra sociala nätverk är bestämningsfaktorer som även påverkar en individs hälsa. I enkäten ställdes en fråga om hur nöjd man vanligtvis är med förhållandet till familjen. En hög andel svarar att de är mycket nöjda eller nöjda, se diagram E3. År 2018 svarade killar i högre grad än tjejer att de var nöjda, och så är fallet även i år. Samtliga grupper utom killar i årskurs 9 har en något lägre andel nöjda i år, se diagram E3b på följande sida.

E3. Hur nöjd är du vanligtvis med ditt förhållande till din familj? (2020)

Hur nöjd är du med förhållandet till familjen?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
Mycket nöjd	64%	47%	56%	47%
Nöjd	30%	35%	35%	35%
Varken nöjd eller missnöjd	5%	12%	7%	14%
Missnöjd	1%	5%	1%	4%
Mycket missnöjd	0%	2%	1%	1%

E3b. Hur nöjd är du vanligtvis med ditt förhållande till din familj? (Mycket nöjd + nöjd)

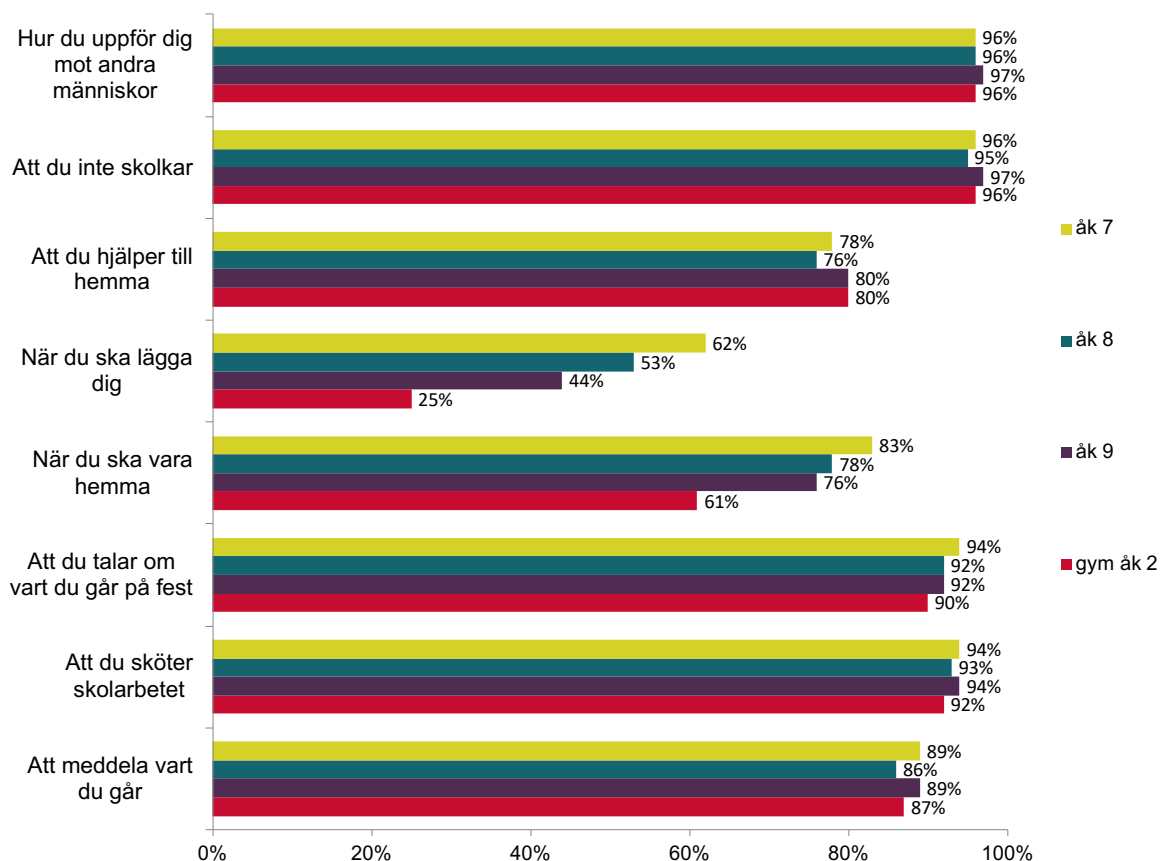
I diagram E4 på följande sida redovisas frågan som ställdes "Hur noga är det hemma hos dig med följande saker?" I diagrammet redovisas andelen som svarat "mycket noga" eller "ganska noga". Denna typ av fråga, som handlar om hur starka respektive svaga regler som finns i familjen, tas ofta upp i forskning som en risk- eller skyddsfaktor för ANDT-bruk, där svaga regler/låg tillsyn i familjen är en riskfaktor för ungas drogvanor. Detta återkommer vi till på sidorna 71-75.

Vad som framgår generellt är att en väldigt stor andel svarar att det är noga med att de inte skolkar, att de sköter skolarbetet, att meddela vart de går och hur de uppför sig mot andra. En klart lägre andel svarar att det är noga gällande när de ska gå och lägga sig, vilket mellan 25-62 % uppgår. Resultatet på denna fråga är generellt väldigt likt år 2018.

I tabellen under diagrammet kan man se resultatet över tid för årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet. Generellt ser svaren liknande ut som år 2018.

E4. Hur noga är det hemma hos dig med följande? (2020)

Andel som svarat "mycket noga" + "ganska noga"

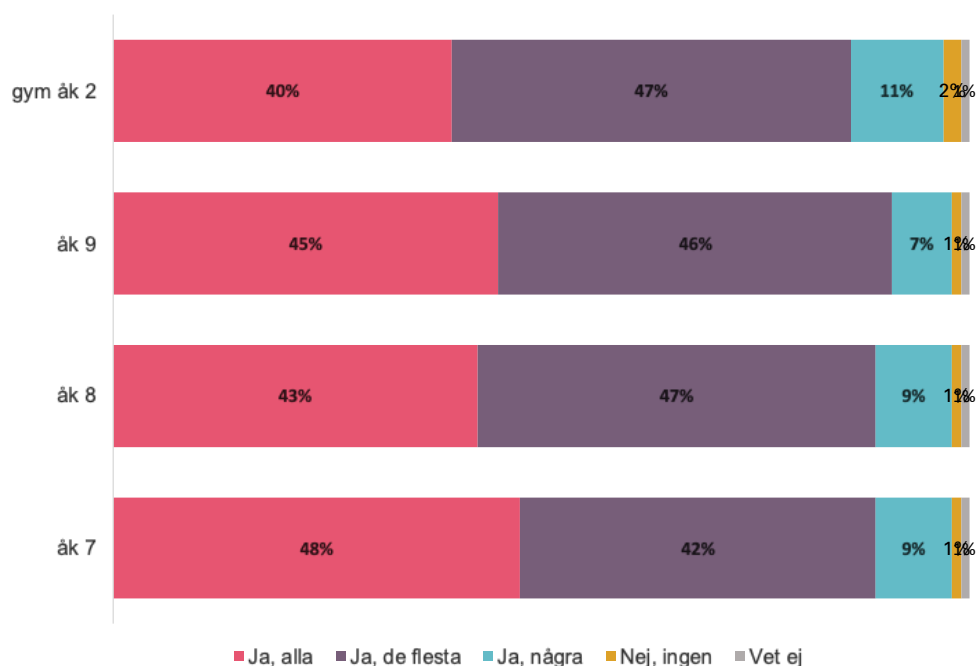

Hur noga är det hemma hos dig med följande? (Mycket noga + noga)	Åk 9				Gym år 2			
	Kille		Tjej		Kille		Tjej	
	2018	2020	2018	2020	2018	2020	2018	2020
Att meddela vart du går	82%	87%	91%	90%	85%	84%	91%	91%
Att du sköter skolarbetet	94%	97%	97%	92%	94%	92%	96%	92%
Att du talar om vart du går på fest	87%	90%	91%	94%	89%	88%	97%	92%
När du ska vara hemma	78%	77%	80%	75%	64%	59%	74%	63%
När du ska lägga dig	58%	54%	42%	34%	35%	28%	26%	22%
Att du hjälper till hemma	80%	81%	79%	78%	81%	81%	85%	78%
Att du inte skolkar	94%	98%	96%	96%	96%	96%	97%	95%
Hur du uppför dig mot andra människor	95%	98%	94%	96%	93%	96%	98%	96%

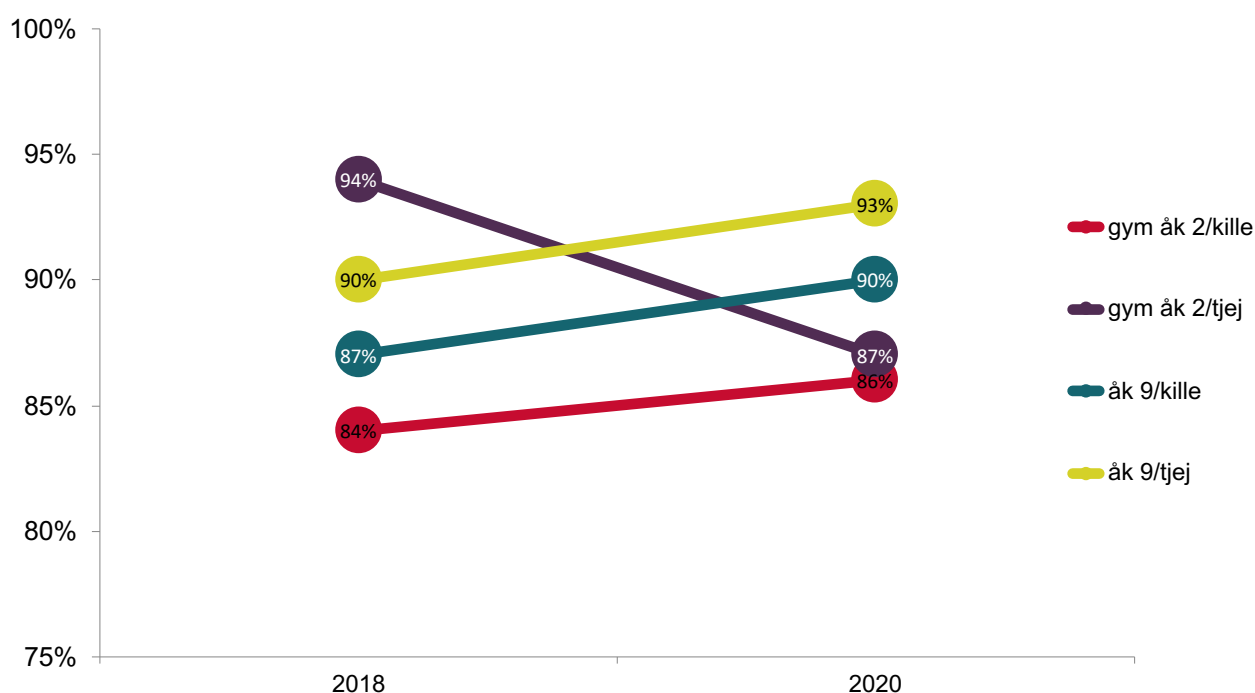
En andel om ca 90 % uppger att deras föräldrar eller vårdnadshavare vet alla eller de flesta av kompisarna som ungdomen umgås med. Även denna fråga, att föräldrar inte vet vilka barnet umgås med, brukar finnas med som en riskfaktor för ANDT bruk, vilket vi återkommer till på sidorna 71-75.

Andelen unga som anger att deras föräldrar vet vilka de umgås med har ökat sedan 2018 i samtliga grupper utom för tjejerna på gymnasiet där andelen har minskat kraftigt (E5b).

E5a. Vet dina föräldrar/vårdnadshavare vilka kompisar du umgås med? (2020)

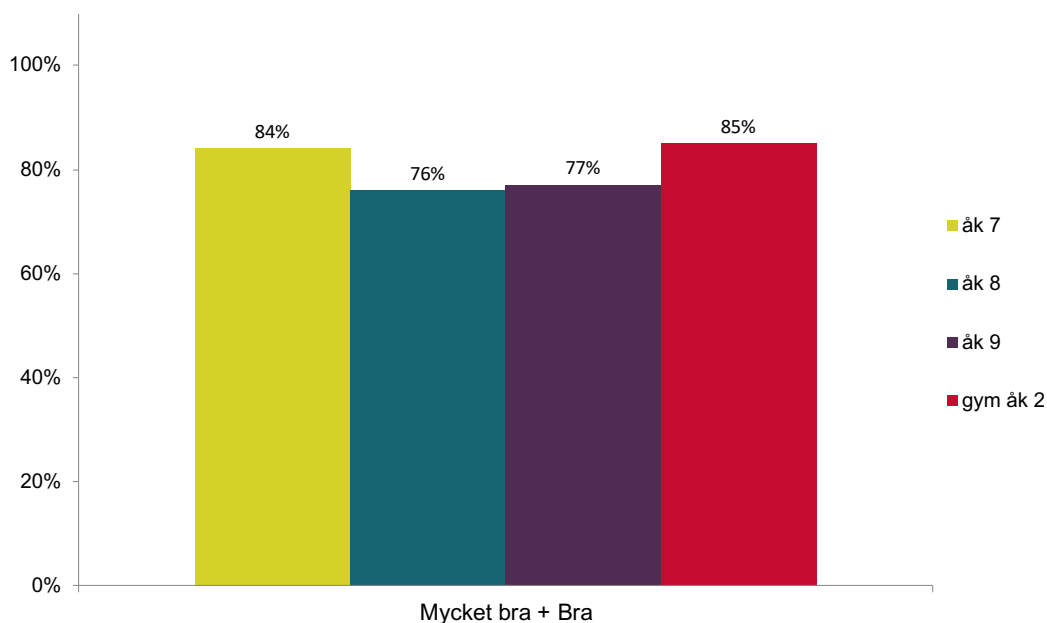
E5b. Vet dina föräldrar/vårdnadshavare vilka kompisar du umgås med? (Ja, alla + ja, de flesta)

skola

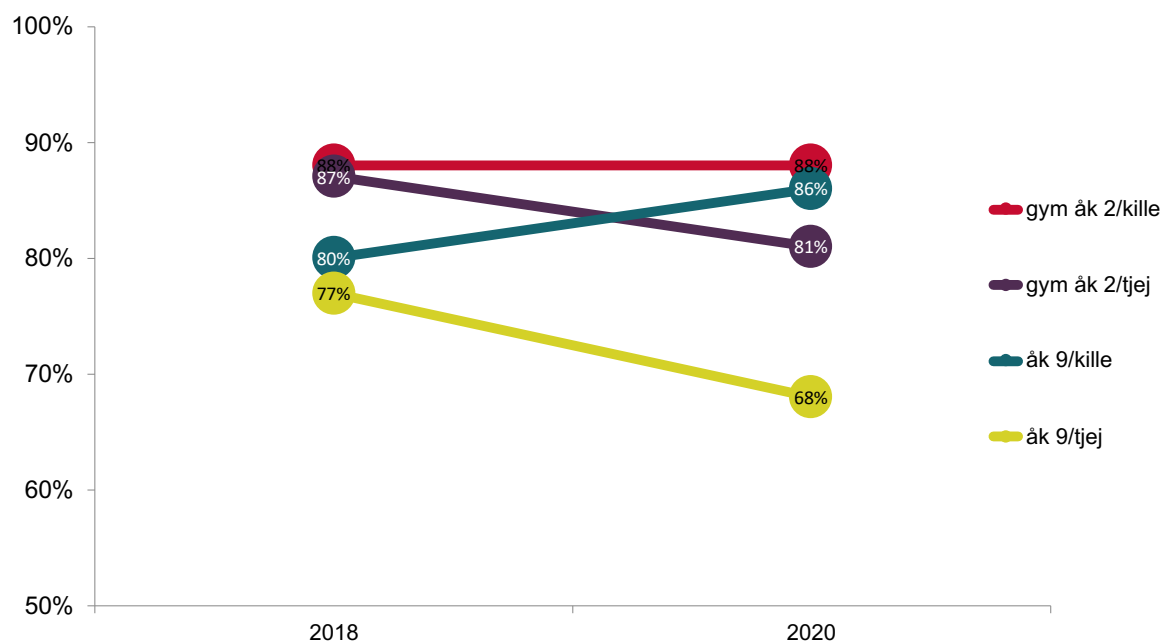
En hög andel, omkring 80 %, svarar att de trivs mycket eller ganska bra i skolan, se diagram E6. Tjejer svarar i lägre grad än killar att de trivs mycket bra eller bra i skolan, se tabellen längre ner på sidan. Jämfört med undersökningen 2018 är det tydligt att tjejer har en lägre andel som trivs i skolan i årets undersökning (se diagram E6b).

E6. Hur trivs du i skolan? (2020) Andel som svarat "mycket bra" + "bra"

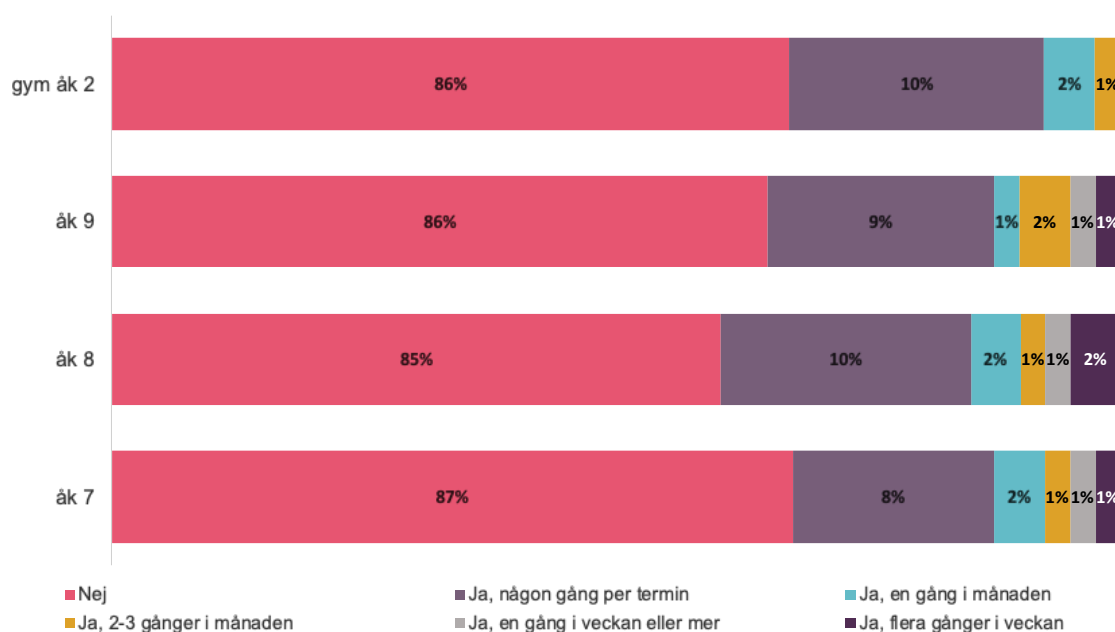
Hur trivs du i skolan?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
Mycket bra	34%	23%	35%	24%
Bra	51%	49%	53%	58%
Varken bra eller dåligt	11%	21%	9%	15%
Dåligt	2%	5%	2%	3%
Mycket dåligt	1%	3%	1%	0%

E6b. Hur trivs du i skolan? (Mycket bra + bra)

Enkäten innefattade en fråga om hur ofta man brukar skolka, se diagram E7. Här ser vi att en hög andel, runt 80 %, svarar att de inte brukar skolka. Årskurs 8 är den grupp som skolkar mest, 10 % gör det någon gång per termin och totalt 6 % gör det mer frekvent. Att skolka är också en faktor som brukar tas upp som en riskfaktor för ANDT-bruk, vilket vi återkommer till på sidorna 71-75. De ungdomar som svarade att de brukar skolka i någon mån fick en fritextfråga om varför de brukar skolka. De flesta av dessa kommenterar kan i grunden delas in i två olika större kategorier: 1) de som inte "pallar", som vill hinna med annat, som trycker att lektionen är onödig/tråkig eller liknande och 2) de som skriver att de skolkar för att de mår för dåligt, är nedstämda eller stressade.

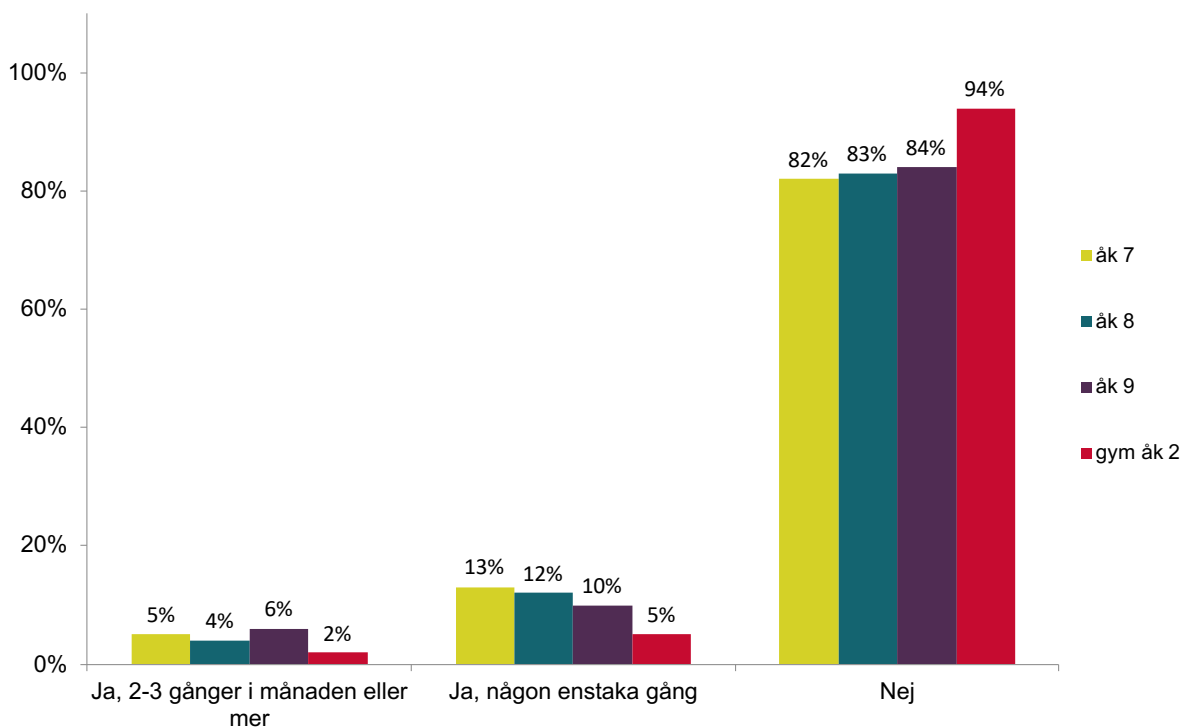
E7. Brukar du skolka? (2020)

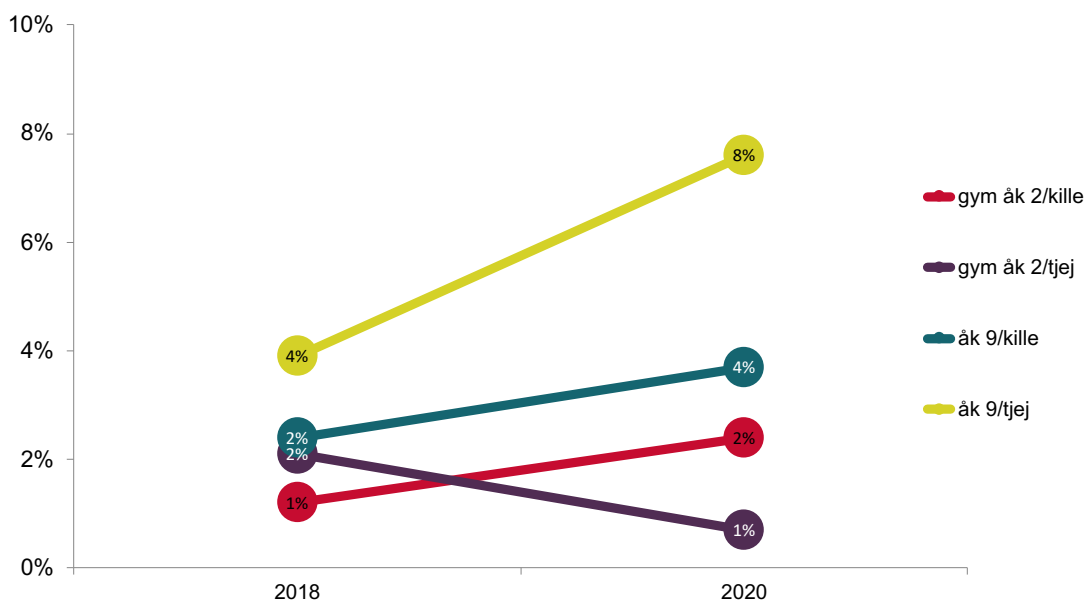
Utsatthet

I diagram E8 nedan redovisas svaren för de som svarar att de utsatts för mobbning det senaste året. De flesta som uppger att de blivit utsatta svarar att det hänt enstaka gånger, mellan 5-13 %. En andel om mellan 2-6 % svarar att de utsatts för mobbning 2-3 gånger i månaden eller oftare. På högstadiet är det fler som uppger att de utsatts för mobbning jämfört med på gymnasiet. Jämfört med 2018 är det en klart större andel i år av tjejer i årskurs 9 som anger att de har blivit mobbade det senaste året. Även bland killarna i årskurs 9 och gymnasiet i år 2 har det skett en mindre ökning. I tabellen på följande sida kan vi se att det på högstadiet är fler tjejer än killar som är utsatta.

E8. Har du blivit mobbad det senaste året? (2020)

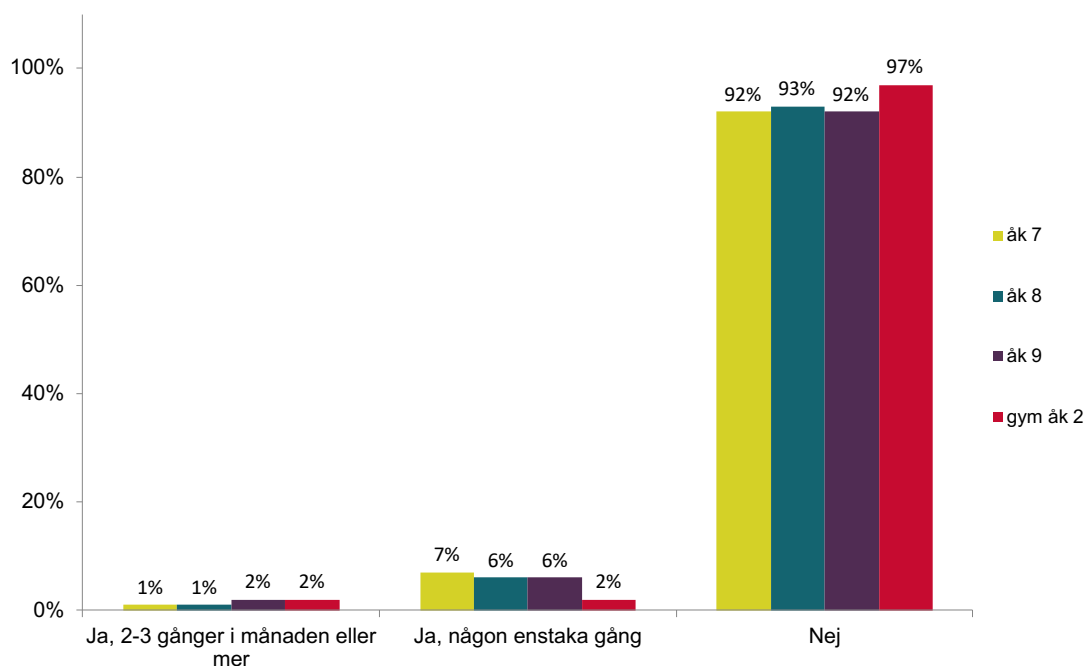
E8b. Har du blivit mobbad det senaste året? (Ja, 2-3 gånger i månaden eller mer)

Har du blivit mobbad det senaste året?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
Ja, 2-3 gånger i månaden eller mer	4%	6%	2%	1%
Ja, någon enstaka gång	11%	13%	5%	4%
Nej	86%	81%	93%	95%

I E9 redovisas andelen som utsatt någon annan för mobbning det senaste året. Det är en låg andel unga som svarar att de mobbat någon, speciellt på gymnasiet.

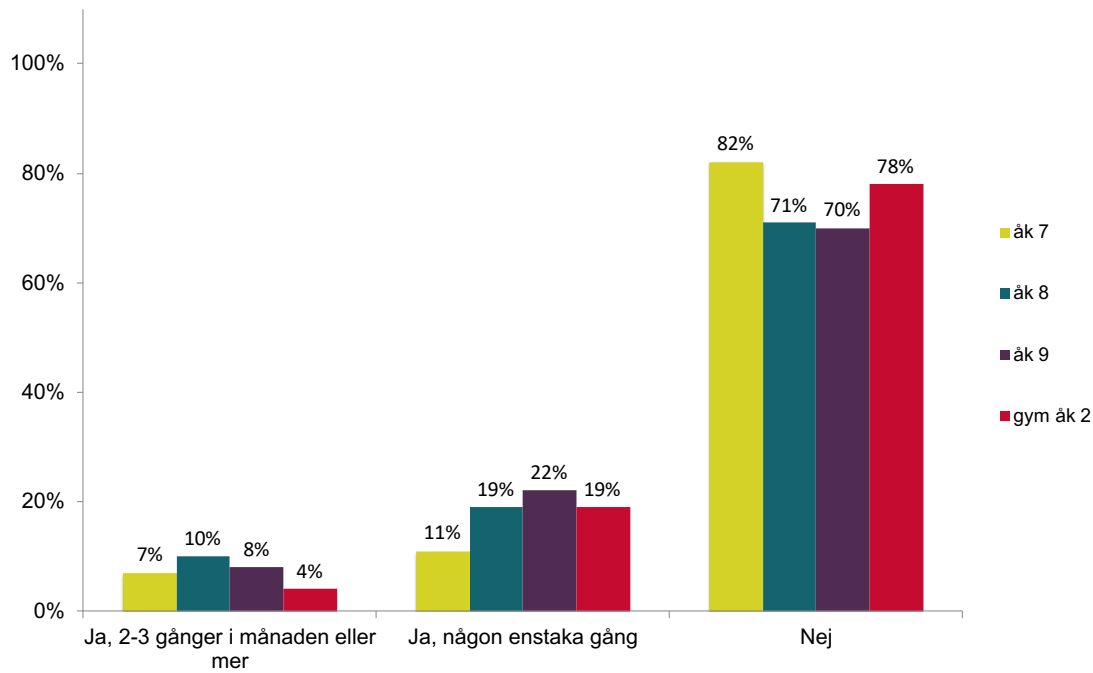
E9. Har du varit med och mobbat någon det senaste året? (2020)

Att bli kränkt eller utsatt för brott på sociala medier eller internet är något vanligare i årskurs 8 och 9 jämfört med de övriga grupperna. I tabellen på följande sida kan vi även se att andelen som utsatts för brott på sociala medier är högre bland tjejer än bland killar. Totalt sett svarar 41 % av tjejerna i både högstadiet och gymnasiet att de utsatts. Motsvarande andel bland killarna är klart lägre, 7 % totalt.

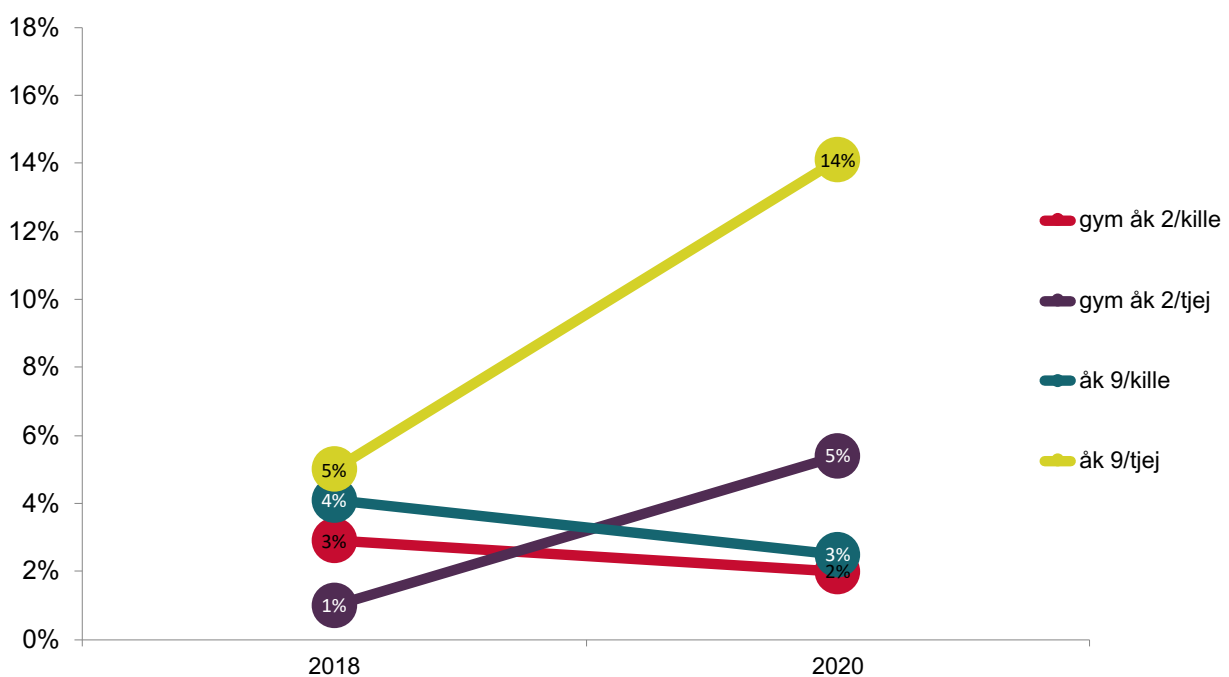
I diagram E10b kan vi i år se att det är en klart större andel tjejer i årskurs 9 som anger att de har blivit utsatta för kränkningar eller brott på sociala medier jämfört med 2018. Även för tjejer på gymnasiet är den andelen högre i år. För killarna på högstadiet och gymnasiet är det en lägre andel jämfört med 2018.

E10. Har du utsatts för kränkningar eller brott på sociala medier? (2020) Andel "ja"

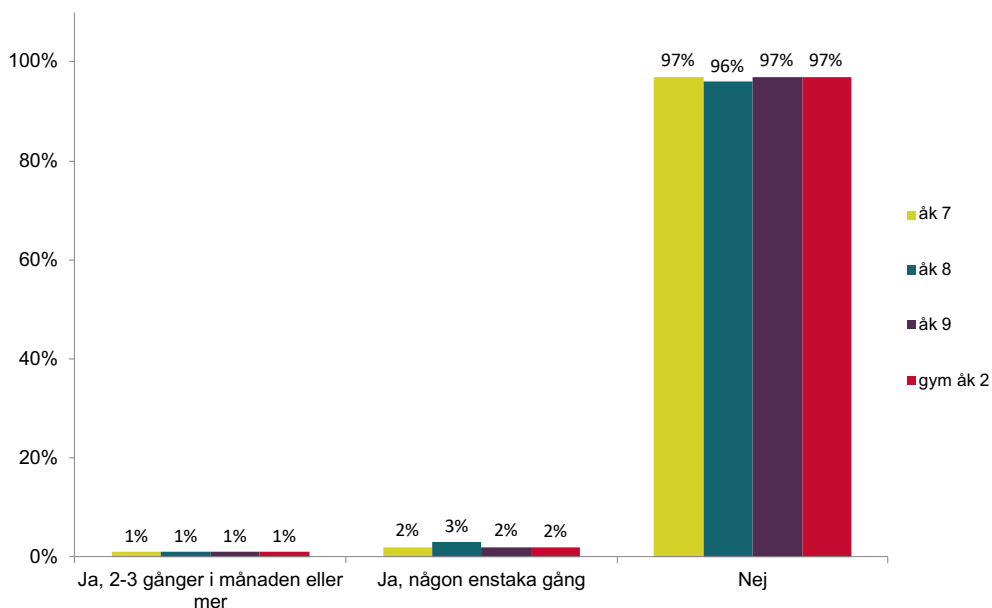

Har du utsatts för kränkningar eller brott på sociala medier?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
Ja, 2-3 gånger i månaden eller mer	2%	15%	2%	5%
Ja, någon enstaka gång	7%	28%	6%	32%
Nej	91%	58%	92%	62%

E10b. Har du utsatts för kränkningar eller brott på sociala medier? (2020) Andel Ja

E11. Har du varit med att utsätta någon annan för kränkning eller brott på sociala medier? (2020) Andel "ja"

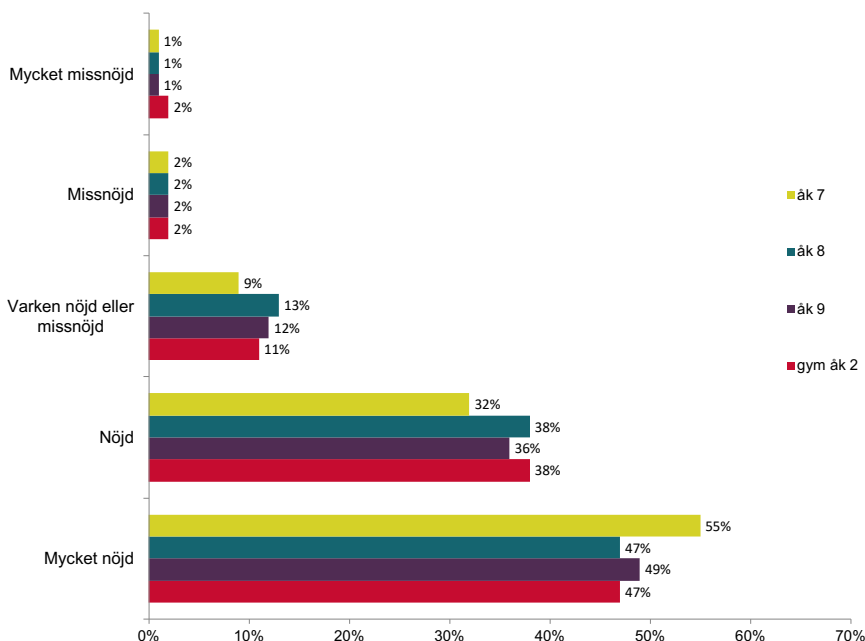

Ekonomi

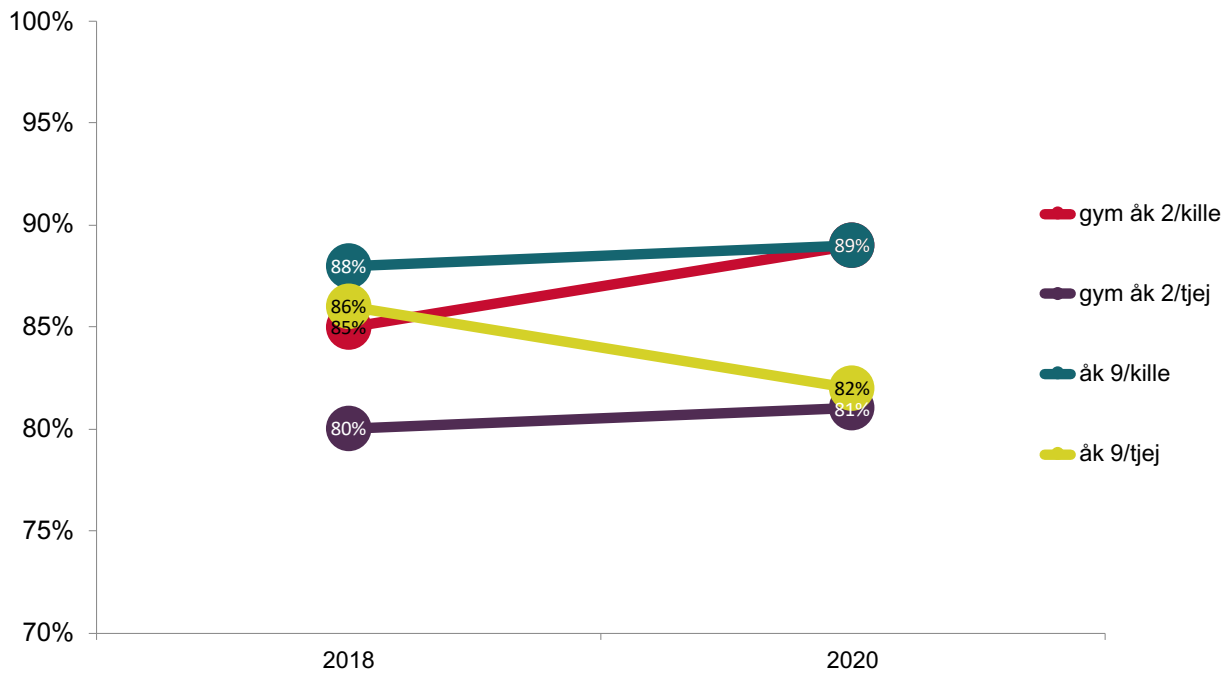
Totalt sett svarar 86 % av ungdomarna att de är mycket nöjda eller nöjda med sin familjs ekonomi. Tjejer uppger i högre grad än killar att de är missnöjda eller varken nöjda eller missnöjda med familjens ekonomi. Om man jämför med 2018 så är tjejer i årskurs 9 mindre nöjda i år medan övriga grupper är ungefär på samma nivå som 2018, se diagram E12b på följande sida.

Vidare svarar totalt 6-10% att de *flera* gånger under det senaste året inte kunnat följa med sina kompisar på något för att de inte haft råd. I diagram E14 på sida 64 framgår att en andel mellan 15-18% svarar att det flera gånger hänt att de inte kunnat köpa något som andra har för att de inte haft råd. I diagram E14b på sida 65 kan man se att i år så har fler tjejer angett att de inte har kunnat köpa något de vill ha för att de inte har haft råd jämfört med 2018, medan en något lägre andel killar anger samma jämfört med 2018.

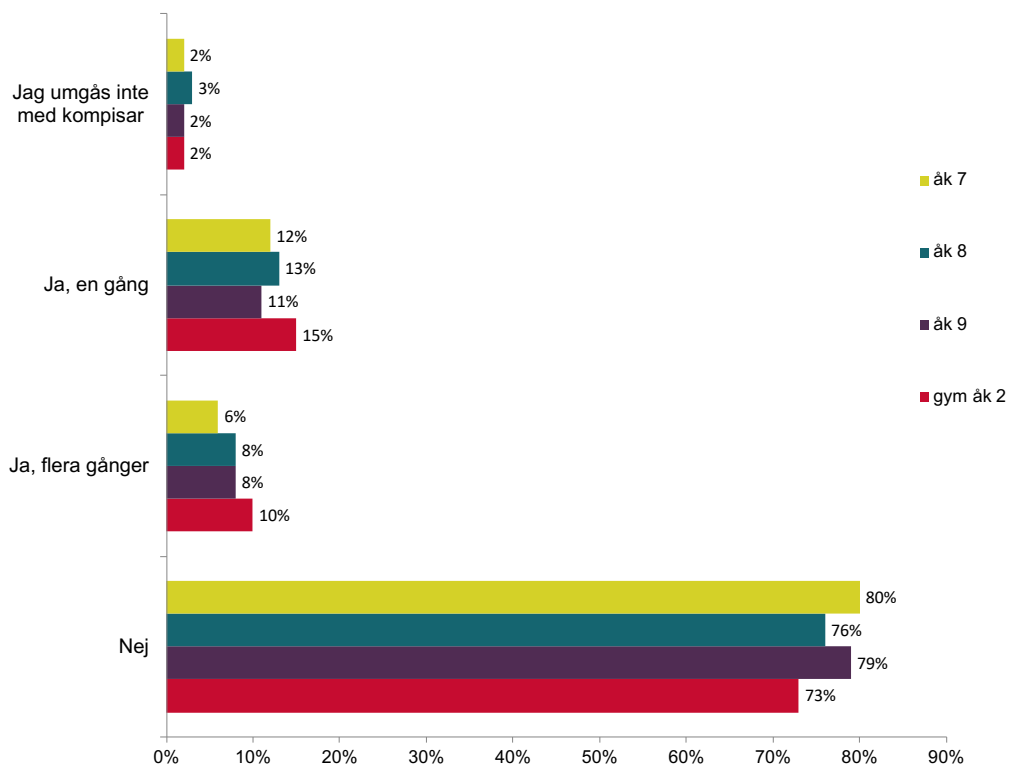
E12. Hur nöjd är du vanligtvis med din familjs ekonomiska situation? (2020)

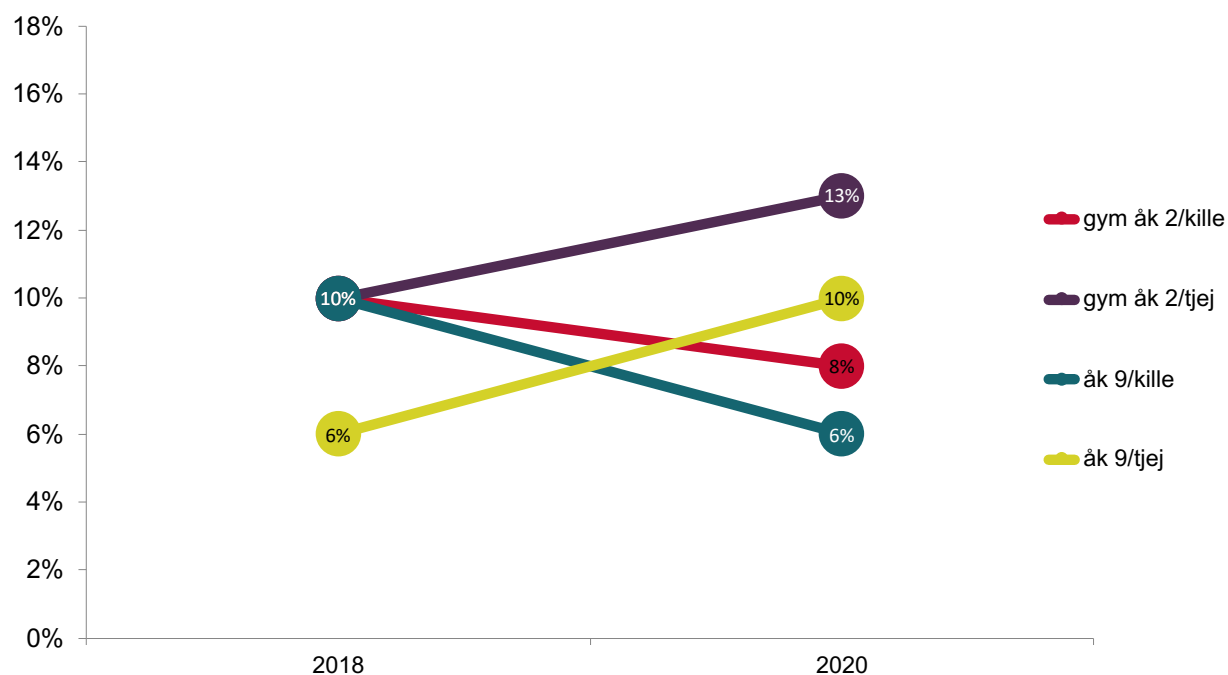
E12b. Hur nöjd är du vanligtvis med din familjs ekonomiska situation? (Mycket nöjd + nöjd)

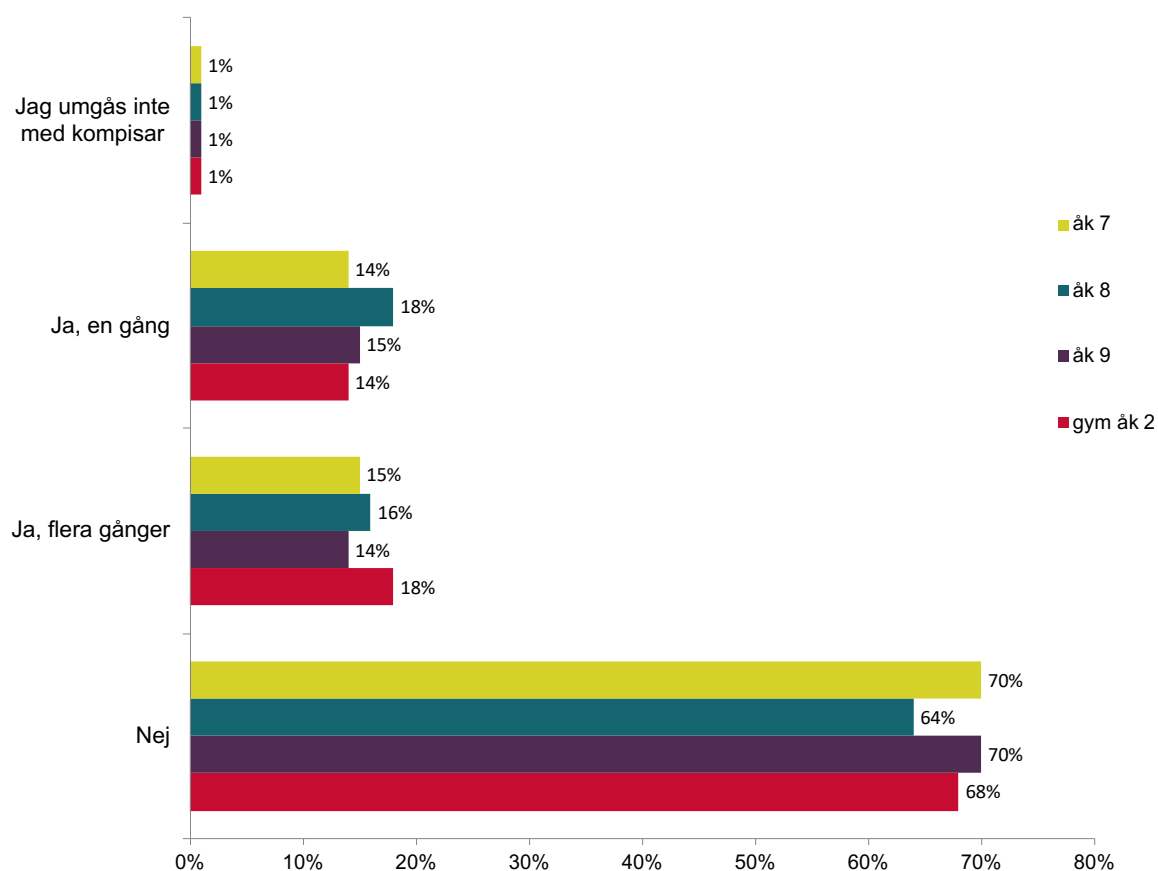
E13. Har det hänt att du inte kunnat följa med dina kompisar på något för att du inte haft råd, under det senaste året? (2020)

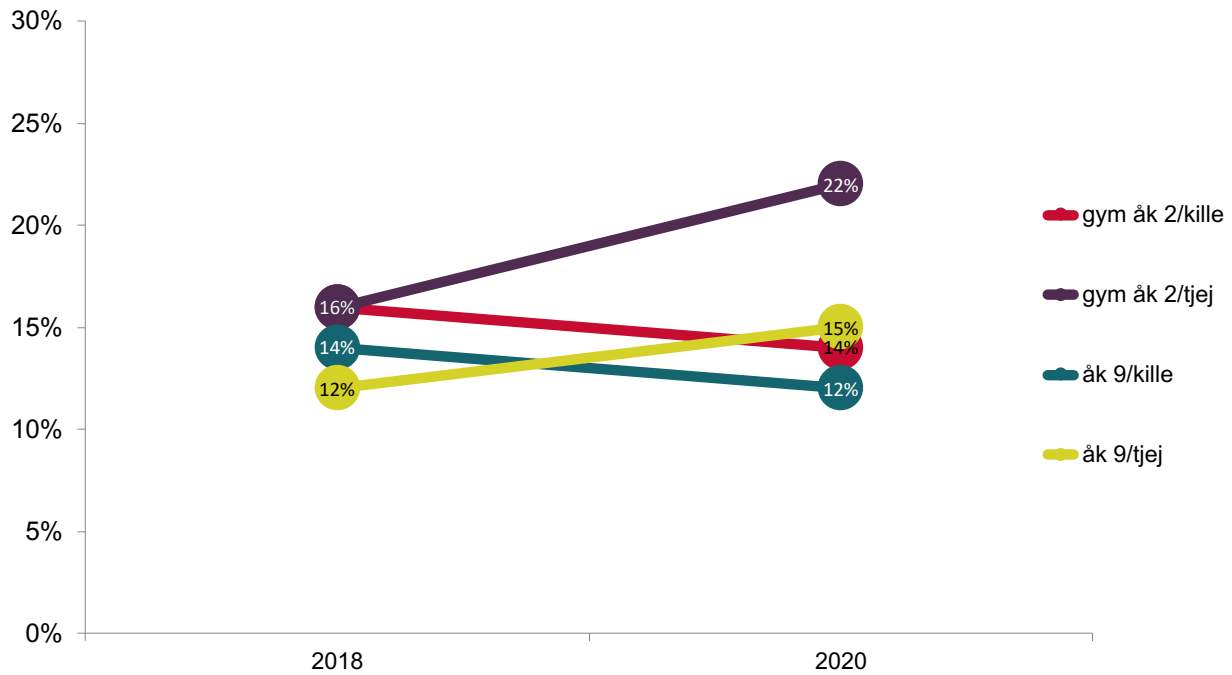
E13b. Har det hänt att du inte kunnat följa med dina kompisar på något för att du inte haft råd, under det senaste året? (Ja, flera gånger)

E14. Har det hänt att du inte kunnat köpa något som du velat ha och som andra i din ålder har för att du inte haft råd, under det senaste året? (2020)

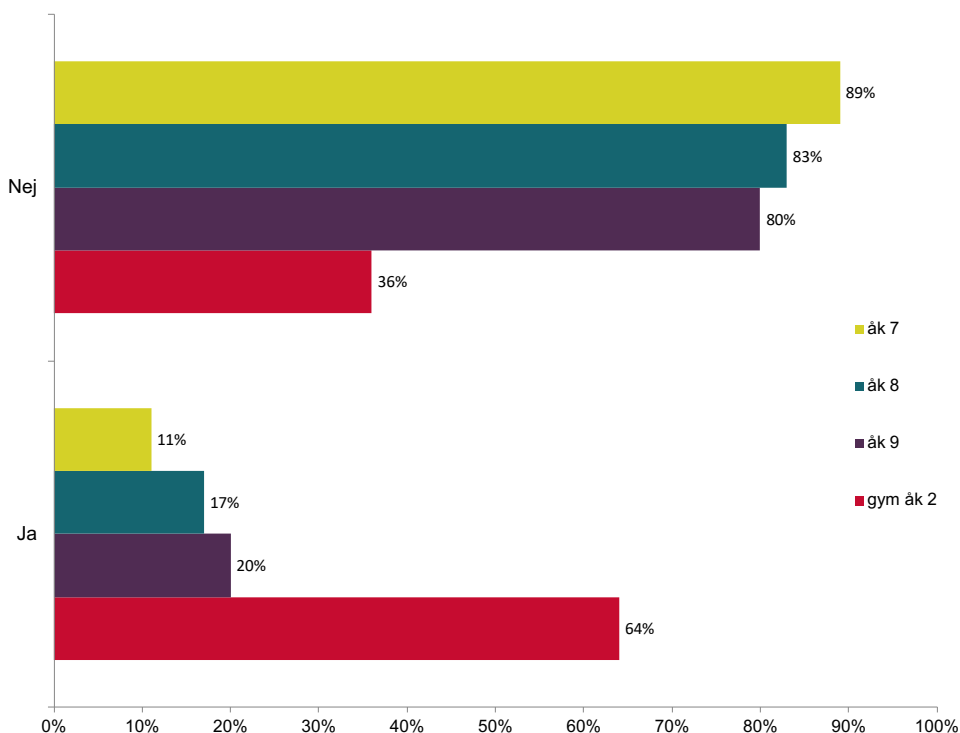
E14b. Har det hänt att du inte kunnat köpa något som du velat ha och som andra i din ålder har för att du inte haft råd, under det senaste året? (Ja, flera gånger)

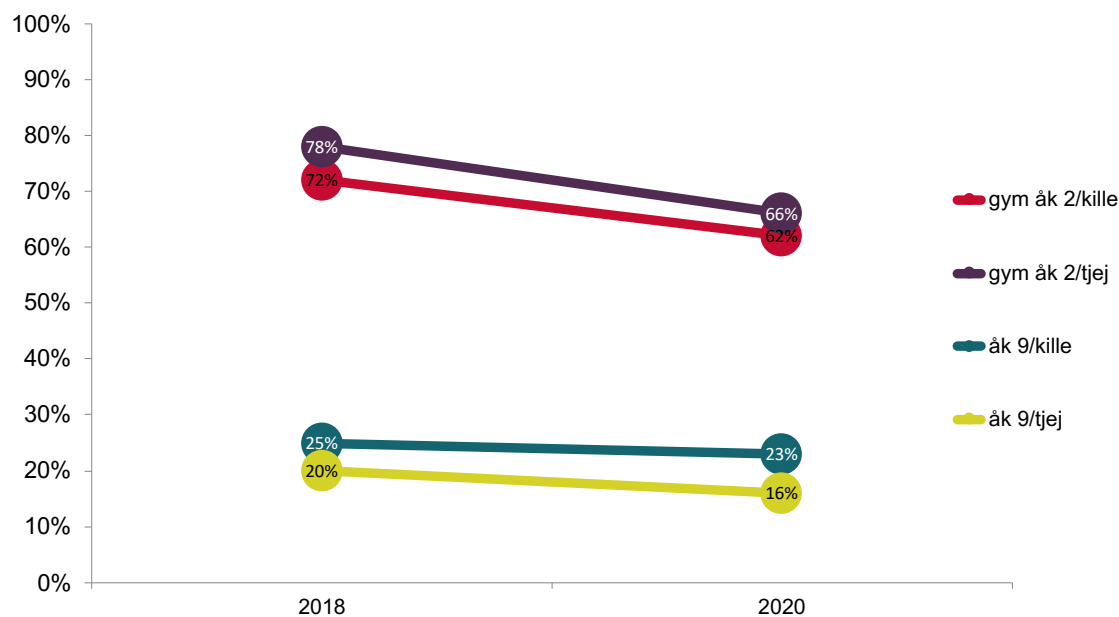
Jobb och fritid

64 % i årskurs 2 svarar att de hade ett sommarjobb i somras. Andelen på högstadiet är lägre, mellan 11-20 %. Jämfört med 2018 är det en lägre andel elever som anger att de har haft ett sommarjobb i årets undersökning, se diagram E15b.

E15. Hade du ett sommarjobb förra sommarlovet? (2020)

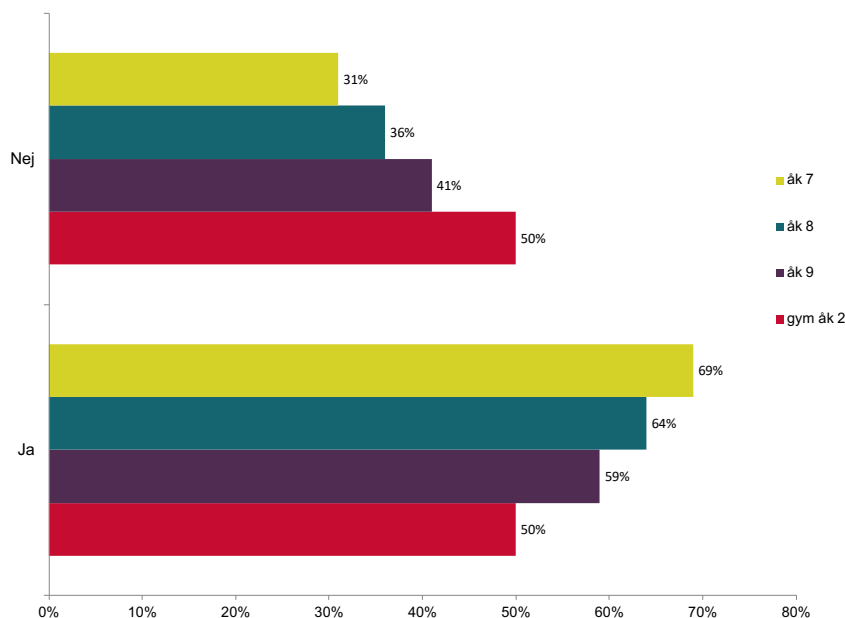

E15b. Hade du ett sommarjobb förra sommarlovet? (Ja)

Totalt 61 % av ungdomarna svarar att de är medlemmar i någon förening. På gymnasiet är andelen 50 % och på högstadiet är motsvarande siffra mellan 59-69%, se diagram E16. Fler killar än tjejer på gymnasiet är medlem i en förening.

E16. Är du med i någon förening, till exempel idrott, musik, teater med mera? (2020)

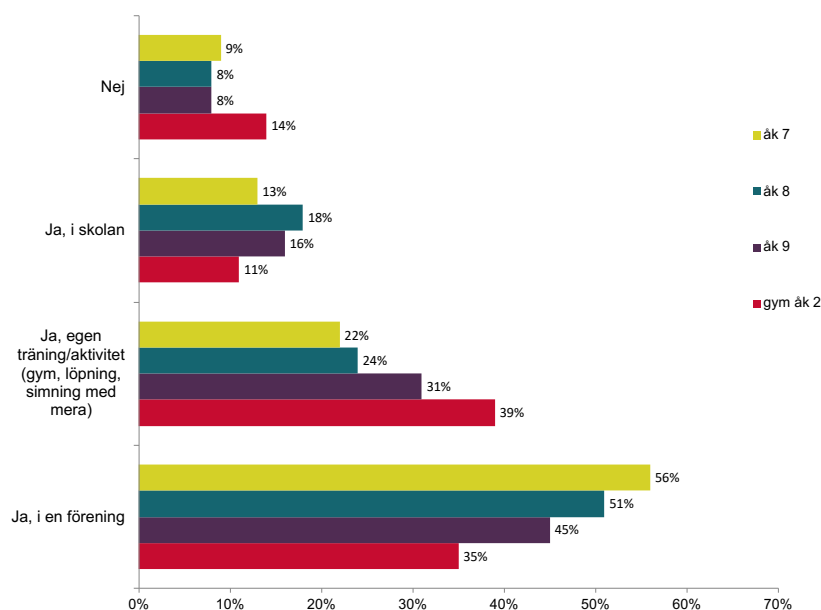

Är du med i någon förening?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
Ja	65%	63%	52%	47%
Nej	35%	37%	48%	53%

Vad gäller fysisk aktivitet svarar en andel om runt 75 % på högstadiet att de tränar i en förening eller egen träning (gym, löpning m.m.). På gymnasiet är motsvarande siffra 74 %. Det är vanligare att träna i en förening bland högstadieungdomarna, medan egen träning är vanligare på gymnasiet. En andel om mellan 8-14 % svarar att de inte är fysiskt aktiva alls.

Jämfört med 2018 är det en högre andel unga som utövar någon fysisk aktivitet. Detta gäller samtliga grupper utom tjejer på gymnasiet där det är en lägre andel i år jämfört med 2018.

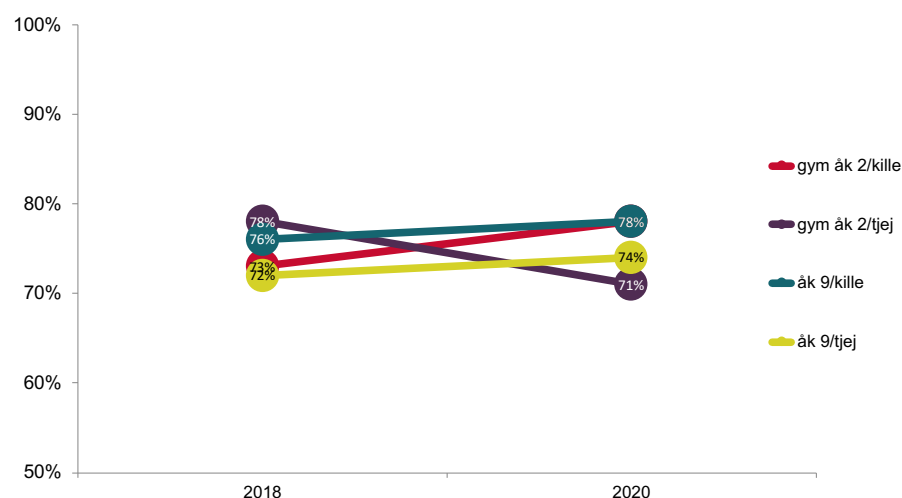
E17. Utövar du någon fysisk aktivitet? (2020)

¹ Folkhälsomyndigheten, Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017-2018

Utövar du någon fysisk aktivitet?	Högstadiet åk 7,8,9		Gymnasiet år 2	
	Kille	Tjej	Kille	Tjej
Ja, i en förening	52%	49%	38%	33%
Ja, egen träning/aktivitet (gym, löpning, simning med mera)	25%	26%	40%	37%
Ja, i skolan	15%	16%	11%	12%
Nej	7%	9%	11%	17%

E17b. Utövar du någon fysisk aktivitet? (Ja, i en förening + ja, egen träning/aktivitet)

Trygghet

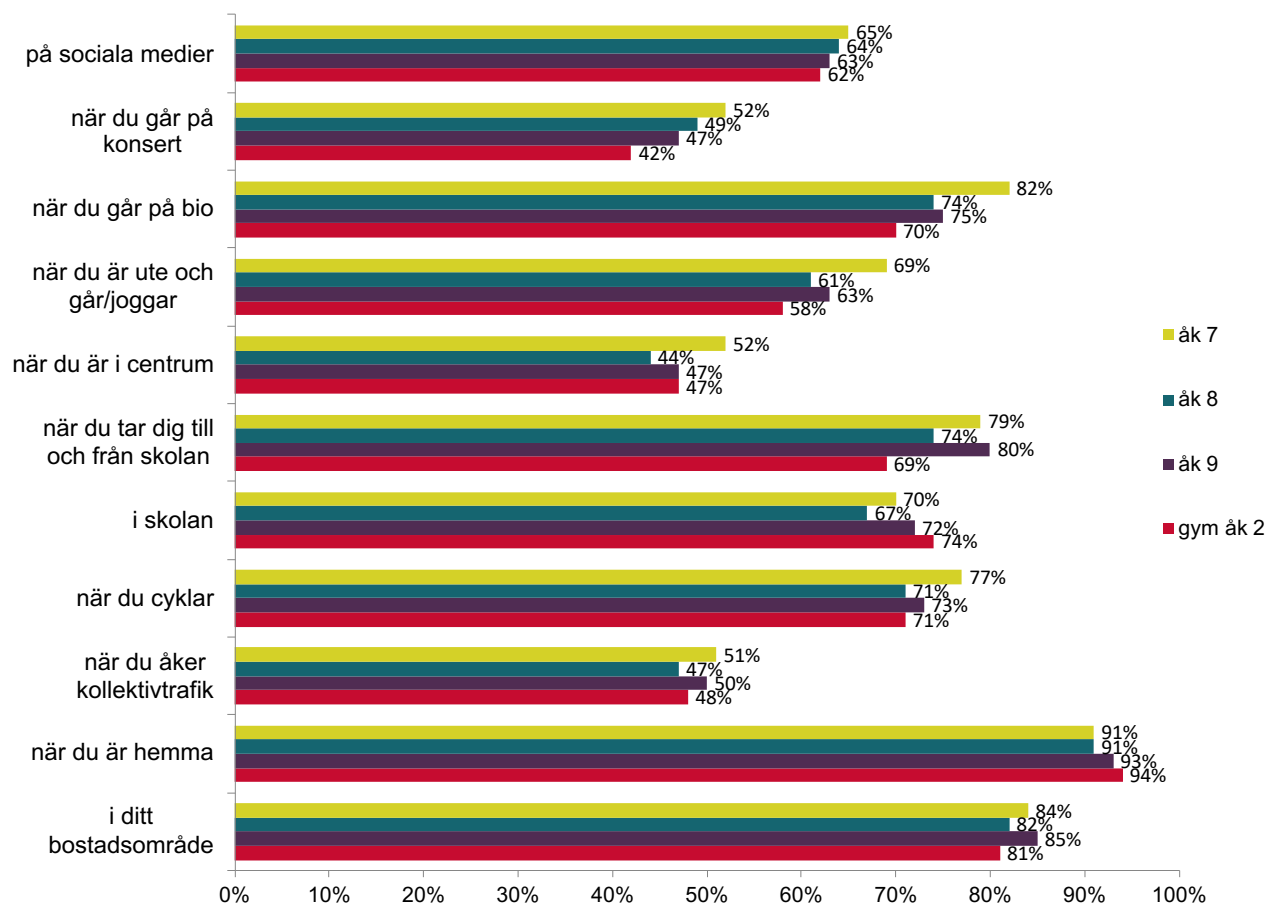
Sist i enkäten ställdes en ny fråga om hur trygg man upplever att man är på olika fysiska (och digitala) platser. I diagram E18a redovisas andelen som svarat "ja" på frågan om de känner sig trygga. I tabellen E18b redovisas istället alla svarsalternativ per kön totalt (kille = killar i högstadiet samt åk 2, tjej = tjejer i högstadiet samt åk 2).

Vad som framgår är att de allra flesta känner sig trygga i sitt bostadsområde och när de är hemma. I skolan och på väg till/från skolan är den upplevda tryggheten också hög. I flera av frågorna ser vi tydliga könsskillnader. Tjejer upplever sig klart mindre trygga än killar på sociala medier, på konserter eller festivaler, när de är ute och går/joggar, i centrum och även på bio/ restaurang eller café.

Andelen som svarar att de inte känner sig trygga är högst bland tjejer på konserter eller festivaler, 8 % av tjejerna svarar "nej" och 19 % "ibland". 5 % av tjejerna svarar "nej" vad gäller om de känner sig trygga i kollektivtrafiken, medan 18 % svarar "ibland".

Andelen som känner sig trygga hemma är lägre i år för tjejerna jämfört med 2018. För killarna är andelen däremot något högre i årets undersökning, se diagram E18b.

E18a. Känner du dig trygg... (2020) Andel "Ja"

Känner du dig trygg...	Kille (totalt)					Tjej (totalt)				
	Ja	Ofta	Ibland	Nej	Vet ej	Ja	Ofta	Ibland	Nej	Vet ej
i ditt bostadsområde?	89%	8%	1%	1%	0%	77%	16%	6%	2%	0%
när du är hemma?	96%	3%	1%	0%	0%	88%	8%	3%	1%	0%
när du åker kollektivtrafik?	63%	28%	6%	1%	2%	35%	41%	18%	5%	1%
när du cyklar?	82%	13%	2%	1%	2%	64%	24%	7%	2%	4%
i skolan?	78%	16%	4%	1%	0%	63%	27%	6%	3%	1%
när du tar dig till och från skolan?	83%	14%	2%	1%	0%	68%	25%	4%	2%	0%
när du är i centrum?	59%	29%	8%	3%	1%	36%	39%	17%	7%	1%
när du är ute och går/joggar?	79%	15%	3%	1%	1%	47%	31%	14%	7%	2%
när du går på bio, restaurang, café?	86%	10%	2%	1%	1%	65%	26%	7%	2%	1%
när du går på konsert, festivaler?	63%	21%	6%	2%	7%	31%	35%	19%	8%	5%
på sociala medier?	79%	15%	3%	1%	2%	48%	35%	12%	4%	1%

Vad är det som gör att du inte känner dig trygg?

De ungdomar som svarade "nej" på någon av de platserna i frågan om trygghet fick möjlighet att i fritext kommentera vad som gör att de inte känner sig trygga. Många av kommentarerna handlar om rädsla för att bli överfallen eller rädsla för våld. Många tjejer tar upp att de är rädda att bli utsatta för sexuella trakasserier och sexuellt våld av killar eller män. Flera tar upp att "gäng i centrum" bidrar till otryggheten.

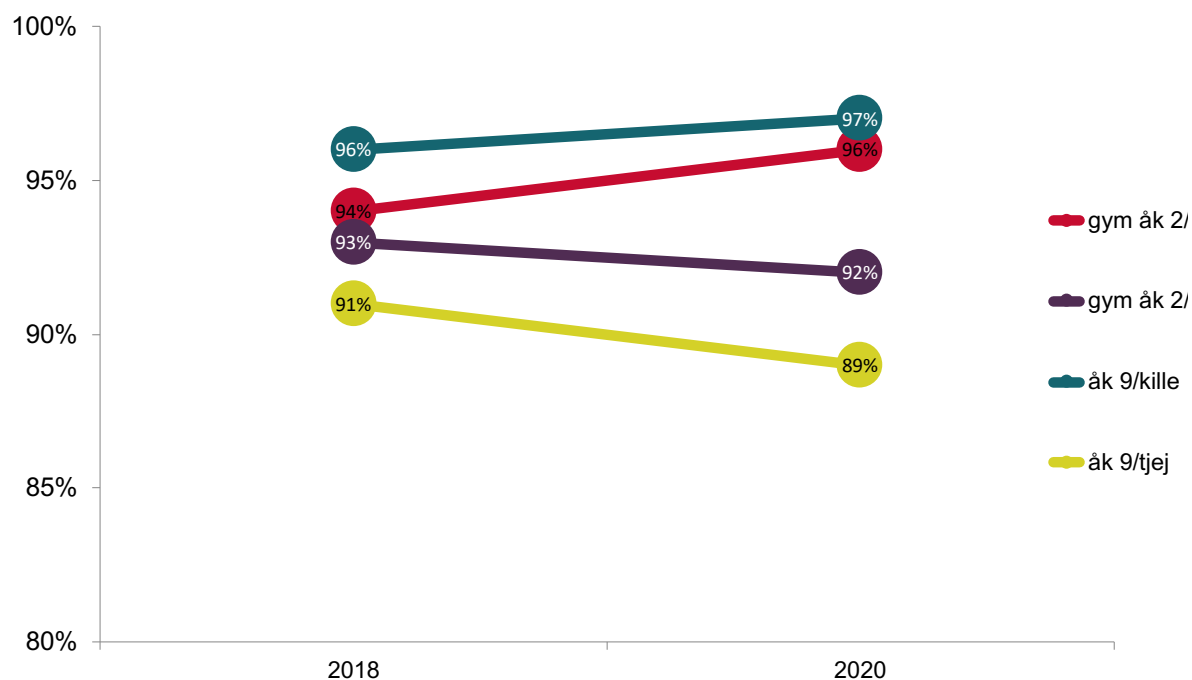
Flera nämner också att de känner sig otrygga om de är själva och det är sent på kvällen/mörkt. Några citat redovisas nedan.

"Svarade inte nej, men centrum är osäkert på kvällar. Dock är jag där på kvällar sällan"

"Kvinnor utsetts ju dagligen för sexuella brott och män som stalkar än, jag är ju såklart rädd att det ska hända mig med pågrund av mitt kön."

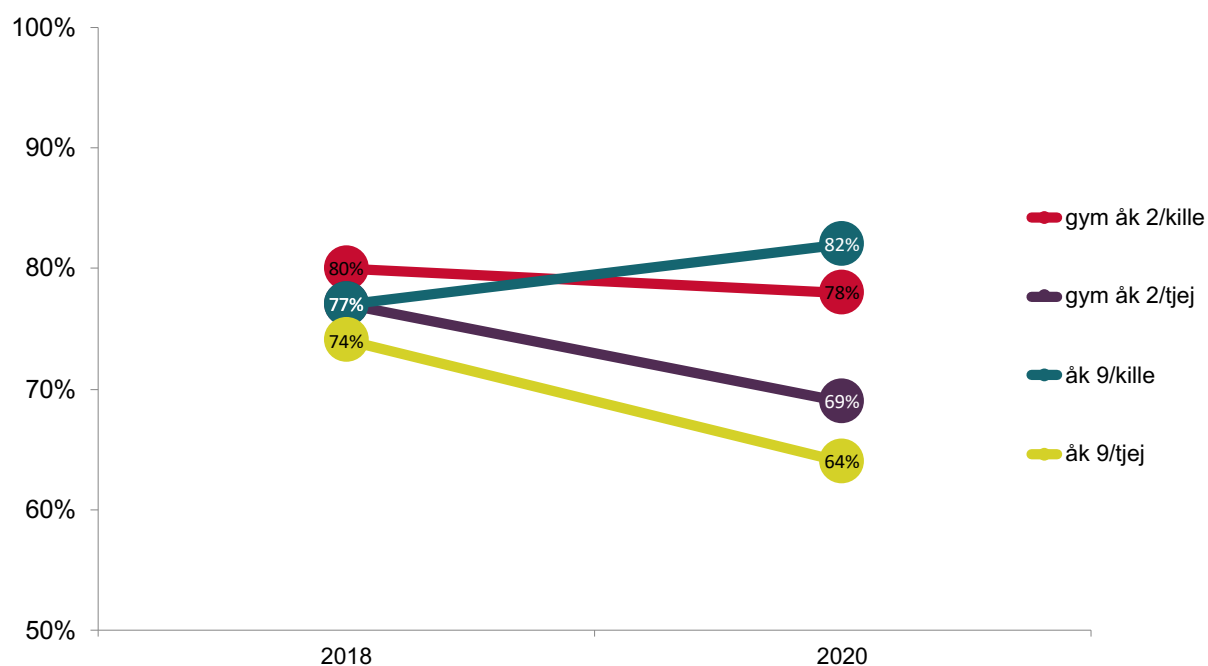
"När jag åkte buss varje dag så var det ungefär varannan dag som nåt dåligt hände på bussen."

E18b. Känner du dig trygg hemma? (Ja)

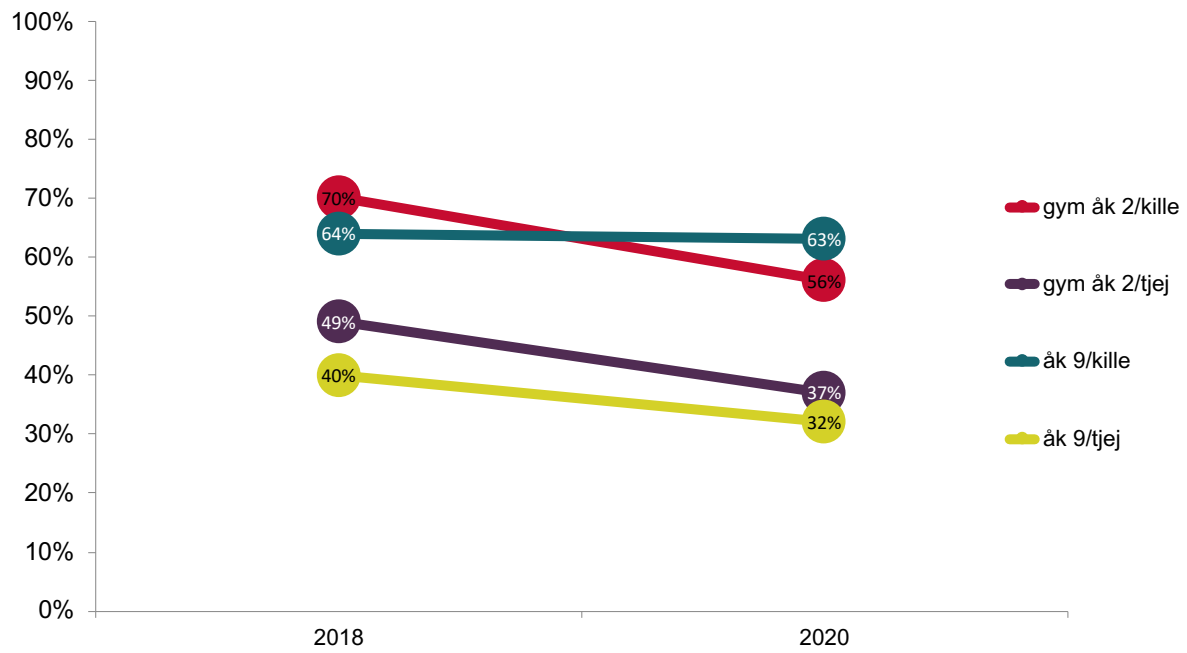

Andelen unga som känner sig trygga i skolan och centrum är lägre i år för samtliga grupper jämfört med 2018. Detta gäller inte killar i årskurs 9, där andelen trygga är högre i årets undersökning.

E18c. Känner du dig trygg i skola? (Ja)

E18d. Känner du dig trygg i centrum? (Ja)

Sambandsanalyser

Risk- och skyddsfaktorer

I detta avsnitt är syftet att få en bild av vilka enskilda riskfaktorer som påvisar samband med ANDT-bruk. Då enstaka riskfaktorer i regel har en mindre effekt syftar avsnittet även till att se hur många riskfaktorer som påvisar en effekt för ungas drogvanor. I aktuell forskning som berör ungas ANDT-vanor samt preventiva åtgärder diskuteras ofta risk- och skyddsfaktorer. De beteenden, föreställningar, situationer, förmågor och attityder som ökar sannolikheten för normbrott (exempelvis narkotikabruk eller olika brott) kallas riskfaktorer och det som minskar sannolikheten kallas skyddsfaktorer. Ungdomstiden är den period i livet då personer konsumerar mest alkohol och droger samt begår flest brott. De flesta ungdomar slutar dock begå brott och utvecklar inte alkohol- eller drogrelaterade problem i vuxen ålder. För en del läggs dock grunden för framtida problem. En viktig uppgift är därför att så tidigt som möjligt identifiera ungdomar som riskerar att få problem i framtiden.¹ Vad som är viktigt att påpeka är att syftet med att titta på riskfaktorerna är att få underlag för att identifiera och hjälpa, inte att stigmatisera eller stämpla. Vad som också är viktigt att vara medveten om är att det enda som kan påvisas är att en faktor samvarierar med en annan. Det går alltså inte att säga något om orsakssamband (exempelvis att en riskfaktor orsakar ett beteende).

Enstaka risk- och skyddsfaktorer för normbrott som ANDT-bruk, har i regel en ganska liten effekt, medan fler faktorer tillsammans har en större effekt på individers beteenden. I ett preventivt arbete är det därför viktigt att generellt minska riskfaktorena och stärka skyddsfaktorena. Effekten blir också större om insatser som verkar på olika nivåer samtidigt kan utformas. Forskning har visat att risk- och skyddsfaktorer har ungefär samma effekt oberoende av kön, etnicitet, kulturell eller social bakgrund. Forskningen visar också på att det är i stort sett samma riskfaktorer för tobak-, alkohol- och narkotikabruk, kriminalitet och våld, bristande skolanpassning samt psykisk ohälsa, och att dessa riskfaktorer är förhållandevis stabila över tid.² Det är andra gången vi gör denna analys av riskfaktorer, och vi kan konstatera att de riskfaktorer vi såg år 2018 fortfarande är väldigt starka - de kan således ses som stabila över tid. De skillnader i analysen av riskfaktorer som vi ser, handlar snarare om att vi i år har ett större underlag, då även årskurs 7 och 8 deltog i undersökningen.

Skyddsfaktorer brukar ofta beskrivas som motsatsen till en riskfaktor. Detta innebär att om svaga regler eller bristande tillsyn i familjen är en riskfaktor, skulle starka regler och god tillsyn vara en skyddsfaktor för normbrytande beteenden.³ I figur F1 på följande sida redovisas ofta nämnda riskfaktorer vad gäller ANDT-bruk.

"Forskning visar att olika typer av normbrott vanligen förekommer hos samma individ vid samma tillfälle och över tid. Exempelvis är det ofta samma individer som tidigt börjar skolka, snatta och begå andra kriminella handlingar, som är bland de första att också börja experimentera med alkohol och tobak⁴"

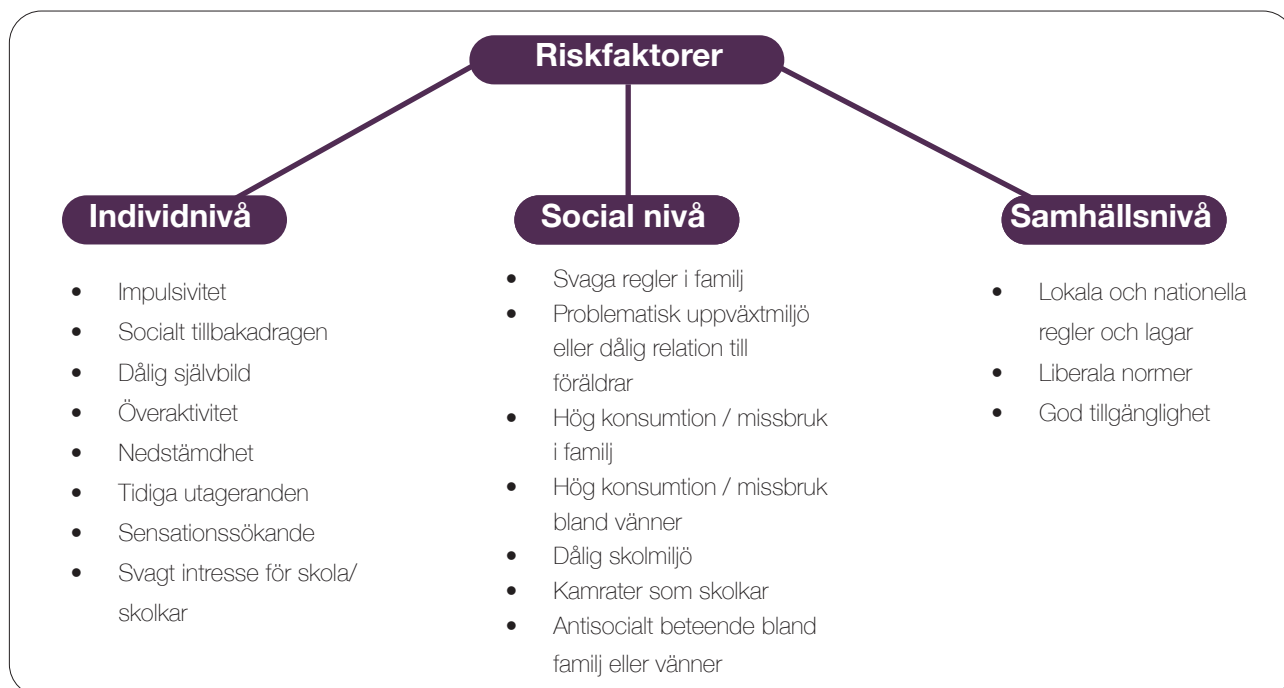
1 El-Khoury m.fl. 2005 Riskfaktorer för normbrytande beteenden

2 Statens folkhälsoinstitut 2008 Narkotikan i Sverige

3 Statens folkhälsoinstitut 2008 Narkotikan i Sverige

4 El-Khoury m.fl. 2005 Riskfaktorer för normbrytande beteenden

F1. Ofta redovisade riskfaktorer

Figur F1 är framtagen av Enkätfabriken men baserar sig på resultat från publikationerna i fotnoten.¹ Observera att denna bild är inte heltäckande men illustrerar det som ofta tas upp i forskningen som riskfaktorer för olika normbrytande beteenden.

Baserat på forskning om risk- och skyddsfaktorer har ett antal frågor i Karlskronas drogvaneundersökning valts ut för vidare analys. Alla faktorer som i forskningen nämns som riskfaktorer går dock inte att undersöka på grund av att det inte ställs frågor om detta i enkäten. Nedan redovisas de frågor som undersöks med hjälp av sambandsanalyser. Som tidigare nämnt anses riskfaktorerna ha samma effekt oavsett social bakgrund. I den här analysen inkluderas dock även ekonomi och föräldrars utbildningsbakgrund, för att se huruvida det skiljer sig åt mellan olika grupper bakgrund.

Bakgrund Missnöjd med familjens ekonomi, föräldrar som högst har grundskoleutbildning.

Individnivå: Ohälsa², Missnöjd med sig själv, tidig debutålder (alkohol)³, skolat någon gång per termin eller oftare, trivs inte i skolan.

Social nivå familj/vänner: Föräldrar konsumerar (tobak, alkohol)⁴, vänner konsumerar (tobak, alkohol, droger)⁵, får lov att dricka/använda alkohol/tobak/marijuana/hasch för föräldrarna, svaga regler i familjen⁶, föräldrar vet inte vilka kompisar man umgås med, missnöje med familjerelationer.

Social nivå skola/fritid Utsätter andra för mobbning, utövar ingen fysisk aktivitet.

Dessa faktorer analyseras sedan mot en grupp som består av följande: andelen som använt narkotika mer än en gång och/eller som brukar tobak dagligen och/eller intensivkonsumerar alkohol minst en gång i månaden. På grund av att sambandsanalysen blir en bättre analys med ett större underlag görs den främst på totalnivå och inte nedbrutet per ålder eller kön.

1 Hawkins m.fl. 1992: Risk and Protective Factors for Alcohol and Other Drug Problems, Andershed & Andershed 2009: Bedömning av risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende hos unga, El-Khoury m.fl. 2005: Riskfaktorer för normbrytande beteenden, Statens folkhälsoinstitut 2008: Narkotikan i Sverige, Stockholms stad 2011: Unga och rökning, Stockholms stad 2016: Sociala bestämningsfaktorer för alkoholvanor och alkoholrelaterade problem bland Stockholms ungdomar, Socialstyrelsen 2020: Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende

2 Baserat på ett index av två frågor (mår dåligt/är missnöjd på frågan "hur mår du?" och på frågan "hur nöjd är du med din hälsa"?)

3 Tidigare än 15 år

4 Baserat på index av två frågor (har föräldrar som röker/snuser och/eller har föräldrar som ofta dricker sig berusade)

5 Baserat på index av frågor (hälften av vännerna eller mer konsumerar tobak/snus och/eller alkohol och/eller att enstaka vänner eller fler använder droger)

6 Baserat på fråga 53, de som svarat "inte så noga" eller "inte alls noga" på 3 eller fler delfrågor

Resultat av sambandsanalys

De tydligaste enskilda sambanden med drogvanor

- **Att man har vänner som konsumerar (tobak, alkohol, narkotika)**
- **Tillåtande föräldrar (får lov att dricka alkohol, röka/snusa, använda marijuana/hasch)**
- **Tidig debutålder alkohol**
- **Har skolkat (minst en gång)**
- **Att man har föräldrar som konsumerar (tobak, alkohol)**

Dessa fem frågor samvarierar enskilt med ungas alkohol- tobaks- och drogvanor och kan således betraktas som riskfaktorer. Att man har vänner som konsumerar är den enskilt tydligaste riskfaktorn. Bland de som har konsumerande vänner enligt denna definition (se fotnot på föregående sida) är 89 % själva brukare*.

I diagram F2 på följande sida illustreras sambandet berusningsålder mot användningen av tobak och narkotika. Sambandet är tydligt: ju tidigare en ungdom dricker sig berusad för första gången, desto större risk är det att ungdomen är eller blir snusare eller rökare samt att ungdomen har använt narkotika någon gång.

*brukare av tobak och/eller dricker alkohol minst en gång i månaden och/eller använt droger mer än en gång

Även relativt tydliga enskilda samband

Även dessa frågor påvisar enskilt samband med ungas ANDT-vanor och betraktas som riskfaktorer:

- **Utövar ingen fysisk aktivitet**
- **Missnöjda med familjens ekonomi**
- **Missnöje med familjerelationer**
- **Svaga regler i familjen**
- **Missnöjd med sig själv**
- **Sämre självskattad hälsa**

Ovan i listan finns "Missnöjda med familjens ekonomi". Vid en djupare analys kan vi även se att det finns ett samband mellan huruvida föräldrarna är arbetslösa/långtidssjukskrivna samt ungas drogvanor. Dock är grupperna ganska små, vilket gör att man bör tolka resultatet med viss försiktighet. Att just socioekonomisk situation hänger samman med ungas drogvanor är dock något som tas upp i forskningen. I en rapport från Folkhälsomyndigheten lyfter man exempelvis att unga från skolor med låg socioekonomisk situation oftare röker.¹

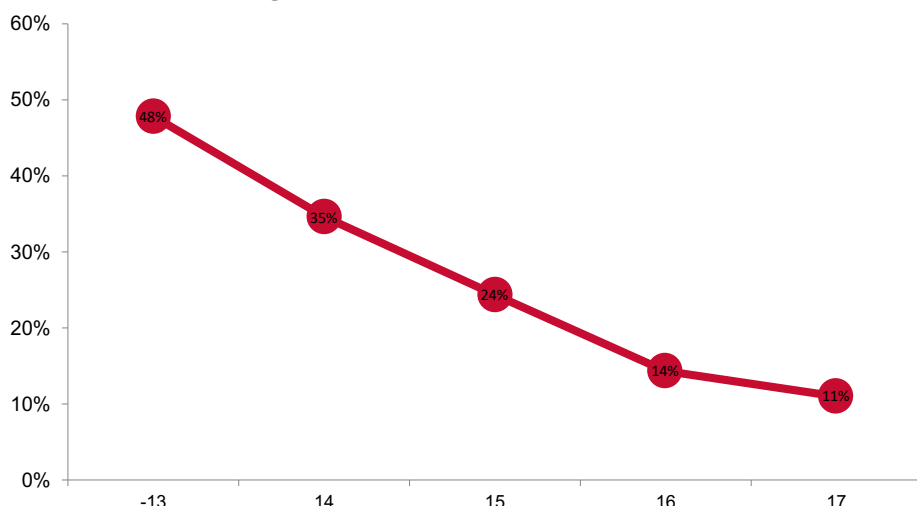
Inga tydliga enskilda samband med alkohol-, tobak-, och drogvanor

Frågorna som inte påvisar enskilda tydliga samband med ungas alkohol-, tobak- eller drogvanor:

- **Trivs inte i skolan**
- **Orolig för föräldrars alkoholvanor**
- **Förälders utbildningsnivå**
- **Har utsatt andra för mobbning**
- **Föräldrar/vårdnadshavare vet inte vem man umgås med**

¹ Folkhälsomyndigheten 2020: Skillnader i användning av alkohol, narkotika och tobak bland elever i årskurs 9

F2. Andel som brukar tobak och som någon gång använt narkotika vs. ålder vid första berusning

Genom logistisk regression har vi även undersökt vilka riskfaktorer som tillsammans har störst effekt. Dvs. om en individ "uppfyller" alla dessa faktorer nedan är risken stor att personen dagligen brukar tobak och/eller dricker alkohol minst en gång i månaden och/eller har använt droger mer än en gång, se nedan. Om man tittar enskilt på högstadiet och gymnasiet tillkommer även riskfaktorn "oro för föräldrars alkoholkonsumtion" i högstadiet medan i gymnasiet slår föräldrarnas attityder samt kompisar konsumtion ut alla övriga faktorer.

Totalt

De 5 faktorer, som när de tillsammans existerar, visar de tydligaste sambanden med ungas drogvanor är:

- Kompisar konsumerar tobak/alkohol/narkotika
- Tillåtande föräldrar (får lov att använda alkohol, tobak, cannabis för föräldrarna)
- Utövar ingen fysisk aktivitet
- Skolkar 2-3 ggr i månaden eller mer
- Missnöjd med sin ekonomi

Årskurs 7,8,9

- Skolkar 2-3 ggr i månaden eller mer
- Missnöjd med sin ekonomi
- Kompisar konsumerar tobak/alkohol/narkotika
- Tillåtande föräldrar
- Ingen fysisk aktivitet
- Oro för föräldrars alkoholkonsumtion

Årskurs 2

- Kompisar konsumerar tobak/alkohol/narkotika
- Tillåtande föräldrar

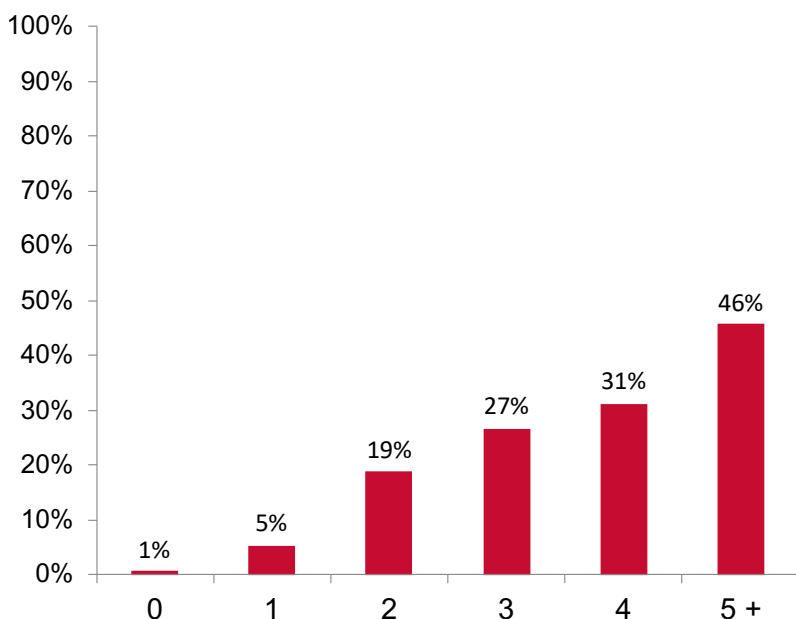
Skyddsfaktorerna är motsatsen till riskfaktorerna

Om man istället pratar om vilka skyddsfaktorer som finns, för att unga inte ska börja röka, intensivkonsumera alkohol eller använda droger, så är det tydligt att dessa är motsatsen till riskfaktorerna som ovan presenterats. Att ha inga eller endast få vänner som konsumerar, att föräldrarna inte tillåter ANDT-bruk, att man är nöjd med sin ekonomi är alltså tydliga skyddsfaktorer. Att inte ha skolkat samt att utöva någon fysisk aktivitet är även tydliga skyddsfaktorer.

Antalet riskfaktorer och samband med drogvanor

Enligt forskningen har flera riskfaktorer en klart större effekt för ANDT-bruk än enskilda faktorer (oavsett vilka). Vad som framgår är att detta resultat även kan ses i Karlskrona. Ju fler riskfaktorer, desto större är sannolikheten att ungdomen brukar tobak dagligen och/eller dricker alkohol minst en gång i månaden och/eller använt narkotika mer än en gång - oavsett vilka frågor det handlar om. 46 % av de individer som har 5 eller fler riskfaktorer ingår i en eller fler av följande grupper: dagligbrukare av tobak, dricker alkohol minst en gång i månaden, använt droger mer än en gång.

F3. Antal riskfaktorer vs. drogvanor

Avslutande reflektioner

Vad som framkommit i detta avsnitt är att det finns ett antal riskfaktorer som påvisar ett samband med ungas ANDT-bruk. Dessa riskfaktorer nämns också ofta i forskningen som rör ungas drogvanor och annat normbrytande beteende. Vad som är viktigt att tänka på är att inte alla som uppfyller en eller flera riskfaktorer har ett dagligt bruk av tobak, intensivkonsumerar alkohol eller har använt droger mer än en gång. Denna analys visar endast att det finns en större risk. En fråga som också är svår att säga något om är orsakssamband. Det går alltså inte att säga vad som faktiskt orsakar ungas bruk av ANDT. Däremot kan vi se att vissa riskfaktorer samvarierar med ungas drogvanor. Detta kan vara till hjälp eftersom insatser som fokuserar på forskningsbaserade risk- och skyddsfaktorer ofta är mer effektiva än insatser som inte gör det.¹ Exempelvis kan det utifrån denna analys vara viktigt att vissa preventiva åtgärder eller insatser fokuserar på information till föräldrar, främja fysisk aktivitet, motverka tidig debutålder avseende alkohol, motverka skolkning samt förbättra ungas hälsa generellt. Dock är det så att en del av riskfaktorena, exempelvis att man har flera vänner som konsumerar ANDT, troligen är svårare att utforma mer specifika åtgärder kring.

I en rapport från Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) konstaterar man att multimodala projekt som syftar till att minska ungas ANDT-bruk, där olika lokala aktörer samverkar och där olika tillgänglighetsbaserade insatser ingår, kan minska ungas alkoholkonsumtion. I samma rapport konstaterar man att de manualbaserade programmen för skolorna inte har några allmänt drogförebyggande effekter.²

¹ El-Khoury mfl. 2005

² SBU 2015: Att förebygga missbruk av alkohol, droger och spel hos barn och unga

Referenslista

- Andershed & Andershed 2009 **Bedömning av risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende hos unga.** Avsnitt i handboken "Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten" av Socialstyrelsen
- CAN 2017 **Skolelevers drogvanor** CAN rapport 170
- CAN 2019 **Skolelevers drogvanor** CAN rapport 187
- El-Khoury, Sundell & Strandberg 2005 **Riskfaktorer för normbrytande beteenden. Skillnader mellan flickor och pojkar i tonåren.** Forsknings- och Utvecklingsenheten, Stockholms stadsledningskontor. FoU-rapport 2005:17
- Folkhälsomyndigheten 2018: **Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017-2018**
- Folkhälsomyndigheten 2020: **Skillnader i användning av alkohol, narkotika och tobak bland elever i årskurs 9**
- Folkhälsomyndighetens hemsida 2018 www.folkhalsomyndigheten.se
- Hawkins, Catalano & Miller 1992 **Risk and Protective Factors for Alcohol and Other Drug Problems in Adolescence and Early Adulthood: Implications for Substance Abuse Prevention.** Psychological Bulletin 1992, Vol. 112. No. 1.64-105
- Statens beredning för medicinsk och social utvärdering 2015: Rapport 243/2015. **Att förebygga missbruk av alkohol, droger och spel hos barn och unga**
- Socialstyrelsen 2020: **Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende** - Kunskapsstöd för socialtjänsten
- SOU 2016:55 **Det handlar om en jämlik hälsa**
- Statens folkhälsoinstitut 2008 **Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete**
- Stockholms stad, Utvecklingsenheten 2011 **Unga och rökning**
- Stockholms stad 2016 **Sociala bestämningsfaktorer för alkoholvanor och alkoholrelaterade problem bland Stockholms ungdomar**